

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

**Aktivní otcovství a role otce v předškolním
vzdělávání dítěte**

Diplomová práce

Autorka: Bc. Tereza Pallová, DiS.
Studijní program: N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku
Vedoucí práce: Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.
Oponent práce: doc. Jana Marie Havigerová, PhDr. Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Tereza Pallová, DiS.
Studium: P17K0152
Studijní program: N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku
Název diplomové práce: **Aktivní otcovství a role otce v předškolním vzdělávání dítěte**
Název diplomové práce AJ: Active fatherhood and father's role in preprimary education

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je rozšíření poznatků o aktivním otcovství, aktuální vymezení role otce a jeho vliv na dítě. Empirická část bude mapovat na základě dotazníkového šetření postoje pedagogů hradeckých mateřských škol vůči roli otce v předškolním vzdělávání.

M. A. Goetz - My Father, My Self: Understanding Dad's Influence on Your Life (1998) T. Novák - O otcovské roli: [význam otce v rodině] (2013) L. Zoja - Soumrak otců: archetyp otce a dějiny otcovství (2005) F. de Singly - Sociologie současné rodiny (1999) J. Poněšický - Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy (2012) H. Karsten - Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj] (2006) S. Biddulph - Kniha o mužství (2011) É. Badinter - XY: o mužské identitě (2005) E. Bakalář - Průvodce otcovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít (2002)

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta
Vedoucí práce: Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.
Oponent: doc. PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Ing. et Bc. Stanislavovi Michkovi, Ph. D. za jeho trpělivost, odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytl.

Anotace

PALLOVÁ, Tereza. *Aktivní otcovství a role otce v předškolním vzdělávání dítěte*. Hradec Králové. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020, 102 s. Diplomová práce.

Diplomová práce pojednává o aktivním otcovství a roli otce v předškolním vzdělávání dítěte. Teoretická část se zabývá vývojem a proměnou otcovství od historie až po současnost. Dále je zaměřena na stereotypní představy o otcích, význam otce ve vztahu k dítěti a na samotné aktivní otcovství, jeho podmínky, překážky a legislativní podporu v České republice. Empirická část přináší výsledky výzkumu, jehož cílem bylo na základě dotazníkového šetření zmapovat postoje pedagogů mateřských škol v okrese Hradec Králové vůči otcům.

Klíčová slova:

otcovství, aktivní otcovství, postoje, pedagog, mateřská škola

Annotation

PALLOVÁ, Tereza. *Aktivní otcovství a role otce v předškolním vzdělávání dítěte*. Hradec Králové. Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020, 102 pp. Diploma Thesis.

This diploma thesis deals with active fatherhood and the role of a father in preschool education. The theoretical part contains development and transition of fatherhood in time from history to current state. There is also focus on stereotypical ideas about fathers, the importance of the relations with a child and also the active fatherhood, its conditions, obstacles and legislative support in the Czech Republic. Empirical part brings the conclusions of the research which was based on questionnaire survey. Its aim was to map attitudes of kindergarten teachers in the district of Hradec Králové towards fathers.

Keywords:

paternity, active fatherhood, attitudes, teacher, kindergarten

OBSAH

Úvod.....	8
1 Proměna otcovské role.....	9
1.1 Mýty a stereotypní představy o otcích	14
1.2 Aktuální pojetí role otce v současnosti	17
2 Význam otce ve vztahu k dítěti.....	20
2.1 Význam otce u dítěte předškolního věku	21
2.2 Význam otce z pohledu genderové identity	23
2.3 Význam otce z pohledu morálního vývoje dítěte.....	25
3 Aktivní otcovství.....	27
3.1 Podmínky aktivního otcovství.....	28
3.2 Překážky aktivního otcovství	30
3.3 Legislativní podpora aktivního otcovství v České republice	33
4 Metodologie výzkumného šetření.....	36
4.1 Cíle, výzkumný problém, výzkumné otázky a hypotézy	36
4.2 Výzkumná metoda	38
4.3 Shrnutí teoretické části a její propojení s výzkumem	38
4.4 Sestavení dotazníku, výběr respondentů, sběr dat	39
4.4.1 Struktura dotazníku.....	39
4.4.2 Výběr respondentů a průběh sběru dat	42
4.5 Předvýzkum.....	43
4.6 Analýza dat.....	44
5 Výsledky	46
5.1 Charakteristika respondentů.....	46
5.2 Zjištění na základě dotazníkového šetření	50
6 Diskuse.....	65
7 Závěr	70
8 Přehled použitých zdrojů	72
9 Seznam příloh	79

ÚVOD

Téma aktivní otcovství je velmi obsáhlé a pro jeho kvalitní prezentaci je důležité věnovat se mu komplexně. Ve své bakalářské práci Aktivní otcovství jsem se tomuto tématu věnovala spíše povrchem, proto jsem se rozhodla při psaní diplomové práce z mé předchozí práce inspirovat a rozšířit ji o podrobnější poznatky. Zejména o pojetí role otce, jeho proměnu, význam a popis aktivního otcovství. Část teorie a celý výzkum směřuji k předškolnímu vzdělávání, a to zejména v souvislosti se svou profesí, učitelky v mateřské škole, ale také proto, že považuji vzdělávací instituce, tedy i mateřskou školu za velmi významnou formující sílu, která se podílí na socializačních procesech, které člověka kontinuálně vychovávají a vzdělávají. Mateřské školy se v České republice potýkají s nedostatkem mužů-pedagogů a jsou tedy právem považovány v dnešní době za feminní společnost. Zejména z tohoto důvodu mne zajímá, zda učitelé mateřských škol uplatňují vůči roli otce v předškolním vzdělávání rovný přístup.

Dalším podnětem pro věnování se tomuto tématu pro mne je aktuálně rozpolcená společnost laiků, ale i odborníků ohledně názoru na roli otce, potažmo matky. Jedná se o konflikt mezi tradičním a moderním pojetím rodičovských rolí. Kdy část společnosti volá po návratu k tradiční rodině, zatímco další část společnosti podporuje prolínání a stírání tradičních mužských a ženských rolí, což je charakteristické pro moderní pojetí rodiny. Proto je cílem diplomové práce popsat aktuální pojetí koncepce aktivního otcovství a role otce v předškolním vzdělávání dítěte. Teoretická část bude zaměřena na rozšíření poznatků o aktivním otcovství, aktuální vymezení role otce a jeho vliv na dítě. V empirické části se pomocí metody dotazníku pokusím zmapovat postoje pedagogů mateřských škol vůči otcům v okrese Hradec Králové. V poznámkách pod čarou jsou dovysvětlena slova za pomoci slovníku cizích slov (Zahradníček, 2013). Odborná slova či slova cizího původu jsou v poznámkách vysvětlena za účelem snadnější pochopení textu pro potencionální čtenáře.

Vlastní iniciativou k tématu aktivní otcovství nechci vyzývat společnost k postavení mužského a ženského přístupu proti sobě či je ujistit v tvrzení, že jeden z přístupů je lepší. Záměrem je zamyšlení, zda mohou partneři respektovat odlišné přístupy ke svým rodičovským rolím, vzájemně spolupracovat a najít tak cestu ke sdílenému rodičovství.

„Návrat otců po bok matek, a ne proti nim.“ (Osvaldo Poli)

1 PROMĚNA OTCOVSKÉ ROLE

Role otce a její proměny jsou spjaty s několika faktory, které byly již v minulosti rozděleny zejména na dvě základní teorie. Podle italského psychoanalytika Zoji (2005) je otcovství výtvořem kultury. Své názory zakládá na přirovnání k otcovské roli samců u jiných savců, kteří dle jeho názoru nepečují o své potomky. Tuto teorii označil český psycholog Bakalář (2002) jako stereotypní. Dle něj se podporovatelé předchozí teorie zaměřili pouze na příklady savců z přírody, které podporují ideologii autora. Bakalář argumentuje rozmanitými příklady forem otcovské péče u savců v přírodě, kteří o svá mláďata pečují a projevují tak svůj otcovský zájem. Small, profesorka antropologie, (2012) u existence otcovského instinktu bere v úvahu obě výše zmíněné teorie, které podrobněji rozebírá. Vzhledem ke skutečnosti, že muži nemohou dítě porodit, by se dalo předpokládat, že jejich pouto k dítěti bude slabší než u žen. V přírodě to platí pro většinu zvířat. Samci savců nemohou být aktivními otci, protože kojit mohou pouze samice, a tak se samci do péče o mláďata příliš často nezapojují. Pouze u méně než pěti procent druhů savců můžeme pozorovat přítomnost péče obou rodičů, tedy i pomoc samečka. Předpokládá však, že otcovská péče u lidských mláďat pravděpodobně tvoří součást základního rodičovského systému. „*Člověk je opravdu jediný druh, který plodí velmi závislé potomky, a pak se o ně stará a žíví je ještě i v mládí. Proto museli otcové stejně jako matky vztah ke svým dětem dostat do vínku.*“ (Small, 2012, s. 59).

Jakým způsobem se vyvíjelo otcovství a měnilo svůj směr vzhledem k historickému kontextu, můžeme popsat od prehistorie. Zoja (2005) prehistorické období považuje za ukazatel rozdělení ženských a mužských rolí, které zajišťovaly přežití kmene. Otcova autorita byla dle něj posílena až v dobách antiky, zejména v Římě. Postavení otců bylo v antickém Řecku a Římě velmi různorodé. V Řecku byl otec v podstatě nevýznamný, zatímco v Římě byl vyzdvižen nad matku i děti. Ideálním otcem této doby byl válečník, který musel být přísný nejen ke svému okolí, ale i sám k sobě. Biologické otcovství zde nemělo svou váhu, proto bylo téměř každé „pravé“ otcovství v podstatě adopcí. Každý muž musel své otcovství stvrdit veřejně, a to gestem, při němž dítě vyzdvihl do výše a přijal tak za něj zodpovědnost. „*Jeho význam přesahuje právní stránku věci i antickou dobu. Je nadčasové a mimoinstitucionální.*“ (Zoja, 2005, s. 145). Aristoteles jako první pokládal manželskou a otcovskou autoritu muže za oprávněnou, protože byla založena na přirozené nerovnosti mezi lidmi. Otec rozhodoval zpravidla

o všem, zákon mu však s mnoha právy udělil také povinnost starat se o děti a hradit jejich životní náklady (Chmelařová, 2008). „*Vedle postavy otce (pater) vstupuje nyní do hry živitel (nutritor)*.“ (Zoja, 2005, str. 145). Skutečnost nadřazeného postavení otce v Římě se tak pravděpodobně promítla do mýtů o patriarchátu při dalším společenském vývoji otcovské role.

V období středověku se na proměně otcovské role významně podílelo křesťanství a církve. Náboženství posílilo nadřazenost muže a jeho autoritu. Pozvolna se však ideál otce z dob antiky měnil na roli učitele, rádce a poté ochránce. Ideálem otce již není válečník, ale moudrý otec, který je zároveň autoritou a protikladem matky. Otcovská láska byla dlouho spojována se sv. Josefem, adoptivním otcem Ježíše. Na ilustracích z 15. století je Josef znázorněn, jak přebaluje malého Ježíška a krmí jej mlékem. V 17. století již není zobrazován při péči o dítě, ale jak ochraňuje Marii a pracuje, aby je uživil. S postupem času je v 18. století Josef zobrazován již jako samostatně se modlící nebo studující (Burgess, 2004).

V předindustriální době byl stále hlavou rodiny otec, ale v již trochu oslabené podobě. Na konci 17. a počátku 18. století muž pracoval po boku své ženy v obchodě, hospodářství nebo na trhu a jejich děti byly vždy s nimi. Učili se tak, jak převzít hospodářství po svých rodičích. Otcům tak blízkost práce přímo doma nebo v jeho okolí umožnila aktivně se zapojit do výchovy svých dětí. Před průmyslovou revolucí byli otcové považováni za důležitější rodiče než matky. Až do první poloviny 18. století byl otec považován za přirozeného rodiče. Jeho povinností bylo připravit dítě na život venku, neboť matka byla izolována a sama potřebovala dle názorů tehdejší společnosti mužskou ochranu. Otec této doby reprezentoval kulturu jako muž, který je schopný racionálně uvažovat, přísně kontrolovat své emoce a udržovat si fyzický i citový odstup (Chmelařová, 2008).

Zoja (2005) zmiňuje situaci v 18. století v Paříži, kde vzdělané ženy usilovaly o sekularizaci¹ mateřství. Bylo jim umožněno svěřovat své děti do krátkodobé péče chůvám a více se tak zajímaly o aktuální dění ve společnosti. Osvícenství tak začalo pronikat z vyšších vrstev do široké společnosti a začínalo pomalu otrásat základy otcovství. Francouzský vliv na proměnu otcovské role zmiňuje i vědecká pracovnice Burgess (2004). Když Jean Jacques Rousseau, racionalistický filozof, vydal v roce 1762 román *Emil aneb o výchově*, ve kterém se Emila ujme postava otce, je to další zlom

---

¹ sekularizace - zesvětštění, odstranění vlivu církve

pro otcovství. Tento otec je vyrovnaný a rozumný muž, který věří ve vrozenou dobrotu dětí, nicméně si zachovává své autoritativní postavení. Postrousseauovský obraz rodiny zobrazuje submisivní² matku a dominantního³ otce. Muž a žena byli od této chvíle rozděleni. Ženy byly vyloučeny z aktivní účasti na událostech společnosti, a zároveň byla zavedena mužská racionalita, která muže ve svém důsledku vyloučila z intimního vztahu se svými dětmi. Sám Rousseau však vyrůstal bez otce a svých pět dětí odložil do nalezince. „*Rousseauovo chování by nás možná nemělo tolik šokovat, neboť studium obrazu otce a jeho vývoje za posledních 400 let ukazuje na neustálou snahu extrémně omezit otcovské chování, mezi něž láska a projevy citu k malým dětem rozhodně nepatřily.*“ (Burgess, 2004, s. 18). Od konce 18. století začíná narůstat zodpovědnost matky za domácnost i péči o děti. A i když je počátkem 19. století stále zodpovědnou osobou za dítě otec, dochází v průběhu století k několika zásadním změnám.

Příchod průmyslové společnosti donutil otce odejít za prací. Přestávají tak být nenahraditelnými, a to způsobilo, že se otec rodině vzdálil. Ideálním otcem průmyslové doby se stal otec, který uživil rodinu (Chmelařová, 2008). Matka postupem času přebrala veškeré důležité funkce v rodině a začala být považována za rodiče zodpovědného nejen za péči, ale i výchovu svých dětí. Proto se v tomto období mluví o tzv. neviditelném otci (Zoja, 2005). Dle Burgess (2004) byla tak rousseauovská ideologie oddělených rolí muže a ženy utvrzena ekonomickým systémem a zajištění obživy bylo chápáno nejen jako otcova hlavní činnost, ale jako jeho charakteristický znak. Chmelařová (2008) uvádí, že se svět rozdělil na soukromou rodinnou sféru pod vedením ženy a na veřejnou profesionální sféru, která je působištěm muže. Muži bylo umožněno zasáhnout do výchovy dětí pouze v případě, když ji nezvládala matka. A tak se přesunul smysl mužství především mimo domov a pro seberealizaci mužů se stali podstatnější pracovní úspěchy a individuální ambice. Podle Zoji bylo období průmyslové revoluce „*nejtemnější hodinou otcovství*“ (2005, str. 159).

Burgess spatřuje ironii ve vývoji otcovství v druhé polovině 19. století, kdy povinnosti muže, jako živitele rodiny odpoutávaly stále více otců od svých rodin, a zároveň v té samé době začala být rodina chápána jako jádro psychologického vývoje. Psychologové zabývající se rodinou se snažili dokázat, že omezená přítomnost otce v rodině je nejen uskutečnitelná, ale dokonce žádoucí. Velmi vhodnou se v této době stala

---

² submisivní - poddajný, ústupný

³ dominantní - převládající

psychoanalýza, která uznávala odtržení otce od rodiny, ale především viděla stěžejní význam otcovství v otci jako symbolu. Podle dětského psychoanalytika D. W. Winnicotta se měl otec doma ukázat tak často, aby dítě vědělo, že je opravdový a živý (2004). I na počátku 20. století byl vývoj rodičovských rolí značně ovlivněn stále populárnější psychoanalytickou teorií. Pokračovatelé Sigmunda Freuda sestavili z dvojice matka-dítě klíčové téma svých úvah a otec byl často přehlížen, i když samotný Freud původně zahrnul otce do své teorie jako důležitý faktor při sociálním vývoji dítěte. Neofreudiánské teorie předpokládaly, že vztah matky a dítěte je mimořádný, nenahraditelný a založen na instinktech, s tím souvisel vznik tzv. kultu mateřství, který způsobil, že role otce byla výrazně podceňována (Chmelařová, 2008). V poválečném období přizívovala názor psychoanalytiků další teorie, a to teorie attachmentu Johna Bowlbyho. Bowlby zastával názor, že vztahy mezi rodiči a dětmi jsou jednovazebné, tedy že rodič je schopen vazby s jedním dítětem a dítě pouze s jedním rodičem, a to zpravidla s matkou. Nicméně nové výzkumy tuto teorii vyvrátily (Small, 2012). Americký spisovatel Cosby uvádí, že vzhledem k prohlášení předních psychologů a psychiatrů věřila veřejnost v přirozený instinkt ženy, a proto je považovaly za nejvhodnější osobu pro výchovu dětí a s nimi spojenými domácími povinnostmi (1997). Tyto teorie zůstaly v povědomí společnosti, neboť ideově zapadaly do tehdejšího aktuálního dění, a zřejmě tak podpořily vznik mýtů a stereotypních představ o otcovské roli.

Proměna otcovské role byla poznamenána i událostmi souvisejícími s první a druhou světovou válkou. Ženy se částečně ujaly role muže i otce, aby zabezpečily své rodiny, ve kterých se v mnoha případech na otce z různých důvodů zapomnělo. Po druhé světové válce pracovala většina žen mimo domácnost a koncem 40. let přestal soud zvýhodňovat otce v rámci svěřování dítěte do porozvodové péče. Dítě bylo svěřováno do péče rodiči, který byl kompetentní k výchově socialistického člověka. V této době se stal ideálem otec muž, který pracoval často a s radostí pro blahobyt svých dětí, a to co nejdále od své rodiny na co nejdelší možnou dobu (Novák, 2013). „*Ideové působení se dělo různými formami. „Pavlik Morozov“, který udal tátu a dědečka, byl literárním hrdinou doby.*“ (Novák, 2013, s. 23). Podle Zoji (2005) probíhal postupný rozklad otcovství ve dvou rovinách. Materiální rovina znamenala nepřítomnost otce v rodině, zatímco symbolická rovina představovala rituální hodnotu otcovství, a to přijmutí dítěte zdvihnutím do výše, kterou muži ztratili v souvislosti s historickým

vývojem. Ženy-matky mohou otce nahradit na materiální rovině, na symbolické nikoliv. Společnost však spoléhá na to, že se matky mohou ujmout role otce stejně jako v době, kdy muž pracoval daleko od domova nebo byl ve válce.

Přelomové období pro vývoj otcovství v západní společnosti je označováno 70. léty, kdy se projevil zvýšený zájem o zkoumání vlivu otce na vývoj dětí, ale také zde docházelo k narušování poměrně stabilního postavení muže a otce ve společnosti, který se uplatňoval a seberealizoval především ve veřejné sféře, protože byl z intenzivních vztahů se svými dětmi do jisté míry vyloučen. Feminismus, především jeho druhá vlna otevřela vstup velké části žen do pracovního procesu. Vzdávající participace žen v placeném zaměstnání a tendence zakládání menších rodin způsobily, že se na mateřství a otcovství začalo nahlížet z jiné perspektivy (Chmelařová, 2008). Jak zmiňuje australský rodinný terapeut Biddulph (2011), feministické hnutí požadovalo po mužích změnu a muži z těchto změn mohli v mnoha případech profitovat⁴, například se mohli vymanit z role živitele. Také již nemuseli být obrazem neoblomné síly a klidu. Feminismus se ale také často uchýlil k obviňování mužů, protože předpokládal, že se muži mají dobře, což byl velmi subjektivní pohled žen na současnou situaci. Podle českého sociologa a pedagoga Možného (2006), již Tomáš Garrigue Masaryk prosazoval spolu se svou ženou, Charlottou Masarykovou, právo žen na rovnoprávné společenské postavení, protože byl velmi pobouřen společenským přesvědčením o nadřazenosti mužů.

Feministky směřovaly své vynaložené úsilí zejména na vymanění se z role ženy-matky-hospodyně, nepřímo tak ovlivnily i roli muže-otce-živitele. A tak se místa, která byla dříve uzavřena mužskému nebo ženskému pohlaví zpřístupnila všem, zejména ta veřejná. Uvnitř rodiny však docházelo ke změnám postupně, nastávala zde tzv. demokratizace rodiny. Podle Maříkové (1999), vědecké pracovnice v oboru genderu a sociologie, se tento proces projevoval přibližováním společenské pozice ženy a muže, také možností jejich vzájemné zastupitelnosti a v neposlední řadě se demokratizace v rodině projevila v souvislosti s flexibilní dělbou práce mezi mužem a ženou. Postupem času došlo k mísení rodinných rolí „*univerzalita pronikla i do vnitřního světa rodiny – muži se začali podílet na péči o děti a domácnost, ženy zase na ekonomickém zajištění rodiny.*“ (Možný, 1990, s. 103). Během 70. let se tak dostal do popředí model nového otce. Odborníci začali společnost ubezpečovat, že otcové jsou schopni aktivně se podílet

---

⁴ profitovat - mít z něčeho prospěch, vydělat na něčem

na činnostech svého dítěte a že je tato participace⁵ podstatná pro otce i dítě (Chmelařová, 2008). Ideálem této doby se tak stává otec angažovaný a pečující, který je schopen obhájit si své mužství. Možný (1999) považuje za průkopníky angažovaného otcovství skandinávské země, kdy se v 70. letech 20. století ve Švédsku zrodila myšlenka o částečném zastoupení matky v domácnosti otcem. Tuto myšlenku podpořili i instituce, a bylo tak umožněno rozložit péči o dítě mezi oba rodiče. Otec tak mohl pečovat o dítě a umožnit matce dítěte dřívější návrat do zaměstnání. Skandinávský model rodinné péče nahradil příspěvky mateřské za rodičovské, které mohl pobírat i otec, a dosahovaly takové výše, aby kompenzovaly alespoň tehdejší minimální mzdu.

Ke každému historickému období souvisejícímu s proměnou otcovské role patřila podoba tzv. ideálního otce. Německý psycholog Matzner (2004) upozornil na skutečnost, že obraz otce odráží především to, jak lidé v určité době a kultuře mysleli, mluvili a psali o otcích a otcovství. Obrazy otců mohou zahrnovat stereotypy, tedy vnímání společnosti domnělého myšlení a jednání otců, stejně jako ideální představy společnosti o tom, jak by měli otcové myslet a jednat. Určitý obraz otce nemusí tedy nutně odrážet sociální realitu. Pokud jde o skutečné jednání otců, může mít tento model v interakci⁶ s jinými vlivy behaviorální⁷ dopad na otce a matky. Pojetí otce je velmi úzce spjata s představou o otcovské funkci. Dudová (2006), odborná pracovnice pro oddělení genderu a sociologie, uvádí, že „podle Johna Plecka (1987) prošlo otcovství na západě čtyřmi etapami: nejprve byl otec autoritářským učitelem morálky a náboženství, posléze se stal vzdáleným otcem-živitelem, poté představoval zejména mužský rodový model a nakonec se stal „novým“ otcem, pečujícím a aktivním ve výchově dětí od jejich nejnižšího věku.“ Biddulph (2007) naopak zmiňuje špatné druhy otců, kteří se vyskytovali v minulosti. Jsou to muž-král, kritický otec, pasivní otec a nepřítomný otec. V průběhu dějin došlo dle Burgess (2004) k zahlcení společnosti patriarchálními⁸ představami o otcích, přičemž v minulosti, stejně jako dnes je skutečné jednání otců velmi rozmanité.

1.1 Mýty a stereotypní představy o otcích

Během proměny otcovské role bylo vytvořeno mnoho mýtů, předsudků a mylných představ o přirozeném a správném chování žen a mužů na základě jejich pohlaví, a to bez

---

⁵ participace - účast, účastnictví

⁶ interakce - vzájemné působení dvou nebo více činitelů

⁷ behaviorální - týkající se chování

⁸ patriarchální – dominantní postavení hlavy rodiny

dalšího zkoumání individuálních vlastností, schopností a názorů jedince. Nástrahy genderových stereotypů spočívají ve vytváření radikálních rozdílů mezi ženskou a mužskou rolí, to znamená, že žádná žena nedisponuje mužskými rysy a naopak (Sedláček, 2008). Se stereotypy se každodenně setkáváme v reklamách, ve škole, v zákonech, v pohádkách i v názorech jiných lidí. Muž, který dělá domácí práce a dělí se tak o ně se svou partnerkou rovnoměrně, bude mnohdy označován za muže „pod pantoflem“, přitom to může znamenat skutečnost, že muž svou partnerku respektuje a chce jí poskytnout stejné množství volného času, jako má on sám (Jarkovská, 2004). Podívejme se tedy na několik základních mýtů a genderových stereotypů souvisejících s otcovstvím.

Mýtus prenatalní vazby aneb mateřský versus otcovský instinkt

Výzkumníci, kteří v období 20. století přijali etologické⁹ či sociobiologické¹⁰ přístupy, měli podobný sklon předpokládat, že mateřství je přirozené, instinktivní a naprogramované prostřednictvím genů, na rozdíl od otcovství.“ (Chmelařová, 2008, s. 32). To potvrzoval například rakouský psychoanalytik Sigmund Freud nebo anglický psycholog John Bowlby, který zastával teorii attachmentu, tedy jedno vazebného vztahu, zpravidla matka-dítě a dítě-matka. Nové výzkumy však ukázali, že otcové mají při pohledu na své dítě totožné pocity jako matka a pokud je jim to umožněno, tak se dítěte dotýkají stejně jako matky i přizpůsobí svou řeč tak, že zkracují věty a mluví pomaleji. Znamená to tedy, že jsou muži k otcovství předurčení stejně jako matky. Nikdo nevyvrací, že jsou matky s dítětem propojeny, nicméně devět měsíců je oproti spoustě let života dítěte opravdu krátká doba (Small, 2012). Oproti Bowlbyho teorii se ohradil i jeho pokračovatel Michael Lamb, když v roce 1975 ve své práci prokázal, že hlavním objektem přilnutí bez rozdílu pohlaví se stává rodič, který se dítěti věnuje nejvíce. Další výzkumy tuto teorii potvrdily a rozšířily. Podle nich je otec významný nejen v době, kdy jsou děti starší, ale především i v jejich raných letech. Spousta otců dle výzkumů touží po péči o své malé děti a dokážou se o ně postarat. Mohou tedy být srovnatelnými pečovateli jako matky (Chmelařová, 2008). Další průzkum, a to psychologa Yogmana zmiňuje francouzská historička a socioložka Badinter (2005). Jeho výzkumy také potvrdily, že hlavní osobou přilnutí k dítěti je rodič, který se mu

---

⁹ etologie - teoretická koncepce o chování zvířat v různých situacích (založeno na darwinovském pojetí)

¹⁰ sociobiologie - pohled na společnost z hlediska biologie, přírodovědného přístupu

častěji věnuje. Přičemž zdůrazňuje, že preference jednoho rodiče nevyklučuje u dítěte vztahy s dalšími blízkými osobami, jako může být otec, prarodiče a jiné osoby blízké dítěti. Yogman také ve svém výzkumu uvádí, že přednostní vztah k jednomu z rodičů se může během života dítěte několikrát změnit.

Také je potřeba zmínit rozdíly ve výchově dětí v rámci genderu. Jak uvádí Sedláček (2008), koordinátor aktivit na podporu aktivního otcovství, souvislost s mýtem tzv. mateřského instinktu spatřuje i ve skutečnosti, že jsou ženy již jako malé dívky vedeny a vychovávány k pečovatelským dovednostem. I přes to, se zejména prvorodičky učí péči o své dítě postupem času, proto nemusí být pečování o děti nutně instinktivní záležitostí matek, ale spíše odrazem jejich každodenní praxe.

Mýtus přirozenosti aneb matka doma, otec v práci

„Velmi častým argumentem, který má ospravedlnit rozdělení rolí na muže-živitele a ženy-pečovatelky, je odkazován k přirozenosti tohoto dělení. Jsou to argumenty typu „odjakživa se o děti staraly ženy“ nebo „i v přírodě o mláďata pečují vždy samice, zatímco samci loví potravu“. Když se však podíváme do jiných kultur i „do přírody“, zjistíme, že to tak jednoznačné vůbec není.“ (Sedláček, 2008, s. 23 – 24). Pojetí role rodičů zmíněného typu se označuje za funkcionalistické. Jeho představitelem byl americký sociolog, Talcott Parsons. Dle něj měl muž především zabezpečit rodinu a upravovat vztahy mezi veřejností a rodinou. Úkolem ženy bylo zajistit každodenní péči o děti i domácnost a snažit se o žádoucí emoční poměry v rodině. Parsons také tvrdil, že právě toto funkcionalistické pojetí rolí je nezbytné pro funkci moderní společnosti (Gjuričová, Kubička, 2003). Proti názoru Parsona vystoupil francouzský sociolog Singly (1999), který jeho teorii považoval za překonanou již v 50. – 70. let. 20. století. Dle jeho průzkumu bylo zjištěno, že o zásadních skutečnostech rozhodují oba partneři, naopak o každodenních záležitostech rozhoduje většinou sama žena. Proto heslo Parsona „ženě srdce, muži hlava“ změnil Singly na tvrzení „ženě paže a srdce, manželskému páru hlava“. Výzkumy Brendy Geiger, jak uvádí Sedláček (2008), potvrzují, že muži, kteří jsou hlavními pečovateli dětí, jsou stejně kompetentním rodičem jako matky. Adekvátně dokázali reagovat na potřeby dítěte, a s přehledem zvládali i praktický aspekt péče o dítě včetně krmení, přebalování, koupání a dalších činností. Ženy jsou i nadále zvýhodňované v rámci stereotypního vzorce v souvislosti s péčí o dítě, který vymezuje muže-živitele

a ženu-pečovatelku. Tento stereotyp je obhajován svou přirozeností, která je však v jiných kulturách i v přírodě velmi rozmanitá.

Další stereotypní představy o otcích, které se mohly stát základem pro vytvoření mýtů dnešní společnosti, uvádí rodinná terapeutka Gjuričová a klinický psycholog Kubička (2003). Už v Athénách v 5. až 4. století před Kristem můžeme zaznamenat připisování protikladných rysů ženám a mužům. Mužům, se přisuzovala síla, statečnost, racionálnost¹¹ a schopnost se ovládat. Oproti tomu ženám byly přisuzovány vlastnosti jako slabost, strach, iracionálnost¹² a neschopnost se ovládat. Výčet dalších genderových stereotypů současné společnosti uvádí profesor psychologie Karsten (2006). Ženy milují děti, jsou citově založené, empatické, jemné, komunikativní a orientované na rodinu. Muži jsou označováni za agresivní, aktivní, autoritativní, dominantní, racionální, spolehlivé, nezávislé, vyrovnané a zodpovědné jedince. Janoušková (2004) zmiňuje biologický determinismus, který definuje muže a ženu jako dané přírodní jevy. Rozdíly mezi pohlavími jsou chápány jako stálé a zásadní. Ženskost se tedy nevztahuje pouze k pohlavním vztahům, ale také k instinktivní péči o potomky, zatímco u mužů je biologicky podmíněn sklon k agresivitě.

Genderové stereotypy podporuje společnost už při výchově a péči o děti. Karsten (2006) uvádí, že dnes i v minulosti můžeme pozorovat, jak se liší chování společnosti k dívkám a chlapcům. Souvisí to i se způsobem oblékání dětí (chlapcům se kupuje převážně modré oblečení, zatímco dívkám růžové), s hračkami, které jsou dětem předkládány (dívkám nabízíme častěji panenky, výbavu domácnosti, naopak chlapcům stavebnice a auta). I cíle této stereotypní výchovy jsou rozdílné pro jednotlivé pohlaví a v menší míře je můžeme vnímat dodnes. „*Kým se cítíme být, je tedy vždy genderově podmíněné. Zároveň víme, že náš pocit sebe sama, ženské či mužské identity, je potvrzován vlivnými diskurzy¹³, ale někdy se také dostává s nimi do kolize¹⁴.*“ (Gjuričová, Kubička, 2003, s. 57).

1.2 Aktuální pojetí role otce v současnosti

Současné typy rodin nabízejí různé možnosti v přístupu k rodičovství. Objevují se nové podoby otcovství, které reagují na současné kulturní a společenské trendy a postupně tak

---

¹¹ racionálnost - rozumové, racionální chápání

¹² iracionálnost - nerozumnost, nepochopitelnost rozumem, logikou

¹³ diskurz - rozmluva, rozhovor

¹⁴ kolize - srážka, rozpor

překonávají tabu a dogmata¹⁵ z minulosti (Chmelařová, 2008). Otcovství je ovlivňováno rostoucím trendem v souvislosti se změnou role otce autoritativního na otce pečovatelského. Povinností otce se tak nově stává nejen péče o dítě či domácnost, ale i jeho aktivní zapojení do přípravy a podávání jídel, hygieny dítěte, jeho dopravu do školy, školky, nebo k lékaři. Tyto aktivity mají vliv na psychické i fyzické zdraví dítěte. Otcové tedy převzali určité funkce v rámci rodiny, kterými dříve disponovaly pouze ženy (Dudová, 2005a). Podle české socioložky Maříkové (2009) můžeme otcovskou péči v České republice rozdělit na dvě skupiny. První skupina se skládá z činností a rituálů, při kterých se otec věnuje svým dětem. Tyto aktivity mohou být každodenní záležitostí otcovské péče. Druhá skupina zahrnuje dlouhodobý časový úsek, kdy se otec věnuje péči a výchově svých dětí bez přítomnosti nebo pomoci matky. „*Hovoří se obecně o jiném muži, případně jiném otci či novém otci, který se od tohoto starého odlišuje především tím, že nemá potřebu definovat svou mužskou identitu v opozici vůči identitě ženské a bez obtíží přijímá pečovatelské úlohy, které přirozeně patří k rodičovství. Je stejně zaujat svými malými dětmi, jako je angažovaný v placeném zaměstnání.*“ (Chmelařová, 2008, s. 34).

Tradiční pojetí rodiny otec-živitel, matka-pečovatelka se v současných českých rodinách stále objevuje, a to přinejmenším po dobu mateřské nebo rodičovské dovolené, která je v České republice poměrně dlouhá (Dudová, 2005b). Maříková (2009) poukazuje na pokles otců v české společnosti, kteří zastávají tradiční rozdělení rolí. Navzdory tomu je v českých rodinách majoritní podíl na výchově a péči o dítě zastoupen stále matkami a značné procento rodin uznává tradiční uspořádání povinností v rámci rodičovských rolí. Chmelařová (2008) označuje za příliš optimistické tvrzení, že nový otec je ideálem, který v západní společnosti v současné době převládá. Považuje tento trend za určitý vzorec chování, který se začíná ve větší míře objevovat a předkládá současným vědeckým oborům námět k posouzení a porovnání se stávajícími formami otcovství.

Radimská (2002) odhaluje rozpor v rodinách současné doby, kdy na jedné straně stojí matky odpovědné za péči o děti a chod domácnosti a s nimi muži, kteří jsou v souladu s tradiční otcovskou rolí. Alena straně druhé jsou otcové, kteří se cítí diskriminováni, a to z toho důvodu, že jim není umožněno naplno se věnovat své otcovské roli. Podle Chmelařové (2008) jsou moderní otcové mnohem více angažováni v péči o dítě a jejich rodičovská role zároveň přispívá k utváření jejich mužské identity.

---

¹⁵ dogma - neomylné východisko

Nicméně se mohou i v dnešní době, díky své angažovanosti a citové participaci ve vztahu k rodině a dětem, setkat s negativními reakcemi, zejména od svých vrstevníků z mužských skupin.

2 VÝZNAM OTCE VE VZTAHU K DÍTĚTI

Přestože se velmi často hovoří v souvislosti s rodičovstvím o matce, je vliv otce na dítě evidentní. Podle dětského psychologa Matějčka (1994) se vytváření vědomí vlastního „já“ utváří dříve a lépe pokud dítě žije v trojstranném vztahu (matka – otec - dítě) než když žije pouze ve vztahu dvojstranném (dítě - matka). Pokud je v rodině přítomen otec, zažívá dítě nejen dvoupólový vztah k matce, ale také druhý k otci a navíc je svědkem třetího vztahu mezi matkou a otcem. Až z tohoto rodinného trojúhelníku dítěti vznikne vědomí vlastní svébytné osoby. Stejný názor uvádí i Zoja. *„Od narození má vztah k matce, avšak dříve nebo později se musí přeorientovat na otce nebo jinou mužskou osobu.“* (2005, s. 221) Rakouský psychoanalytik Ballnik souhlasí a dodává: *„Dítě se nevyvíjí jen v párovém vztahu mezi matkou a dítětem, ale především ve vztahovém trojúhelníku: otec - matka - dítě.“* (...) *„Jedině v tomto vztahovém trojúhelníku se může dítě skutečně dozvídat, jak má zacházet se sebou a se světem.“* (2012, s. 17) Děti si v rodině přivlastní určité postoje a chování od svých rodičů, ale také velmi často převezmou způsob jejich partnerské komunikace a spolupráce. Partnerský vztah rodičů se později stává pro dítě vzorem, který často zužitkuje ve svém partnerském životě v dospělosti. (Janošová, 2008)

„Otcové jsou pro své děti přínosem v mnoha ohledech – coby pečovatelé, kamarádi, živitelé, ochránci, pedagogové a životní vzory – a také se k nim dokážou až neskutečně emocionálně připoutat. To znamená, že je bezvýhradně milují a zůstanou jim věrní až do konce života.“ (Burgess, 2004, s. 181) Když se zaměříme na běžného otce, který se v rámci svých možností snaží pečovat o své děti a vychovávat je, zjistíme, že na ně má významný vliv. Statistiky ukazují, že děti, které vyrůstaly se svým otcem, mají vyšší sebevědomí, více si váží samy sebe. Ve škole dosahují lepších studijních výsledků a chtějí se dále vzdělávat. Je u nich menší pravděpodobnost, že budou mít problémy se zákonem, a že se stanou oběťmi trestných násilných činů. Chlapci se budou s menší pravděpodobností účastnit násilnických činů a dívky se velmi pravděpodobně vyvarují raným sexuálním zkušenostem. Také se budou nejspíš méně potýkat s problematikou drogové a alkoholové závislosti, a to jak dívky, tak i chlapci. (Biddulph, 2011) Otcové pomáhají dětem poznat sebe samy a svět zejména prostřednictvím hry. Výzkumy prokazují u dětí, se kterými si jejich otcové hrají, rychlejší rozvoj. Pozitivní přístup otce přispívá k emočnímu i intelektuálnímu růstu dítěte. Otcové

a matky si mohou hrát s dětmi stejně dlouho, ale jejich hry budou vždy odlišné. Muži si vybírají hry spontánnější, nepředvídatelné v kratší časové aktivitě a upřednostňují při hře fyzický kontakt s dětmi, naopak méně se spoléhají na hračky nebo pomůcky. (Schmitt, 2004) Z nejnovějších výzkumů vyplývá, že různorodost výchovného stylu otce a matky napomáhá k lepšímu vývoji dítěte. Takové dítě se lépe začleňuje do kolektivu, jeho sociální chování je vyspělejší, je otevřenější a navazuje více sociálních kontaktů, je sebejistější a konflikty řeší spíše verbálně a bez nadávek než fyzicky. (Ballnik, 2010) Podle českého psychologa Bakaláře (2002) patří mezi další zásadní znaky otcovské výchovy odvaha, disciplína, upřímnost a otevřenost. Odvahu otec dětem dodává skrze hry. Disciplína a hranice jsou zase důležité k vnitřní kázni dětí, která jim slouží k uvědomění, že jejich potřeby nejsou nadřazené potřebám druhých. Otcovská výchova také naučí děti riskovat, zkoumat, prát se, ale také plakat. (Bakalář, 2002)

Německý pedagog Richter a ředitel otcovského centra v Berlíně Schäfer (2007) zmiňuje skutečnost, že se aktivita otců může pozitivně odrazit také na další generaci potencionálních otců. Děti, jejichž otcové jim umožní dobrý start, budou mít prospěch ze svého dětství po celý svůj život. Děti angažovaných otců jsou vývojově v předstihu, jsou nezávislé, méně úzkostlivé, mají pozitivnější vztah ke škole, jsou méně náchylné k užívání návykových látek a ve svém pozdějším partnerském vztahu jsou spokojenější. Dále je prokázáno, že stoupá oblíbenost v kolektivu u synů, kterým se jejich otcové věnují a vychovávají je v partnerském duchu, zatímco u synů otců, kteří upřednostňují autoritativní styl výchovy, je tomu spíše naopak.

2.1 Význam otce u dítěte předškolního věku

Období předškolní věku trvá zpravidla od 3 do 6 až 7 let dítěte. Ukončení této fáze není určeno pouze dosažením fyzického věku, ale zejména sociálně, a to nástupem do základní školy, který s věkem dítěte nepochybně souvisí, ale může oscilovat¹⁶ v rozpětí jednoho i více let. (Vágnerová, 2005) V předškolním věku je velmi podstatná pro rozvoj dítěte hra. Dítě také navazuje své první stálější vztahy mimo rodinu, a to v mateřské škole, kde si hledá kamarády a adaptuje se na nové prostředí a autoritu učitele. Dítě se v tomto prostředí setká s vrstevníky, kteří mají odlišné hodnoty a pocházejí z rozdílných rodin. (Jungwirthová, 2009). Přibližně kolem tří let a poté i během celého předškolního věku

---

¹⁶ oscilovat – kmitat, kolísat

se obvykle významně liší chování dětí vůči rodičům. U matky hledá dítě ochranu a prožívá více důvěrnosti, zatímco u otce očekává více aktivity a s ní související zábavu. S každým z rodičů si dítě povídá o něčem jiném. Jedna psychologická studie shrnula své výsledky do výroku: „matka vede své dítě k člověku a otec k lidem“. (Matějček, 1994) „*Rodiče dítěti slouží jako model různých rolí, jako vzor, s nímž se identifikuje. Vázanost na rodinu a na dospělého se postupně uvolňuje, předškolní věk lze charakterizovat jako období přípravy na život ve společnosti.*“ (Vágnerová, 2005, s. 235 – 236)

V předškolním věku dochází také k odlišnostem v chování otců k dětem. Vztah s otcem je více proměnlivý než vztah s matkou. Prokázalo se, že chování otce k dítěti značně souvisí s kvalitou partnerského vztahu a má na chování otce mnohem větší vliv, než v případě matky. To je způsobeno nejasným vymezením otcovské role na rozdíl od role matky. Způsob otcovského chování i míra angažovanosti na výchově a péči o dítě je podmíněna sociálními, osobními a aktuálními faktory, jako jsou společenské stereotypy, příznivé rodinné klima, ale také zájem otce o dítě nebo přání matky související s úrovní angažovanosti otce. I když má otec k potomkovi silný citový vztah, může se stát, že se nedokáže prosadit a jeho kontakt s dítětem je v souvislosti s různými vlivy minimalizován. (Vágnerová, 2005) Zajímavé poznatky související s předškolními dětmi uvedl Parke (1996). Kvalitní vztah mezi otcem a dítětem dle něj předpovídá u dítěte schopnost vytvářet si hodnotné přátelské vazby. Horší vztah mezi dítětem a otcem vede spíše k nestálým přátelstvím, zatímco kladný vztah dítěte s otcem vede k pozitivním a stálým přátelským vazbám. Zjistil, že děti, které jsou oblíbené, schopné a neprojevují se často agresivně, mají s otcem svůj osobitý způsob her. Oblíbené a kolektivem přijímané děti mají většinou za otce muže, který ukazuje častěji emoce pozitivní než negativní, naopak otec odmítaných a méně oblíbených dětí projevuje ve svých emocích více hněvu a vzteku. Profesor psychologie Parke ze svých výzkumů usuzuje, že vyjadřování emocí rodičů při hře s dětmi značně působí na jejich sociální schopnosti s vrstevníky. Také výzkum Rause (2004) ukazuje, že role otce může ovlivnit schopnost socializace dítěte, jeho oblíbenost v kolektivu i míru spokojenosti se vztahy s vrstevníky i dospělými. Děti angažovaných otců jsou schopni snadněji navazovat i udržovat přátelské vztahy a je jim usnadněn i počátek školní docházky. Citový vztah mezi dítětem a otcem má tak zásadní vliv na sociabilitu¹⁷ dítěte.

---

¹⁷ sociabilita – schopnost vytvářet mezilidské vztahy, společenskost

2.2 Význam otce z pohledu genderové identity¹⁸

„Lidský svět je ženský a mužský. Ať chceme nebo nechceme, otec se od chvíle, kdy dítě začne vnímat svět kolem sebe, stává pro svého potomka zástupcem či modelem jedné poloviny lidstva.“ (Matějček, 1994, s. 50) Otcové velmi často diferencují své chování v závislosti na pohlaví a podporují tak rozvoj genderové identity daleko více než matky. Mají vymezené genderové stereotypy a častěji trvají na přijetí této složky osobnosti i u svých potomků. Jsou silněji identifikováni se svou mužskou rolí, kterou uplatňují při výchově dětí, na rozdíl od matek, které většinou přistupují ke svým dětem stejným způsobem bez ohledu na jejich pohlaví. Proto otcové častěji než matky vyžadují plnění genderové role, a to především u synů, se kterými tráví většinou více času než s dcerami. (Vágnerová, 2005) Také Badinterová (2005) zmiňuje, že otec věnuje u chlapců více pozornosti tzv. virilitě¹⁹ na rozdíl od matky, která se chová k dívkám i chlapcům bez rozdílu. Otec si s chlapcem déle hraje a podporuje jeho chlapecké projevy jako tělesnou aktivitu, samostatnost, touhu zkoumat, zatímco u dívky povzbuzuje její ženské vlastnosti jako něžnost, mírnost, pasivitu a jedná s ní jemněji. Pokud se otcové častěji zapojují do péče a výchovy dětí, jsou pak jejich dcery méně emocionálně zranitelné a vyrůstají ve více konkurenceschopné a agresivnější ženy. Naopak synové se projevují jako více zranitelní jedinci a jsou o poznání méně konkurenceschopní a agresivní ve srovnání s ostatními. (Brody, 1999)

Je zřejmé, že je otec potřebný pro syny i dcery, ale pro syny může být výchova a péče otce klíčová pro jeho další vývoj genderové identity. Chlapci jsou v souvislosti s genderem a pohlavím směřováni k potřebě být alespoň několik hodin denně v přítomnosti mužské společnosti. Tato společnost zahrnuje nejen otce, který by měl být pro dítě hlavní mužskou společností, ale i strýce, učitele, trenéra. Pokud bude chlapcům odepřen kontakt s muži, s otcem především, budou mužský vzor hledat jinde. Pro syna je stěžejní vidět otce a matku ve vzájemné interakci, aby si z jejich vztahu převzal důležité poznatky pro svůj budoucí partnerský život. (Bakalář, 2002) Podle pedagogické psycholožky Janošové (2008) může nastat v případě absence mužského vzoru v dosahu chlapce problém. Dítě se poté zaměří na hledání obrazu mužského chování mezi svými vrstevníky, ale také v médiích, mezi televizními a filmovými postavami v podobě různých hrdinů, což má za důsledek mnohem častější stereotypní chování u chlapců.

---

¹⁸ genderová identita - úroveň ztotožnění se s mužskou či ženskou existencí

¹⁹ virilita – mužství, mužská síla, mužské pohlaví

Ti se pak snaží být výrazní svým mužským vystupováním a zdůrazňují své mužství mezi vrstevníky. „*Identifikace s rodičem téhož pohlaví je jedním z klíčových ukazatelů celkové socializace a především u chlapců - aspektem ovlivňujícím dobré přijetí skupinou vrstevníků.*“ (Kormoš In Janošová, 2008) Poradenský psycholog Novák (2013) uvádí, že poruchy chování u chlapců vyrůstajících bez otce jsou jedenáctkrát vyšší než u chlapců, kteří vyrůstali s otcem. Dále je prokázáno, že mezi muži, kteří byli obviněni z trestných násilných činů včetně znásilnění, jsou v nadpoloviční většině jedinci, kteří prožili celý nebo alespoň poměrnou část života bez otce. Taková agresivita nemusí být cílena pouze na okolí, ale také na osobu samotného muže, kdy téměř tři čtvrtiny sebevrahů mužského pohlaví vyrůstali bez otce. Frustrace a agresivita se neprojevuje pouze u dospělých jedinců, ale projevuje se již u dětských pacientů, kdy u osmi z deseti dětí hospitalizovaných na psychiatrii je diagnostikována paternální deprivace²⁰. „*Syn potřebuje, aby jej otec podpořil v rozvoji mužské role. Měl by mu poskytnout takovou zpětnou vazbu, která by podpořila jeho sebevědomí a zároveň fungovala korektivně. To znamená, že by ho informovala o míře přijatelnosti jeho chování.*“ (Vágnerová, 2005, s. 356) V závislosti na míře ztotožnění syna se svým otcem, následuje syn jeho chování a reakce. Převezme jeho způsoby, přístup k rodině, ženám, manželství, lidské sexualitě, ale i jeho duchovní hodnoty. (Augustyn, 2001) „*Když syn nemá v dospívání dobrý vztah ke svému otci a nedostává se mu od něj morální podpory, pak často není schopen poradit si s vlastními špatnými vlastnostmi a negativním působením kamarádů.*“ (Augustyn, 2004, s. 66.)

Nejen u synů, ale i u dcer jsou otcové důležití, protože sehrávají roli tzv. cvičného muže. Pokud si je otec se svou dcerou blízký, může velmi intenzivně ovlivnit její schopnost vycházení a jednání s muži. (Bakalář, 2002) „*Otec slouží dcerám jako model role, která je k jejich vlastní, ženské roli komplementární²¹. Je důležitý pro získání zkušenosti, jak se chovat v interakci s jedinci opačného pohlaví.*“ (Vágnerová, 2005, s. 311) Dívky mohou v rámci svého vztahu s otcem zkoušet pomocí svého ženství, jaké reakce jejich chování vyvolává. Přítomnost otce, zejména pokud byl vztah mezi nimi srdečný a vyrovnaný může dospívající dívce pomoci rozvinout její ženskou osobnost. (Vágnerová, 2005) To potvrzuje i polský psycholog a kněz Augustyn (2001), který popisuje otce jako někoho, kdo učí dceru přijímat svou ženskou roli, pochopit muže

---

²⁰ paternální deprivace - strádání, nedostatek přítomnosti otce

²¹ komplementární - vzájemně se doplňující

a zejména ji učí pozitivnímu přístupu k sexualitě. Právě prostřednictvím otce se dívka učí chránit si své ženství a rozumět mužům. Dcery, které měly mimo dobrého vztahu s matkou i vřelý citový vztah s otcem, jsou ve vztahu k mužům více upřímné, přirozené a jisté si svými hodnotami. Taková dívka se nebojí postavit mužské necitlivosti, případně i násilí, a také pro ně bude v budoucnu snazší vyvarovat se majetnictví ve vztahu k vlastním synům.“ Biddulph (2011) dodává, že když se otec od samého narození o svou dceru zajímá, hraje si s ní, učí se s ní, jezdí spolu na výlety, tak si dcera z tohoto vzájemného vztahu odnese sebevědomí a pocit vlastní hodnoty. Tento vliv otce se jeví jako důležitý zejména v prevenci předčasných sexuálních vztahů. Novák (2013) uvádí výzkum brněnského sociologa Kempného, který již ve 30. letech 19. století doložil, že dívky vyrůstající bez otce, byly častěji zastoupeny mezi prostitutkami. Také označil za komplex nedostatečného otcovství situaci, kdy si dívky které vyrůstaly bez otce, zvolily za svého partnera staršího a často už rozvedeného muže. Dívky si starším partnerem mohou kompenzovat „milujícího tátu“, kterého nikdy nepoznaly. Vztah s dcerou během jejího dospívání je pro otce jistě obtížnější než se synem. Jak uvádí Vágnerová (2005), odbornice v oblasti pedopsychologie, dospívání dcery může mnoho otců přivést do rozpaků, kdy nevědí, jak s ní komunikovat. Mohou se také začít bránit pocitu, že jim jejich dcera připadá atraktivní, s takovým pocitem mohou vést vnitřní rozpor, a proto se bližšímu kontaktu s dcerou raději vyhýbají. Chování otců k dospívajícím dcerám se liší. Může nastat naprosté odmítání, ignorování jejich ženských projevů až po jejich vědomé zdůrazňování, které se může promítnout do žárlivosti na vrstevnické ctitele dcery. Dospívající dívky se často potýkají s pocitem, že je otcové ani v nejmenším neovlivňují, pravděpodobně proto, že otcové věnují v tomto období daleko větší pozornost synům. Toto tvrzení však vyvrací americký psycholog Leman: *„Otcové nechávají nerasmazatelnou stopu v životě svých dcer. Ovlivňují své dcery tak zásadně, že mnohé ženy žijí podle těchto nepsaných zákonů a ani je nenapadne je zpochybňovat. Tyto zákony jsou do nich natolik vtisknuty, že si mnoho žen ani neuvědomuje, že (...) nikdy nepřestanou být tatínkovými dcerkami.“* (2008, s. 7)

2.3 Význam otce z pohledu morálního vývoje dítěte

Otec může mít podstatný pozitivní nebo negativní vliv i na morální vývoj dítěte. Působení otce na děti je důležitým faktorem, to je však v rozporu s předsudkem naší společnosti, která otcův vliv na morální vývoj dítěte systematicky znehodnocuje. (Warshak, 1996)

Dítě ve svém blízkém okolí objevuje vzory, ke kterým se upíná a ztotožňuje se s nimi. Začíná se chovat tak, jak si přejí osoby, které miluje, uznává a zvnitřňuje jejich požadavky. V tomto momentě se vytváří podstata vzniku morálních postojů a svědomí člověka. (Matějček, 1994) Americký psycholog Warshak (1996) zmiňuje výzkum Dr. Koestnera, jenž zkoumal okolnosti, které v dětském věku respondentů ovlivnily jejich pozdější schopnost empatického citění. Nejdůležitějším ukazatelem empatického chování respondentů se ukázal čas, který s nimi v dětství jejich otec trávil. Autor výzkumu tedy předpokládá, že otcové, kteří se svými dětmi tráví více času, jsou více empatičtí a také mají více příležitostí k předání empatie svým dětem. „*Dr. Lamb nabízí alternativní vysvětlení: Je možné, že domácnosti, v nichž je otec více zapojen do činností s dětmi, jsou také více harmonické – a to je to, co přispívá k vytvoření schopnosti empatie.*“ (Warshak, 1996, s. 39) Dle vědeckých studií se prokázalo, že chlapci vyrůstající s otci jsou morálně zralejší. Oproti chlapcům bez vlivu otce mají lépe vyvinuté svědomí a méně agresivní projevy chování. (Warshak, 1996) Pokud je vztah mezi otcem a dítětem ve věku jedenáct až šestnáct let hlubší, tím pravděpodobnější je snaha dětí po lepším vzdělání a zaměstnání. A pokud se otec zajímá o děti ve věku sedmi až jedenácti let, tak zde vzniká menší pravděpodobnost, že se z nich stanou delikventi²². Ani u chlapců, jejichž otcové mají kriminální minulost, nemusí v budoucnu vzniknout obdobné potíže se zákonem, samozřejmě za předpokladu, že se jim otcové dostatečně věnují. (Burgess, 2004) Nepřítomnost otce bývá spojována se širokým spektrem společenských problémů a také vývojových nedostatků u dětí. Podle výsledků mnoha studií patří mezi časté problémy u takových dětí vzrůst trestné činnosti u mladistvých, závislost na návykových látkách, promiskuita, těhotenství u nezletilých, vandalismus, a také vzdor vůči společenským pravidlům, normám a zákonům“ (Bakalář, 2002) „*Do hry vstupuje mnoho jiných faktorů, včetně ekonomické situace a kvality vztahu chlapce k jeho matce. Avšak vřelý, angažovaný a pečující otec je stráž proti antisociálnímu²³ chování, zatímco otec neplnící rodičovské funkce pravděpodobnost delikvence zvyšuje.*“ (Warshak, 1996, s. 41)

---

²² delikvent - provinilec, pachatel přečinu

²³ antisociální - protispolečenský

3 AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ

Model nového či aktivního otcovství vznikl za účelem posílení role otce v rodině. Náplní role aktivního otce je rovnocenný podíl na péči o dítě a domácnost ve srovnání s podílem matky za předpokladu, že se otec zapojí do péče o dítě a jeho výchovy již od raného věku. (Nešporová, 2012) Dle českého sociologa Fafejty (2011) je aktivním otcem muž, který chápe potřeby svých dětí a výrazně se podílí na jejich výchově a péči. Zoja (2005) tvrdí, že aktivní otcové chtějí být něžní, příliš optimističtí a že postupem času „zmateřští“. Česká socioložka Nešporová (2012) potvrzuje, že každodenní mateřská péče o dítě je vzorem pro aktivní otcovství, a že nový otec se může chovat k dětem stejně jako matka. Může projevovat své city i emoce a vykonávat veškerou intimní péči o malé děti, nicméně i přesto si může zachovat mužskou identitu. *„Takové aktivní otcovství lze charakterizovat jako sdílené rodičovství. Nepředpokládá se, že by otec zcela převzal všechny mateřské závazky, ale pouze jejich část a sdílí je společně s matkou. Proto je zřejmé, že uplatnění aktivního otcovství má dopad i na roli a identitu ženy-matky.“* (Nešporová, 2012, s. 465) O aktivním otcovství mluvíme v případě, kdy je rovnoměrně dělena mezi oba partnery nejen péče o dítě, ale také péče o domácnost. Aktivní otcovství pak přispívá i ke genderově vyrovnanému partnerství. (Sedláček, 2008). *„Soulad ve výchově neznamena, že se otcův a matčin přístup propojí natolik, že už nebude možné rozeznat jedno od druhého. Otec a matka nemají splynout v jedno, ale důvěřovat ve výchově dětí partnerovu úsudku.“* (Poli, 2010, s. 8)

Aktivní otec je prezentován jako stejně schopný i kompetentní pečovatel a vychovatel v porovnání se ženou. Není již tedy primární osobou, která zabezpečuje ekonomický status rodiny a uplatňuje kontrolu nad dětmi. Nově zastává v rodině více rolí a má místo v přímé péči o dítě, a to od narození až po dospělost. (Maříková, 1999) Dle socioložky Šmídové (2008) se častěji stane aktivním otcem muž, který má méně vyhraněné představy vůči pohlavním rolím, tedy muž, který je vstřícný k ženám a tolerantní k feminismu či homosexualitě. Podle Richtera a Schäfera (2007) je početí, těhotenství, porod i výchova a péče o dítě pro muže čím dál tím důležitější. Nechtějí již být pouhými asistenty svých pečujících žen, ale stávají se plnohodnotným rodičem. Také Biddulph (2007) poukazuje na snahu současných otců, kteří se snaží získat status dobrého otce. A to zejména proto, že na své dětství vzpomínají s ne příliš dobrými vzpomínkami. Další podporu mají otcové v dnešní době ve své vlastní komunitě. Vznikají

skupiny otců, které si navzájem pomáhají a inspirují. Vytváří si tak podmínky k jejich vlastní náhradní otcovské výchově, kterou si vzájemně poskytují za účelem rozvoje své otcovské i mužské identity. Například naučit se naslouchat, omezit soutěživost, komunikovat otevřeněji, ale také stát se praktickou a citovou podporou. „*Přínos pozitivní a dostatečné angažovanosti otce ve výchově dítěte lze mnoha různými způsoby měřit po celou dobu vývoje včetně dospívání: v míře sebeovládání, sebeúcty, životních dovedností a sociální obratnosti.*“ (Burgess, 2004, s. 180)

3.1 Podmínky aktivního otcovství

Jednoznačné podmínky aktivního otcovství nelze striktně definovat, a to z důvodu individuálních potřeb každého jedince, tedy i otce. Skutečnost, že otec momentálně o dítě pečuje v souvislosti s rodičovskou či otcovskou dovolenou nelze automaticky považovat za základní podmínku aktivního otcovství, neboť i pracující otec, může být otcem aktivním. „*Za prioritní podmínku aktivního otcovství považují následující tvrzení, které stanovuje, že aktivní otec jeví nefalšovaný zájem o své děti. Věnuje jim pravidelně svůj čas, energii a upevňuje tak rodinné i partnerské vztahy, to vše bez nároku na kompenzaci od své ženy.*“ (Pallová, 2017) V praktické podobě stanovuje tato podmínka jednoznačné kritérium, a to že otec, který se momentálně věnuje svému dítěti, neočekává od své ženy kompenzaci v podobě péče o dalšího potomka či domácnost. Inspirací pro utvoření podmínek aktivního otcovství nám může být otcovská pyramida rakouského psychoterapeuta Ballnika (2010).

Obr. 1 – Otcovská pyramida (Ballnik, 2010, s. 16)

Čím je dítě starší, tím se posunuje s pomocí otce výše. Na vrcholu pyramidy se díky otcovskému požehnání osamostatní. Prvky otcovské pyramidy se promítanou do všech činností a aktivit, které otec s dítětem společně podniká. První část otcovské pyramidy tvoří pevné základy, kdy je dítěti třeba poskytnout náklonnost, důvěru, společně strávený čas, stanovit si spolehlivé hranice a dát najevo hrdost na své dítě. Poté může otec společně s dítětem na již postavené stabilní základy klást další stavební prvky značící dobrý vztah mezi otcem a dítětem. Dle autora dosáhne vrcholu pyramidy jedinec většinou kolem 20. roku, kdy končí jeho dětství a měl by se osamostatnit. Otec by však měl být dítěti stále k dispozici, bude-li potřebovat pomoc, a dítě by se mělo stát podporou svého otce, pokud k tomu bude mít příležitost. (Ballnik, 2010)

Klinická psycholožka Goetz (1998) stanovila ve své knize *My father, my self* prototyp ideálního otce, jehož kritéria mohou být taktéž inspirací pro podmínky aktivního otcovství. Ideální otec dává upřímně svým dětem najevo, že s nimi chce trávit volný čas, dokazuje jim lásku i skrze fyzický kontakt, snaží se děti začlenit do svých pracovních povinností, volnočasových aktivit, ale i do rodinných diskuzí. Také své děti chrání, jde jim vlastním příkladem a vštěpuje jim životní hodnoty. A v neposlední řadě dává najevo respekt, ale i náklonnost své manželce. Ballnik (2010) ve své studii o otcích zjišťoval, kolik času by měli dobří otcové trávit se svými dětmi během týdne. Zjistil, že s dětmi od tří do deseti let by měl otec trávit minimálně hodinu denně, se staršími dětmi pak minimálně půl hodiny denně. Dále zdůrazňuje, že o víkendech děti potřebují trávit alespoň tři až čtyři hodiny denně se svým otcem. Také připomíná, že do společně stráveného času se počítá například i pomoc s domácími úkoly. V závěru výsledků studie ji však doplňuje o podstatnou informaci. „*Nezáleží však tolik na tom, kolik času si můžete ze svého všedního dne vyčlenit, ale abyste se angažovali srdcem, rozumem a všemi smysly.*“ (Ballnik, 2010, s. 14) Italský psycholog a psychoterapeut Poli (2010) upozorňuje, že je třeba ocenit společností dané odlišnosti mužského pojetí výchovy dítěte od ženského, a také přestat prosazovat výchovné modely založené pouze na pojetí ženském. Zároveň nemá být jedno pojetí druhému nadřazeno. Otcové si musí opět začít uvědomovat důležitost svého výchovného působení na děti, to však neznamená, že budou přehlížet odlišný ženský přístup. Klíčová je zde ochota nechat si od partnera poradit, přijmout jeho názor a případně změnit svůj pohled na věc. A pokud matka dítěte dokáže vidět v mužské odlišnosti přínos, začne se při výchově spoléhat na svého partnera a nebude se již cítit na vše být sama.

3.2 Překážky aktivního otcovství

Aktivní otcovství je velmi často nesprávně vnímáno negativně, a to zejména z důvodu konkurence vůči mateřství. Podle psycholožky Lacinové a koordinátorky programů pro rodiny Škrdlíkové (2008), mají významný podíl na nízké účasti mužů při výchově a péči o děti i ženy. Podle žen se muži zapojují do výchovy dětí ne tak často, jak by si představovaly. Při průzkumu bylo však zjištěno, že muži se svými dětmi tráví čas rádi, ale jinak než si představují ženy, tráví jej po svém. Výsledkem bývá častá kritika mužů, kdy se dají na ústup. „*Nabízíme nespokojeným matkám k zamyšlení otázku: Je opravdu tak důležité, aby svačinku dítě dostávalo tou samou plastovou lžičkou doma? Nemůže to být rohlík v kočárku na výletě do zoo s tatínkem?*“ (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 104) Zároveň se však odmítáním aktivního otcovství snaží většina matek vyhnout označení „*krkavčí matky*“ a odsouzení společností. V některých publikacích bývá označován jev značící odmítavý přístup k přenechání části zodpovědnosti za péči o dítě či domácnost na otce *maternal gatekeeping*. (Sedláček a Plesková, 2008) Česká psycholožka Jungwirthová (2009) dodává, že ženám trpícím tzv. Martovským syndromem²⁴ není snadné pomoci. Tyto ženy mají vysoce stanovenou potřebu užitečnosti a nepostradatelnosti. Pro jejich partnera to však znamená, že ať udělá cokoli, vše je špatně. Důsledkem je častá rezignace²⁵ otce, který svůj volný čas tráví u televize nebo v práci.

Také dětský psycholog Matějček (2005) stanovil ve své knize několik úskalí, která mohou ovlivnit rozvoj vztahu mezi otcem a dítětem. Patří sem zejména nízký zájem otce o dítě, a to z důvodu jeho osobní nevyzrálosti. Dále přetížení jednoho z rodičů při péči o novorozence v souvislosti s nedostatečným rozdělením rodičovských rolí. Jako poslední a neméně důležitou překážku v aktivním otcovství spatřuje autor tzv. ženské mystérium, kdy matka vyřadí otce z péče o dítě, protože ji považuje za ženskou záležitost.

Jak uvádí Burgess (2004), nejvýznamnějšími vědci zabývající se otcovstvím byl realizován výzkum, při kterém byli nahráváni rodiče a jejich malé děti na video. Podle předpokladů vědců vykazovaly matky mnohem vyšší míru interakce s dítětem a otcové zůstávali v ústraní. Výzkumník v části nahrávky sdělil partnerům, že si jde vyřídit neodkladný hovor, ale kameru nechal bez jejich vědomí zapnutou. Díky tomu zjistil,

---

²⁴ Martovský syndrom – přespřílišná starostlivost některých matek o jejich děti a vnoučata, pojmenován dle sester Marie a Marty v Novém zákoně

²⁵ rezignace – odevzdanost, zřeknutí se, pasivní reakce

že zatímco chování matek se nijak nezměnilo, otcové začali být víc aktivní za předpokladu, že je nikdo nepozoruje. Potlačování otcovského chování na veřejnosti vidí autorka nejen jako problém při samotném výzkumu, ale především pro otce samotné. „*Otcové jsou posedlí nutkáním skrývat své pocity, posedlí studem za cítění-nesmírným, trapným, nevědomým a nekontrolovatelným. Tento ostych, který byl svého času předností, se stal postupným vězením.*“ (Zoja, 2005, s. 230)

Burgess (2004) se zamýšlí i nad předpokladem, zda by se ženy dokázaly rychle přizpůsobit rodičovství, kdyby měly omezené možnosti k jeho nácvičku stejně jako muži. Od novopečeného otce se ze strany ženy očekává spoluúčast na všech útrapách rodičovství, zároveň po něm ale žena žádá, aby se stal ve většině případů pouhým pozorovatelem. Ke stejné problematice se vyjádřil i klinický a výzkumný psycholog Kindlon společně s psychologem Thomsonem (2011). Pozastavují se nad protichůdnou situací dnešních otců, od kterých se očekává, že budou ochotně chodit na předporodní kurzy se svou partnerkou, že budou u porodu jako podpora. Otec velmi často bývá svědkem porodních bolestí a jeho ruce jsou velmi často mezi prvními, které chovají novorozence. Takto nastavené intimní partnerství je přerušeno v momentě, kdy si rodiče dítě přivezou domů a otec je konfrontován se svou vlastní nezkušeností v souvislosti s množstvím potřeb, které se v oblasti péče o miminko vyžaduje. V mnoha případech roli odborníka převezme matka, a to buď automaticky, nebo z vlastního přesvědčení. Muži jsou pak většinou z důležité pozice rodiče vyřazeni a cílem jejich pozornosti se může stát práce a plnění funkce dobrého živitele rodiny.

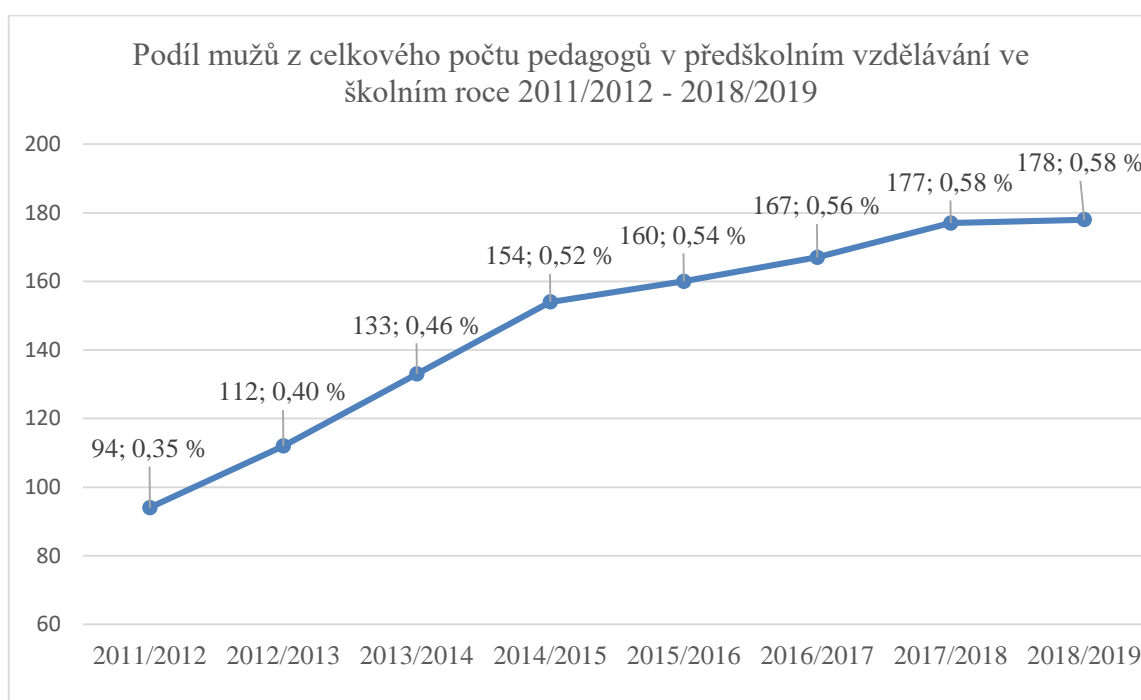
Další překážkou aktivního otcovství může být nevyvážené pracovní prostředí. Rozdělení pracoviště dle pohlaví je neuspokojivé jak pro ženy, tak i pro muže. V médiích je často řešen případ, kdy ženy oproti mužům velmi často pracují na málo prestižní a špatně placené pozici. Nicméně společností opomíjena je skutečnost, že i pro muže je rozdělení pracoviště dle pohlaví překážkou. Takové zaměstnání je většinou uzamyká v pasti jediných nebo hlavních živitelů rodiny. Pro muže pracující ve výhradně mužském prostředí je velmi složité vyjednat si lepší podmínky související s jejich rodinným životem. (Burgess, 2004) Veliký rozdíl v přemíře ženského prostředí můžeme pozorovat v českém školství. Feminizace²⁶ školství tak patří mezi relevantní²⁷ překážky aktivního otcovství. Funkce pedagoga je samozřejmě především o kvalitě člověka a o jeho

---

²⁶ feminizace - ovládnutí něčeho ženským živlem (například početní převaha žen)

²⁷ relevantní – podstatný, důležitý, rozhodující

postojích ke své profesi. S ohledem na kvalitu výuky není podstatné, zda je pedagogem žena či muž, nicméně s ohledem na gender by však mělo být působení na dítě vyvážené. Feminizace českého školství upevňuje genderové stereotypy, které mají dopad na děti, pedagogy, ale i rodiče. Některé organizace, například Liga otevřených mužů se touto problematikou v minulosti zabývala a spustila projekt Muži do škol. Z výsledků průzkumu Ministerstva školství zveřejněného na stránkách Českého statistického úřadu vyplývá, že od školního roku 2011/2012 do roku 2018/2019 vzrostl počet pedagogických pracovníků z řad mužů o 0,23 %, tedy o 84 mužů-pedagogů v předškolních zařízeních. Dle grafu lze pozorovat velmi pozvolný trend přibývání mužů-pedagogů v předškolních zařízeních v České republice.

Graf 1 – Podíl mužů z celkového počtu pedagogů v předškolním vzdělávání v České republice
(Český statistický úřad, 2019)

Dle Burgess (2004) převládá ve společnosti stále, i když v menší míře názor, že profesi předškolního pedagoga by si vybral pouze pedofil a že i muži, kteří projevují zájem o děti mají pedofilní rysy. Karsten (2006) vidí jako překážku aktivního otcovství převládající výchovu a péči o dítě, která je doménou žen nejméně po prvních deset let života dítěte. Doma tedy o dítě ve většině případů pečuje matka, nicméně v jeslích a ve škole je to učitelka. Také ve veřejných službách přicházejí do blízkého kontaktu s dítětem téměř vždy ženy. Dle Burgess (2004) se s čím dál větší feminizací dětství, objevuje více žen v obchodech, v sociální správě, v ordinacích dětských lékařů a otcové se stahují do pozadí. Vyhýbají se pak mateřským a základním školám, rodinným centrům

a poradnám. „Nadvláda žen ve službách pro rodinu a s ní související nedostatek mužů patří mezi nejmocnější síly, které dnes otce vylučují ze života jejich dětí.“ (Burgess, 2004, s. 171)

Poslední překážkou, kterou uvedu, je rozvod rodičů a s ním související porozvodová péče. Francouzský sociolog Singly (1999) uvádí, že otcům není téměř nikdy svěřeno dítě do jejich výhradní péče, a také málokdy svěří soudce dítě do střídavé péče obou rodičů. Na webovém serveru Šance Dětem (2018) autor článku vytvořil statistiku svěřování dětí do střídavé péče v České republice, kde můžeme vidět výrazný nárůst od roku 2008 do roku 2016. Dále je na serveru uvedeno, že v současné době bývá nařízena střídavá péče přibližně v 5 % případech, a v 80 % získávají dítě do péče matky.

Obr. 2 – Statistika svěřování dětí do střídavé péče v ČR (Šance Dětem, 2018)

3.3 Legislativní podpora aktivního otcovství v České republice

Podpora aktivního otcovství státem je evidentní v zavádění rodičovské a otcovské dovolené. V České republice mohou otcové využívat rodičovskou dovolenou rovnocenně s matkami teprve od roku 2001. V praxi je však rodičovská dovolená čerpána pouze minimem otců. Dle statistik sice od roku 2001 počet mužů na rodičovské dovolené pozvolně stoupal, nicméně v průměru pouhých 1,5 % otců pobírá v České republice rodičovský příspěvek. (Nešporová, 2012) Pravděpodobně nejdůležitější vliv na podporu aktivního otcovství má ekonomický faktor. Celková výše rodičovského příspěvku se sice

zvýšila z 220 000 Kč na 300 000 Kč s účinností od 1. 1. 2020, nicméně se nepředpokládá, že by navýšení rodičovského příspěvku mělo podstatný vliv na zvýšení počtu otců na rodičovské dovolené. Rodičovský příspěvek lze čerpat pomalejší či rychlejší variantou, nejdéle však do čtyř let věku dítěte. Veškeré legislativní informace k rodičovské dovolené nalezneme v zákoníku práce, zatímco informace o rodičovském příspěvku upravuje zákon o státní sociální podpoře. Rodičovskou dovolenou může čerpat matka i otec dle domluvy, kdy matce náleží ihned po skončení mateřské dovolené a otcí po narození dítěte. V České republice je ale možné čerpat rodičovský příspěvek jen jedním z rodičů nebo se mohou vystřídat. Rodičovský příspěvek je vyplácen do maximální výše 70 % předchozího výdělku, výše příspěvku tedy úzce souvisí s vyměřovacím základem ze zaměstnání před nástupem na rodičovskou dovolenou. Podle Valouchové (2008) by mohlo pomoci odstranění platové nerovnosti na trhu práce mezi muži a ženami. Chudáčková (2004) také zvažuje možnost, kdy by muž mohl absolvovat mateřskou dovolenou, což nyní může jen v případě, kdy se matka z objektivních důvodů nemůže o dítě postarat. *“Otcovství je v České republice konstruováno stále spíše tradičnějším způsobem, jako komplementární k mateřství“* (Nešporová, 2012, s. 469)

Úspěšným krokem k legislativní podpoře aktivního otcovství byla několik let diskutovaná otcovská dovolená, která nabyla účinnosti v roce 2018. V rámci čerpání otcovské dovolené pobírá otec sociální dávku ve výši 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu. Nárok na otcovskou dovolenou má zpravidla každý otec, který je uveden v rodném listě dítěte a po dobu alespoň tří měsíců platil nemocenské pojištění. Otcovskou dovolenou si smí otec vyčerpat po dohodě se zaměstnavatelem ve výši jednoho kalendářního týdne, nejpozději však do šesti týdnů od narození dítěte. Podle Valouchové (2008) je téměř ve všech zemích Evropské unie obvyklé, že je péče o děti rozdělena na mateřskou a rodičovskou dovolenou, přičemž mateřská dovolená trvá obvykle 14 – 28 týdnů, nejčastěji v zemích Evropské unie však 18 týdnů a čerpají ji v maximální míře ženy. Rodičovská dovolená se pohybuje v rozmezí 3 měsíců až 3 let a v šestnácti zemích Evropské unie je dotována finančním příspěvkem, zatímco bez finanční kompenzace je poskytována v jedenácti zemích. Nešporová (2012) uvádí, že některé státy se odhodlaly k zavedení tzv. otcovských kvót. Jedná se o velmi diskutabilní²⁸ zásah do soukromé sféry rodin, ke kterému se odhodlalo jen několik

---

²⁸ diskutabilní – diskutovatelný, sporný, nikoli zřejmý

evropských zemí, například Norsko, Finsko, Švédsko, Slovinsko, Island, Francie, Rakousko a Nizozemsko. Otcovská kvóta stanovuje určitý počet dní rodičovské dovolené, která je vymezena pouze pro otce a není převoditelná na matku. Státy tak jednaly za účelem rovnoměrného rozvržení rolí mezi partnery. Valouchová (2008) uvádí ve svém článku inspirativní reformu otcovství ve Slovinsku, které prošlo velmi podobným historickým vývojem jako Česká republika. Slovinští muži mají nárok na nepřevoditelnou otcovskou dovolenou a to ve výši 90 dní, přičemž 15 dní dostávají plnou náhradu mzdy. Sami si mohou rozvrhnout, zda tuto dovolenou budou čerpat v kuse či po jednotlivých dnech. Rodičovskou dovolenou mohou kombinovat s částečným úvazkem a zaměstnavatelé těchto rodičů jsou osvobozeni od platby odvodu na sociální pojištění. Při zavádění této reformy využil stát masivní informační kampaně, která jim po sedmi letech přinesla zajímavé výsledky. „*Otcovskou dovolenou s plnou náhradou mzdy využilo 72% mužů, na následující rodičovskou odešlo téměř třikrát více mužů než v předchozích letech. Také míra ekonomické aktivity žen je jen o 9 % nižší než u mužů (v porovnání s 16% v ČR).*“ (Valouchová, 2008, s. 40) V České republice zaměstnavatelé zpravidla nevytvářejí otcům výhodné podmínky k větší participaci na rodinném životě. Zřejmě nevidí v podpoře aktivního otcovství ekonomické výhody pro své účely, proto by i sem měla směřovat další legislativní podpora.

4 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1 Cíle, výzkumný problém, výzkumné otázky a hypotézy

Cílem diplomové práce je zmapovat na základě dotazníkového šetření postoje pedagogů hradeckých mateřských škol vůči roli otce v předškolním vzdělávání. Ke splnění již zmíněného hlavního cíle mi sloužily i **dílčí výzkumné cíle**:

- 1 Zjistit, zda se u pedagogů mateřských škol objevují stereotypní předsudky vůči otcům.
- 2 Zjistit, zda pedagogové mateřských škol pocítují rozdíl v jistotě komunikace s otcem a matkou o problému souvisejícím s jejich dítětem.

Před stanovením cílů jsem si určila **výzkumný problém**, a to „Jak vnímají pedagogové proměnu současné rodiny s důrazem na roli otce v ní?“, který blíže formuluje, jakým směrem se bude ubírat výzkum mé diplomové práce. Výzkumný problém jsem podpořila sestavením **výzkumných otázek**, které konkretizují výzkumné téma:

- 1 Jak si pedagogové uvědomují feminizaci mateřských škol a jak ji považují za problém?

Tuto otázku jsem zvolila z důvodu nadpočetní převahy žen-pedagožek a zároveň rodičů-matek v mateřské škole. Zajímalo by mne, zda pedagogové mateřských škol považují feminizaci za problém u svých kolegů, konkrétně zda jim chybí mužský element v mateřské škole v řadách kolegů.

- 2 Jak uplatňují pedagogové mateřských škol rovný přístup vůči rodičům bez ohledu na jejich pohlaví?

V rámci výkonu své profese mám možnost pozorovat přístupy svých kolegů v mateřských školách. Z toho důvodu mě napadla možnost zkoumat postoje pedagogů k jejich vlastní osobě v rámci uplatňování rovného přístupu v mateřské škole.

- 3 Jak rozlišují pedagogové spolupráci s rodiči v rámci své profese dle jejich pohlaví?

Spolupráce pedagogů s rodiči v mateřské škole není běžně rozlišována, proto mne zajímá, zda ji rozlišují dle pohlaví rodičů samotní pedagogové.

- 4 Jak pedagogové svými postoji vytváří možnou překážku pro aktivní otcovství v prostředí mateřské školy?

Tato výzkumná otázka souvisí s mnoha faktory mé diplomové práce. Zvolila jsem ji z důvodu cílené podpory aktivního otcovství, neboť předpokládám, že si respondenti, možná i čtenáři této práce mohou uvědomit limity svých postojů v rámci výkonu své profese, kdy mohou nevědomě svými postoji vytvářet překážky aktivnímu otcovství.

Dále jsem v rámci přípravy empirické části stanovila tři hypotézy, které oblast výzkumu konkretizují a odvíjí jeho směr. Potvrzením či vyvrácením určených hypotéz bude možné vytvořit závěr výzkumu.

Hypotéza H1:

U pedagogů ve věku nad 35 let se objevují stereotypní předsudky vůči otcům častěji než u mladších pedagogů.

Hypotéza H2:

Pedagogové s délkou praxe nad 12 let by nechtěli za svého kolegu na třídě muže, na rozdíl od pedagogů s kratší délkou praxe.

U obou hypotéz jsem vycházela ze slov Chaloupkové a Šalamounové (2004), které tvrdí, že ve společnosti přetrvávají striktně rozdělené ženské a mužské role, které ve větší míře zachovávají starší lidé. Předpokládám, že u hypotézy H2 již pedagogové s praxí nad 12 let, dosáhli vyššího věku. A také, že je profese pedagoga v mateřské škole často spojováno s ženskou rolí pečovatelky..

Hypotéza H3:

Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční role matky a otce, neuplatňují rovný přístup k rodičům dětí v rámci výkonu své profese na rozdíl od svých kolegů, jejichž rodiče uplatňovali moderní pojetí rolí v rodině.

Dle Běřeše (2013), který zmiňuje teorii citové vazby, opakujeme vzorce chování svých rodičů z dětství. Rovný přístup není ekvivalentem k tradičnímu pojetí rodičovských rolí, proto předpokládám, že děti (respondenti) rodičů, kteří uplatňovali tradiční rozdělení rodičovských rolí, budou stejně tradičně přistupovat k rodičům v mateřské škole a naopak.

4.2 Výzkumná metoda

Pro svůj výzkum, který zkoumá postoje pedagogů hradeckých mateřských škol vůči roli otce v předškolním vzdělávání, jsem zvolila metodu dotazníkového šetření. Hlavním důvodem ke zvolení metody dotazníku byl ten, že poskytuje všem dotazovaným stejné podmínky a zajišťuje tak srovnatelnost získaných dat, tím přispívá i k vyšší spolehlivosti výsledků výzkumu. „*V dotazníku jsou zjišťovány verbálně vyjádřené názory, postoje a pocity, které jsou nám vědomě poskytovány vybranými respondenty. Dotazník tedy nezkoumá realitu jako takovou, ale jak lidé sociální realitu vidí, jak o ní uvažují, jaký k ní zaujímají postoj, jak se stylizují a co si myslí o svém jednání.*“ (Sedláková, 2014, s. 158)

4.3 Shrnutí teoretické části a její propojení s výzkumem

Kapitola zabývající se proměnou otcovské role zahrnuje nejen historický pohled na vývoj otcovské role, ale zmiňuje genderové stereotypy týkající se otců. Například Karsten zde uvádí typické stereotypní vlastnosti mužů i žen, které jsou propojeny s výzkumem, konkrétně s otázkou č. 12. Zajímavý je také odlišný pohled odborníků na přirozenost mateřství na rozdíl od otcovství. Teorii přirozenosti mateřství například podporoval Sigmund Freud nebo John Bowlby, zatímco autoři jako Smallová či Badinter tuto teorii vyvrací podloženými výzkumy od Lamba či Yogmana. Ti považují za hlavní osobu, která přilne k dítěti toho, kdo o dítě častěji pečuje v nezávislosti na pohlaví, tedy zda o dítě pečuje muž či žena. Z teoretických poznatků z této kapitoly jsem při tvorbě dotazníku vycházela zejména při sestavování otázek týkajících se genderových stereotypů mužů a tradičních pojetí rolí muže a ženy v rodině. Druhá kapitola zabývající se významem otce ve vztahu k dítěti zmiňuje názory několika autorů, například Matějčka, Zoji či Ballnika, na potřebu otce v rodině nebo alespoň na jeho participaci při péči a výchově dítěte. Zdůrazňují důležitost trojstranného vztahu matka-otec-dítě, ve kterém se všechny osoby učí o vztazích k sobě navzájem. Význam otce je velmi důležitý i v souvislosti s genderovou identitou dítěte, která souvisí s výzkumem v oblasti vnímání feminizace mateřských škol a absence mužů jako pedagogů ze strany respondentů. Neméně důležitý, ale často opomíjený je i význam otce v oblasti morálního vývoje dítěte, který více přibližuje možné dopady na dítě v případě angažovanosti nebo naopak absenci otce. Autoři jako Warshak, Matějček, Bakalář a Burgessová se shodují na silném dopadu chybějícího či přítomného otce na děti, a to zejména při jejich dospívání, pokračujícím

do dospělosti. Zmiňují například, že v případě angažovaného otce dochází u dětí k žádoucímu morálnímu vývoji. Děti takových otců jsou méně často zastoupeny v řadách delikventů, trestanců či prostitutů a prostitutek. Poslední kapitola, která podrobně rozebírá aktivní otcovství a jeho podmínky, překážky a podporu v rámci legislativy je inspirovaná texty autorů zabývajících se vztahy mezi otci a jejich dětmi. V současné době nejsou striktně vymezené podmínky aktivního otcovství, proto jsem vycházela například z Otcovské pyramidy z knihy od Ballnika, která připomíná Maslowovu pyramidu potřeb. Z této kapitoly o aktivním otcovství jsem se v rámci tvorby dotazníku inspirovala zejména částí o překážkách aktivního otcovství, a to ze strany pedagogů mateřských škol. Konkrétně, zda s otci pedagogové komunikují, spolupracují a podporují aktivní otcovství nebo se spíše přiklánějí ke stereotypům tradičního pojetí rodiny, otec jako živitel a matka jako pečovatelka.

4.4 Sestavení dotazníku, výběr respondentů, sběr dat

Dotazník s názvem „Postoje pedagogů mateřských škol v okrese Hradec Králové“ (viz Příloha 1), jsem sestavila z 28 otázek, které byly otevřené, polootevřené, uzavřené nebo škálovité. Dotazník jsem vytvořila v rámci provázanosti s teoretickou částí diplomové práce za podpory odborné literatury.

4.4.1 Struktura dotazníku

V úvodu dotazníku je obecná část, která konkretizuje²⁹ daného respondenta. Jsou zde otázky na pohlaví, věk, délku praxe a nejvyšší dosažené vzdělání respondenta. Dále také kontrolní informace k mateřské škole, kde respondent pracuje. Konkrétně, kolik obyvatel má obec, kde se nachází mateřská škola, zda je mateřská škola zřízena při základní škole a jakou má škola kapacitu dětí. Tyto údaje mi poslouží ke kontrole výsledků a případnému vyloučení zkreslených odpovědí. V této části dotazníku byly použity uzavřené otázky č. 1, 3, 4, 5, 6 a otevřené č. 2 a 7.

Další část dotazníku obsahuje otázky sloužící k mapování postojů ohledně genderových stereotypů pedagogů. Konkrétně se zde zaměřuji na postoj ke striktně rozděleným rolím muže a ženy na živitele a pečovatelku, dále na způsob pojetí rolí rodičů respondentů v jejich dětství, zda se jednalo o pojetí tradiční či moderní. Také,

---

²⁹ konkretizovat - upřesnit

jak respondenti vnímají rodičovskou dovolenou, zda rozlišují domácí práce na mužské a ženské nebo jaké vlastnosti připisují dle svých zkušeností otcům. V této části dotazníku byly použity uzavřené otázky č. 8, 9, 10 a 11 a škálovitá č. 12. V případě otázky č. 12 jsem sestavila škálu z vlastností, které jsou v odborné literatuře uváděny jako typicky mužské a k nim adjektiva³⁰ protikladného významu. Škály jsem vytvořila dle sémantického diferenciálu, a to od 1–7, dle amerického profesora C. Osgooda, který jej vytvořil. „U sémantického diferenciálu se individuální významy pojmů měří pomocí určitého počtu posuzovacích škál (nejčastěji sedmibodových). Respondenti zaznamenávají svoje mínění o posuzovaných objektech výběrem určitého bodu na těchto škálách.“ (Chráška, 2016, s. 215). Otázky č. 2, 8, 10, 11 a 12 v této části dotazníku nám pomohou splnit dílčí výzkumný cíl 1 (Zjistit, zda se u pedagogů mateřských škol objevují stereotypní předsudky vůči otcům.) a potvrdit či vyvrátit hypotézu H1, která se zaměřuje na vyšší pravděpodobnost výskytu stereotypních předsudků u pedagogů ve věku nad 35 let vůči otcům než u jejich mladších kolegů-pedagogů. Na výzkumnou otázku č. 4 (Jak pedagogové svými postoji vytváří možnou překážku pro aktivní otcovství v prostředí mateřské školy?) najdeme odpověď pomocí otázek č. 8, 10, 11 a 27.

Další část dotazníku, která je nejobsáhlejší, mapuje postoje pedagogů vůči otcům již ve spojitosti s prostředím mateřských škol. V počáteční fázi jsem se zaměřila na skutečnost, zda rozlišují pedagogové spolupráci s otci a matkami, jak intenzivní je tato spolupráce a na její konkrétní upřesnění. Na spolupráci rodičů a pedagogů jsou zaměřeny otázky č. 13–18, přičemž otázky č. 13, 15, 16 a 18 jsou uzavřené, zatímco otázky č. 14 a 17 jsou otevřené. V další fázi této části dotazníku jsem se zaměřila na zřejmou feminizaci prostředí mateřské školy. Konkrétně, v jaké míře, vyjádřené procenty, se pedagog setkává s otcem a matkou dítěte v prostředí školy, a z kolika procent je tvořeno jejich pracovní prostředí muži a ženami z řad kolegů. V dotazníku jsou to otázky č. 19 a 20, kde respondent rozdělí 100% hodnotu mezi dva subjekty, tedy v prvním případě mezi rodiče (otce a matku), a v případě druhém mezi své kolegy (ženy a muže). Ve zkoumání feminizace mateřských škol pokračuji i v dalších otázkách dotazníku, ve kterých se zaměřuji na postoje pedagogů vzhledem k očividné absenci mužů-pedagogů v mateřských školách. Respondenti se zamýšlejí nad absencí mužských kolegů, zda mužský element v mateřské škole postrádají, v čem konkrétně vidí problém v případě chybějícího muže-pedagoga a zda by uvítali, kdyby byl jejich kolegou na třídě

---

³⁰ adjektivum – přídavné jméno

právě muž. V této části dotazníku byla použita polootevřená otázka č. 21, otevřená otázka č. 22 a uzavřená otázka č. 23. Otázky č. 21 a 22 nám pomohou najít odpověď na výzkumnou otázku 1, která zní: „Jak si pedagogové uvědomují feminizaci mateřských škol a jak ji považují za problém?“. Tato výzkumná otázka je provázána s hypotézou H2, která zkoumá, zda je pravda, že pedagogové s délkou praxe nad 12 let nechtějí za svého kolegu na třídě muže, na rozdíl od pedagogů s kratší délkou praxe. Tuto hypotézu nám pomohou vyvrátit či potvrdit odpovědi na otázky č. 3 a 23. Odpověď na výzkumnou otázku 3 (Jak rozlišují pedagogové spolupráci s rodiči v rámci své profese dle jejich pohlaví?) získáme z vyhodnocení otázek z dotazníku č. 13, 14, 16 a 17.

V závěrečné fázi dotazníku jsou otázky zaměřeny na postoje pedagogů v rámci komunikace s rodiči dětí. Inspirací mi byl výzkum z knihy od Svobodové a Vítěčkové (2017, s. 127), které zkoumaly pocit jistoty pedagogů mateřských škol při komunikaci s rodiči o problému, souvisejícím s jejich dítětem. Pedagogové označovali pocit jistoty na škále 1–5 (1 - naprostá jistota, 5 - naprostá nejistota). Tyto otázky jsou škálovité a v dotazníku je najdeme pod čísly 24, 25 a 26, kdy každá otázka má jiný objekt zkoumání. V prvním případě je objektem zkoumání všeobecně rodič, v druhém případě se již zaměřuji na matku a ve třetím případě na otce. Výše zmíněné otázky nám pomohou splnit dílčí výzkumný cíl 2, který má za úkol zjistit, zda pedagogové mateřských škol pociťují rozdíl v jistotě komunikace s otcem a matkou o problému souvisejícím s jejich dítětem. Poslední dvě otázky jsem zaměřila na postoje pedagogů k rovnému přístupu mezi rodiči dítěte, a to bez ohledu na jejich pohlaví. Konkrétně se zde ptám, zda si respondent myslí, že při výkonu svého povolání jedná s matkou i otcem dítěte bez rozdílu. V případě negativní odpovědi, rozvíjím odpověď respondenta o konkrétní příklady, ve kterých spatřuje největší odlišnosti. Otázka č. 27 je uzavřená, zatímco otázka č. 28 je otevřená a doplňuje předešlou odpověď. Obě otázky nám pomohou získat odpověď na výzkumnou otázku 2 (Jak uplatňují pedagogové mateřských škol rovný přístup vůči rodičům bez ohledu na jejich pohlaví?), která je provázána s hypotézou H3, která zní: „Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční role matky a otce, neuplatňují rovný přístup k rodičům dětí v rámci výkonu své profese na rozdíl od svých kolegů, jejichž rodiče uplatňovali moderní pojetí rolí v rodině.“ Zda bude hypotéza potvrzena či vyvrácena zjistíme z porovnání výsledků otázek č. 9 a 27.

4.4.2 Výběr respondentů a průběh sběru dat

Pro výzkum jsem si zvolila respondenty, pedagogy mateřských škol, z okresu Hradec Králové. Zejména proto, že jsem se do Hradce Králové v průběhu psaní diplomové práce přestěhovala a začala zde působit jako učitelka v mateřské škole. Z rejstříku škol, který je dostupný na webových stránkách Ministerstva školství, jsem si metodou výběru zvolila konkrétní školská zařízení dle předem stanovených kritérií:

- druh školy: předškolní zařízení,
- okres: Hradec Králové,
- zřizovatel: obec.

Tímto způsobem jsem si stanovila 67 mateřských škol jako platformu³¹ pro oslovení potencionálních respondentů-pedagogů. Dále jsem podle dokumentu „*Podrobného rozpisu rozpočtu pro školy a pedagogickou práci ve školních zařízeních, které jsou zřízené krajem, obcí, nebo dobrovolným svazkem obcí pro rok 2020*“ (MŠMT, 2020), vyhodnotila limity počtu pedagogických pracovníků bez asistentů pedagoga na každou mateřskou školu z mého předešlého výběru dle jejich identifikačního čísla. A poté jsem si stanovila konečné kritérium pro výběr mateřských škol:

- Limit počtu pedagogických pracovníků (PP) bez asistentů pedagoga (AP) je minimálně 4 po zaokrouhlení.

Limity PP jsem zaokrouhlovala vždy nahoru za předpokladu, že i úvazek např. 0,1 je potřeba obsadit zaměstnancem. Po vyhodnocení posledního kritéria jsem vyloučila mateřské školy, jejichž limit PP nedosahoval čísla 4 po zaokrouhlení. Zbylo mi tedy 52 mateřských škol v okrese Hradec Králové. Dle kritéria jsem vyloučila 15 mateřských škol. Maximální počet potencionálních respondentů jsem vypočítala dle součtu zaokrouhlených limitů PP na jednotlivé mateřské školy. Celková populace čítala ve výsledku 437 respondentů.

Dotazníky jsem zasílala elektronicky, jednak z důvodu probíhající pandemie COVID – 19, ale i proto, že jsem dotazník sestavila na webovém portále pro lepší přehlednost získaných dat. I v případě neprobíhající pandemie a nouzového stavu České republiky by bylo osobní předávání dotazníku časově velmi náročné. Z toho důvodu jsem si u všech 52 mateřských škol dohledala na webových stránkách e-mailové adresy na vedení jednotlivých škol, případně e-mailové adresy i na konkrétní třídy nebo

---

³¹ platforma – základna, východisko činnosti

pedagogy. Distribuci dotazníků jsem realizovala od 1. 4. 2020 ve třech obdobích s rozestupy přibližně jednoho týdne, abych měla částečnou kontrolu nad návratností dotazníku. S odkazem na dotazník jsem v e-mailu zasílala vždy průvodní text s krátkým představením mé osoby a s žádostí na vedení o rozeslání dotazníku svým pedagogickým pracovníkům. Návratnost dotazníku byla ve všech třech obdobích velmi podobná. Celková návratnost byla 206 responzí z celkového počtu 437 respondentů, tedy 47%. V závěrech 59 dotazníků, tedy u 29 %, jsem zaznamenala reakce od respondentů v podobě milé zpětné vazby či emailů pro zaslání výsledků výzkumu.

4.5 Předvýzkum

Před samotným spuštěním dotazníkového šetření jsem realizovala předvýzkum. Dotazník vyplnilo v rámci předvýzkumu 29 respondentů. Respondenti byli pedagogové veřejných mateřských škol v okrese Jihlava. Tento okres jsem si vybrala proto, že zde pracuje několik mých kamarádek na pozici pedagoga v mateřské škole, a přispěly tak k rychlejší distribuci dotazníku mezi respondenty v rámci předvýzkumu. Respondenti byli osloveni zasláním přímého odkazu na online dotazník. Dotazník se v předvýzkumu jevil vzhledem k odpovědím respondentů jako srozumitelný a gramaticky i stylisticky správně sestavený. Otázky byly jednoznačné a nikdo z respondentů neměl dle dat problém s porozuměním otázky.

U otázky č. 22 „V čem konkrétně vidíte problém v případě chybějícího mužského elementu v MŠ v řadách pedagogů?“, která navazuje na kladnou odpověď u předcházející otázky a má částečně přispět k odpovědi na výzkumnou otázku „Jak si pedagogové uvědomují feminizaci mateřských škol a jak ji považují za problém?“, jsou otevřené odpovědi na tuto otázku rozděleny na dvě skupiny. První se zabývá vlivem muže-pedagoga na děti a prostředí MŠ, zatímco druhá skupina se zabývá nepříznivými podmínkami, které podle nich stojí za absencí muže-pedagoga v mateřské škole, a to zejména kvůli nedostatečnému finančnímu ohodnocení. U této otázky se tedy objevuje díky předvýzkumu další aspekt posuzování odpovědi, který by mohl být zavádějící při závěrečné diskusi výsledků. Odpovědi respondentů zdůrazňují dva důvody absence muže v mateřské škole, kdy na jedné straně je muž vnímán jako potřebná autorita pro děti a doplnění feminního kolektivu mateřské školy a na straně druhé má dle respondentů nepříznivé podmínky pro výkon svého zaměstnání z důvodu nedostatečného finančního ohodnocení. Tento aspekt můžeme vnímat z pohledu genderových stereotypů

jako opoziční stanovisko v rámci lobbování³² části společnosti za stírání rozdílů v platech ženy a muže na stejné pozici, což v mateřské škole funguje, protože bez ohledu na pohlaví pedagoga, zde má stejný plat muž i žena dle platové třídy a platového stupně. Z toho vyplývá otázka k zamyšlení, zda se opravdu jedná v rámci nedostatečného finančního ohodnocení muže-pedagoga o problém související s feminizací mateřských škol. Zřejmě tento problém souvisí spíše než s feminizací mateřských škol se současnou situací platového ohodnocení pedagogických pracovníků v České republice. Rozhodla jsem se tedy odpovědi tohoto typu na otázku č. 22 vyhodnotit jako jednu kategorii, která nebude mít vliv na výsledky výzkumu u této otázky. Odpovědi zabývající se nedostatečným finančním ohodnocením muže-pedagoga nám nepřinesou adekvátní odpověď na výzkumnou otázku zabývající se feminizací mateřských škol. Záměrně nebudu tyto odpovědi vyřazovat z výzkumu, protože odpovědi od toho samého respondenta na další otázky dotazníku mohou být přínosné při vyhodnocení výsledků.

Dále jsem ve výsledku předvýzkumu zaznamenala u otázek číslo 8 a 10 poměrně častý výskyt (13,8 %) odpovědi „Nevím“. Mohlo to být způsobeno nevhodně zvoleným systémem odpovědí, kde je odpověď „Ano“, „Ne“ a „Nevím“. Tyto odpovědi jsem nahradila za „Rozhodně ano“, „Spíše ano“, „Spíše ne“, „Rozhodně ne“ a „Nevím“, které více vyjadřují postoje respondentů. Odpovědi byly přeformulovány i otázky č. 11 vzhledem k cíli výzkumu, který má mapovat kognitivní, behaviorální a emotivní postoje pedagogů hradeckých mateřských škol vůči roli otce v předškolním vzdělávání.

4.6 Analýza dat

Po ukončení možnosti vyplnit elektronický dotazník, jsem prošla souhrnné výsledky dotazníku, ale i jednotlivé konkrétní odpovědi všech 206 respondentů. Z toho byly dvě odpovědi vyloučeny, neboť jsem během kontroly dat zjistila nesrovnalosti v rámci otázky týkající se kapacity mateřské školy, která měla sloužit jako jedna z kontrolních otázek. Dva respondenti odpověděli na otázku mnohem vyšším číslem než je kapacita největší mateřské školy z výzkumu v okrese Hradec Králové, tudíž byla jejich odpověď vyřazena. Počet responsí, při kterých vycházím ve výsledcích dat, tedy klesl na 204 odpovědí, které jsou podrobněji vyhodnoceny v kapitole 5. Hypotézy jsem vyhodnotila pomocí chí-testu neboli chí-kvadrátu. *„Tohoto testu je možno využít např. v případech,*

---

³² lobbovat - cílené ovlivňování za účelem podpory skupiny sledující a prosazující společný zájem

kdy rozhodujeme, zda existuje souvislost (závislost) mezi dvěma jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního (popř. ordinálního) měření. Tato situace je častá např. při zpracovávání výsledků dotazníkových šetření.“ (Chráska, 2007, s. 76) Vyhodnocení hypotéz pomocí této metody je popsáno v kapitole 6. Výpočty jednotlivých chí-testů a stanovené nulové i alternativní hypotézy jsou podrobně uvedeny v kapitole 9 (viz Příloha 3).

Jelikož byly ve výzkumu použity mimo jiné i otázky otevřené a polootevřené, tak jsem při vyhodnocování těchto odpovědí využila techniky otevřeného kódování. Otevřené kódování je „...část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných.“ (Strauss, 1999, s. 43) V rámci otevřeného kódování (ukázka viz Příloha 2) jsem označila opakující se výroky pedagogů, v návaznosti na výroky jsem sestavila pojmy, které s těmito výroky souvisely, a poté jsem vytvořila kategorie. Strauss nazývá tento proces kategorizací. „Proces seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu.“ (1999, s. 45) U vytvořených kategorií cituji několik vybraných odpovědí respondentů, vztahujících se k danému tématu, zejména pro lepší pochopení a také autenticitu³³ výsledků.

Výsledná interpretace dat je zobrazena procentuálně nebo v absolutní hodnotě dle počtu odpovídajících respondentů. Data jsou zaznamenána do grafů a doplněna o slovní popis. Vzhledem k typu otázky jsou některá data znázorněna v absolutní hodnotě, a to z důvodu možného zkreslení odpovědí v případě znázornění v procentech.

---

³³ autenticita - pravost, původnost, hodnověrnost

5 VÝSLEDKY

Výsledky výzkumu interpretuji především ve sloupcových a výšečových grafech, které znázorňují odpovědi pro větší přehlednost výsledků. U většiny těchto výsledků uvádím hodnotu v procentech i v absolutní hodnotě. Při vyhodnocení sémantického diferenciálu jsem zvolila graf spojnicový, kde jsou hodnoty uvedeny v průměru ke škálám odpovědí. V polootevřených a otevřených otázkách bylo pro vyhodnocení výsledků použito otevřené kódování pomocí vytvořených kategorií.

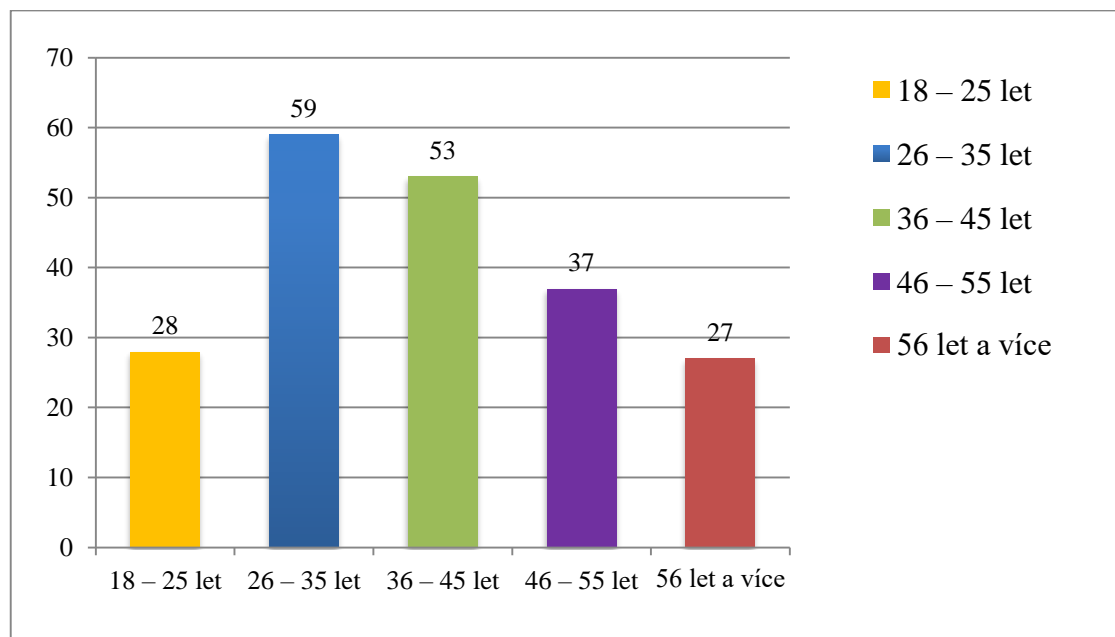
5.1 Charakteristika respondentů

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Z celkového počtu 204 respondentů je 99 % zastoupeno ženami (202 odpovědí) a 1 % muži (2 odpovědi).

Otázka č. 2: Jaký je Váš věk?

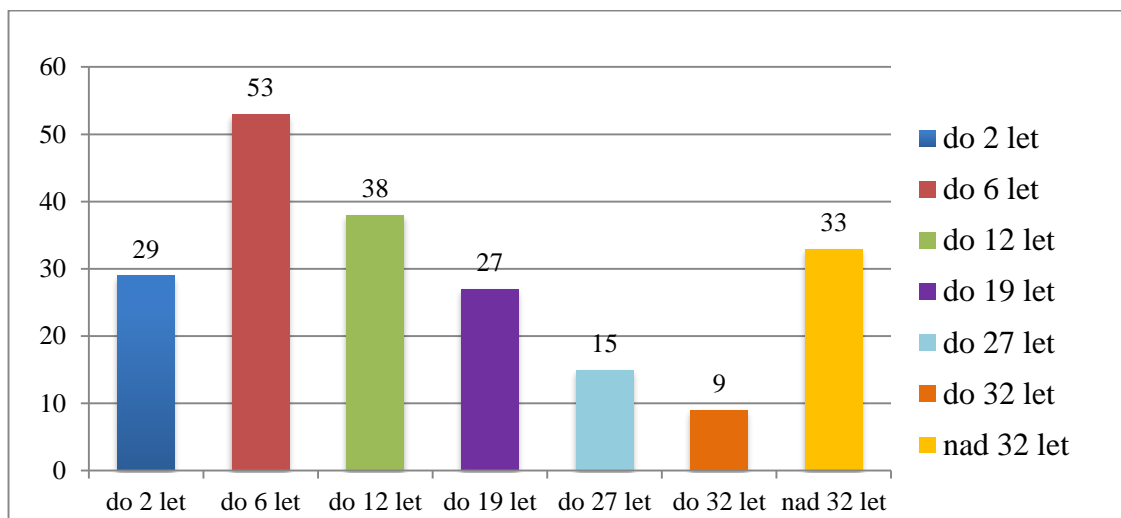
Nejvíce respondentů, konkrétně 29 % (59 odpovědí), bylo ve věku 26 – 35 let. Zatímco nejméně zastoupená skupina byla ve věku 56 let a více, konkrétně 13,2 % (27 odpovědí). Dle grafu se výzkumu zúčastnilo mnoho věkově rozdílných skupin respondentů, které byly zastoupeny v poměrně vyváženém počtu.

Graf 2 – Věk respondentů

Otázka č. 3: Jaká je délka Vaší praxe v mateřské škole?

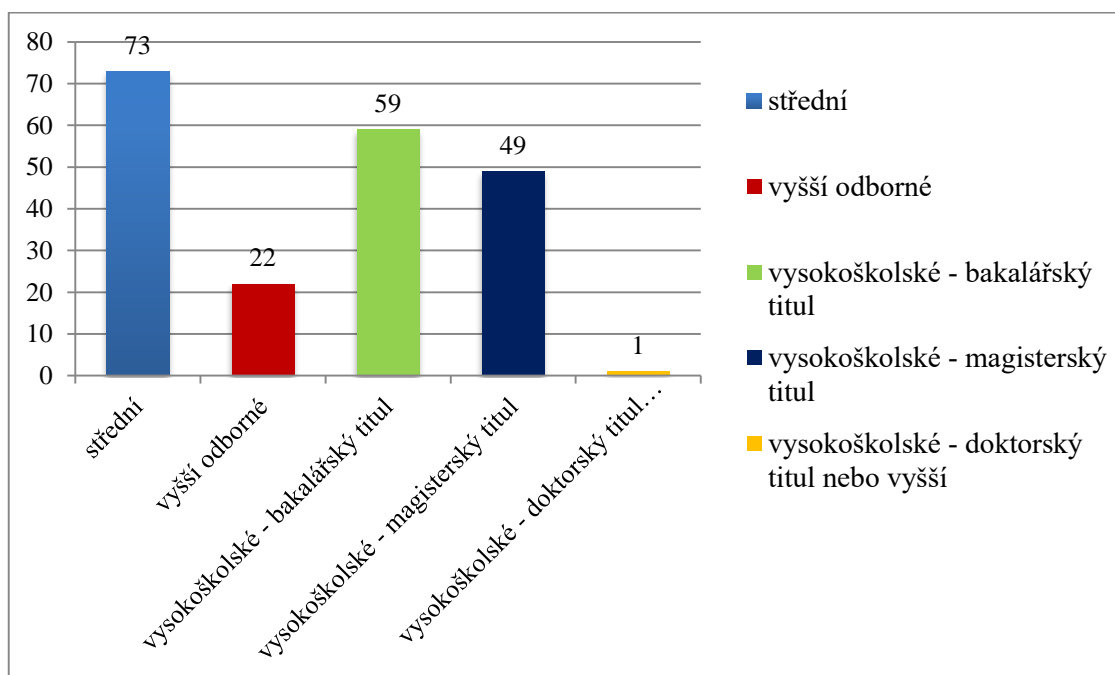
Mezi dotazovanými respondenty byli převážně pedagogové s délkou praxe v mateřské škole do 6 let, a to 26 % (53 odpovědí). Nejméně zastoupených respondentů bylo s praxí do 32 let, konkrétně 4,4 % (9 odpovědí).

Graf 3 – Délka praxe respondentů v mateřské škole

Otázka č. 4: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

109 respondentů z celkového počtu 204, tedy 53,4 % má vysokoškolské vzdělání, které je zakončeno bakalářským (28,9 %, 59 odpovědí) nebo magisterským (24,0 %, 49 odpovědí) titulem. Pouze 1 respondent, tedy 0,5 %, má doktorský nebo vyšší titul a 10,8 % (22 odpovědí) respondentů má vyšší odborné vzdělání.

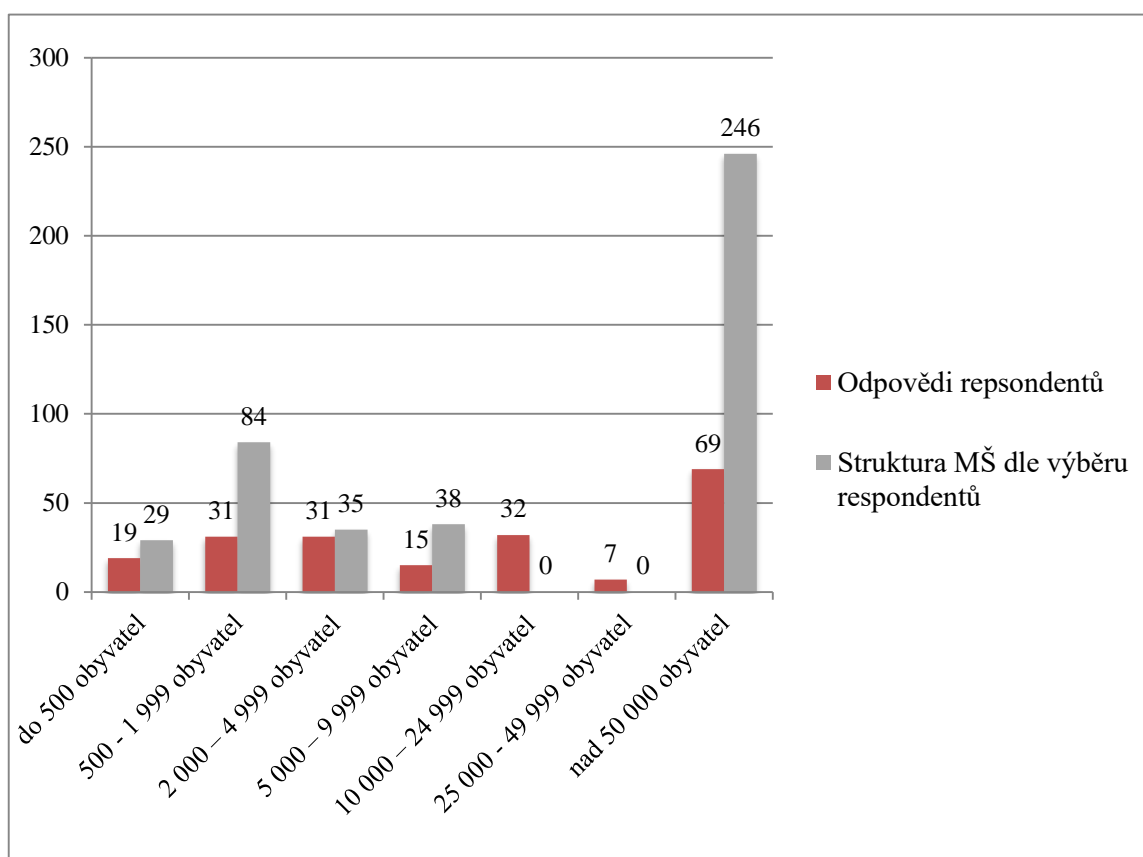

Graf 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Otázka č. 5: Kolik obyvatel má obec, ve které se nachází Vaše MŠ?

Nejčastěji se mateřská škola, tedy pracoviště respondenta, nachází v obci, která má nad 50 000 obyvatel, konkrétně tak odpovědělo 33,8 % (69 odpovědí). Protože byl výzkum realizován v okrese Hradec Králové, můžeme předpokládat, že tito respondenti pracují v mateřské škole v Hradci Králové. Nejméně respondentů pracuje v mateřské škole, která se nachází v obci s 25 000 – 49 999 obyvateli, konkrétně 3,4 % (7 odpovědí).

Ze srovnání odpovědí respondentů a dat ze struktury mateřských škol dle metody výběru respondentů vyplývá, že 19,0 % (39 odpovědí) respondentů neodpovídá zjištěným datům dle struktury MŠ v rámci metody výběru. Tento nesoulad ve srovnání výsledků může být způsoben neznalostí respondentů ohledně počtu obyvatel obce, ve které se nachází jejich pracoviště, tedy příslušná mateřská škola.

Graf 5 – Počet obyvatel v obci, ve které se nachází pracoviště respondenta

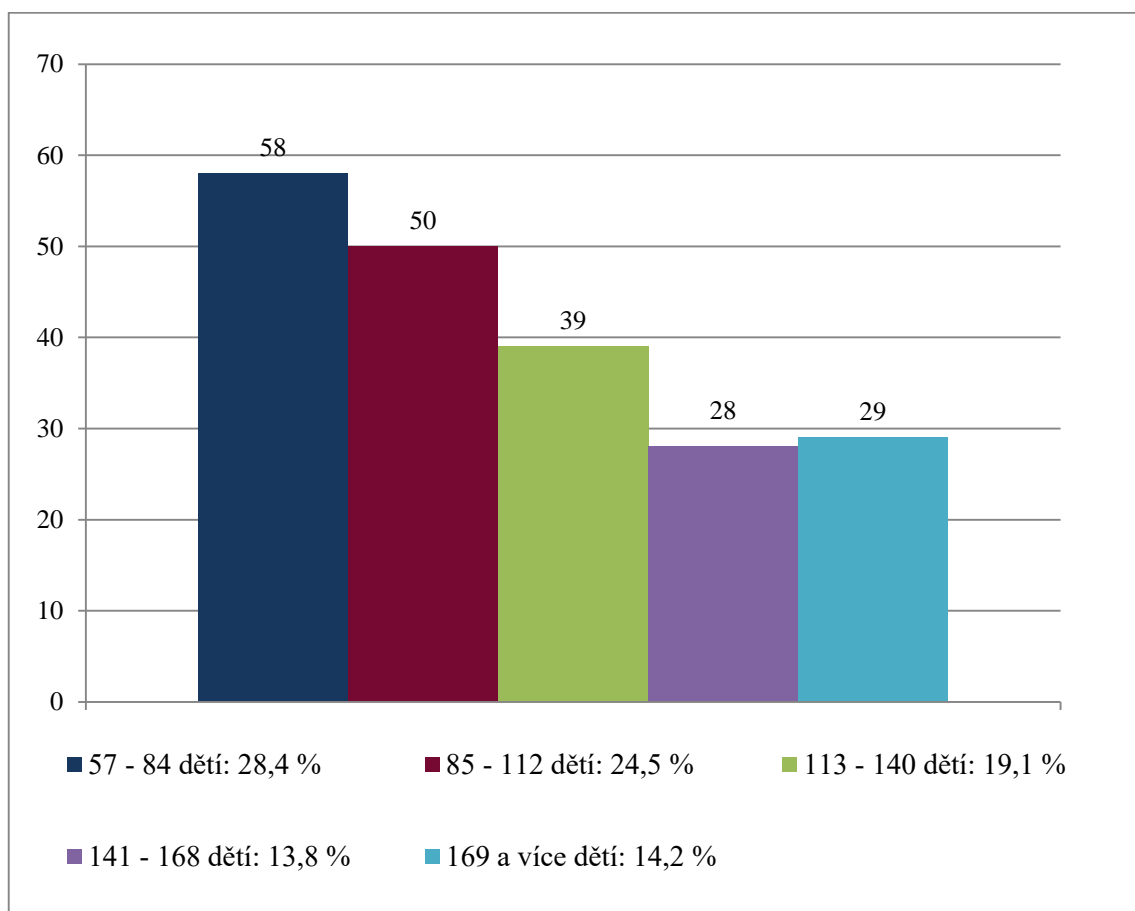

Otázka č. 6: Je Vaše mateřská škola zřízena při základní škole?

Většina mateřských škol, ve kterých respondenti pracují, není zřízena při základní škole, konkrétně 67,2 % (137 odpovědí). Zatímco zbylých 32,8 % (67 odpovědí) respondentů uvedlo, že je jejich pracoviště při základní škole zřízeno.

Otázka č. 7: Jaká je kapacita dětí ve Vaší mateřské škole?

Nejvíce respondentů, 28,4 % (58 odpovědí) působí v mateřské škole s kapacitou v rozmezí 57 – 84 dětí. Zatímco nejméně jich pracuje v mateřské škole s kapacitou v rozmezí 141 – 168 dětí, konkrétně 13,8 % (28 odpovědí).

Graf 6 – Zřízení mateřských škol samostatně či při základní škole

5.2 Zjištění na základě dotazníkového šetření

Otázka č. 8: Souhlasíte s tvrzením, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti?

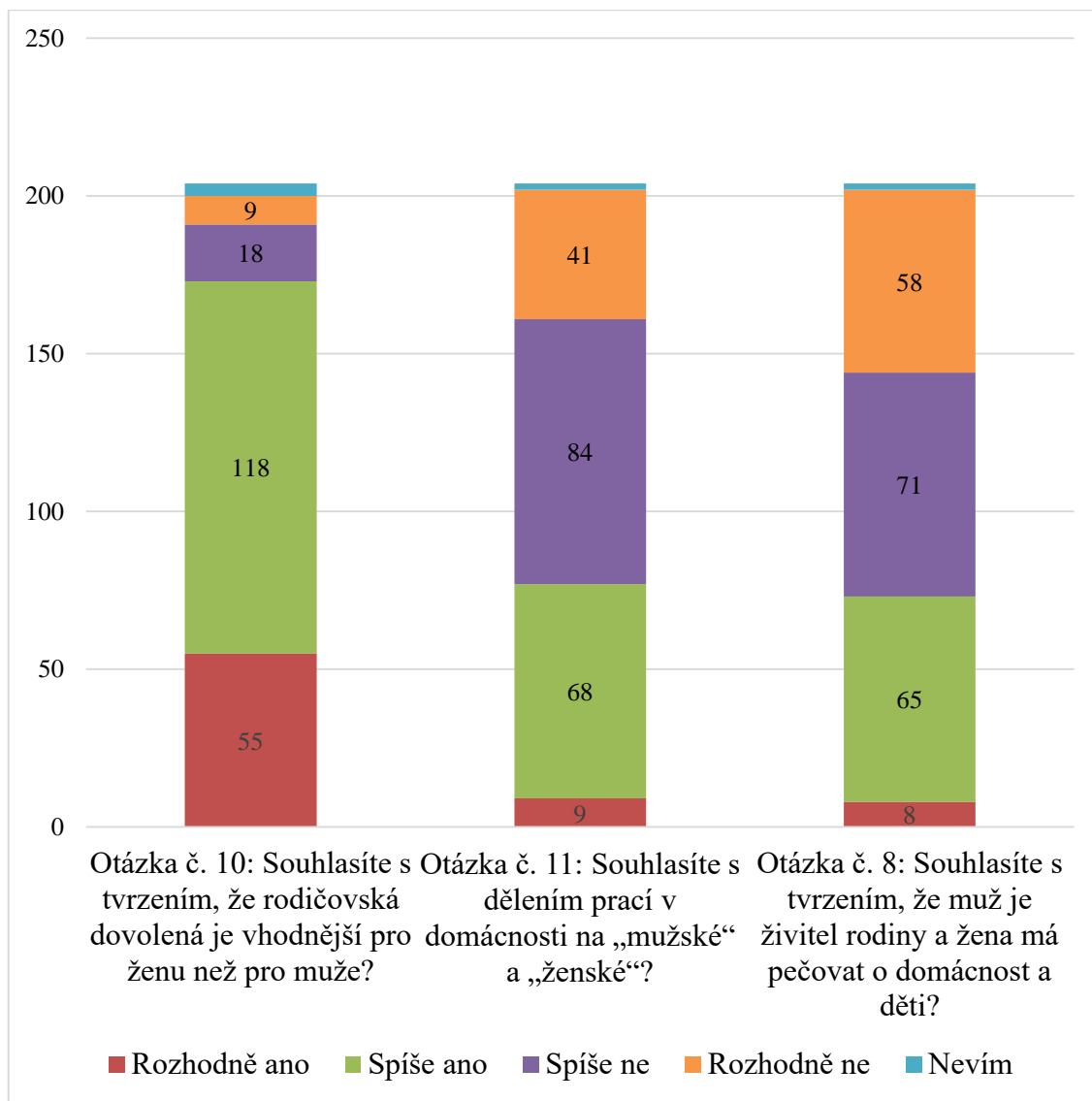
Většina, 63,2 % (129 odpovědí), pedagogů spíše nebo rozhodně nesouhlasí s tradičním rozdělením rolí na otce živitele a matku pečovatelku. Nejméně respondentů, a to 1 % (2 odpovědi) nevědělo, zda s tradičním rozdělením rolí souhlasí či ne. Nicméně malá část respondentů s tradičním rozdělením rolí rozhodně souhlasí, konkrétně 3,9 % (8 odpovědí). Spíše souhlasí 31,9 % respondentů (65 odpovědí).

Otázka č. 10: Souhlasíte s tvrzením, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže?

Nadpoloviční většina, konkrétně 57,8 % (118 odpovědí) respondentů spíše souhlasí s tvrzením, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu nežli pro muže. Rozhodně souhlasí 27,0 % (55 odpovědí) respondentů. Pouhá 4,4 % (9 odpovědí) rozhodně nesouhlasí s výše zmíněným tvrzením a spíše nesouhlasí 8,8 % respondentů (18 odpovědí). 2,0 % respondentů (4 odpovědi) nevědí, zda s tvrzením souhlasí či nikoliv.

Otázka č. 11: Souhlasíte s dělením prací v domácnosti na „mužské“ a „ženské“?

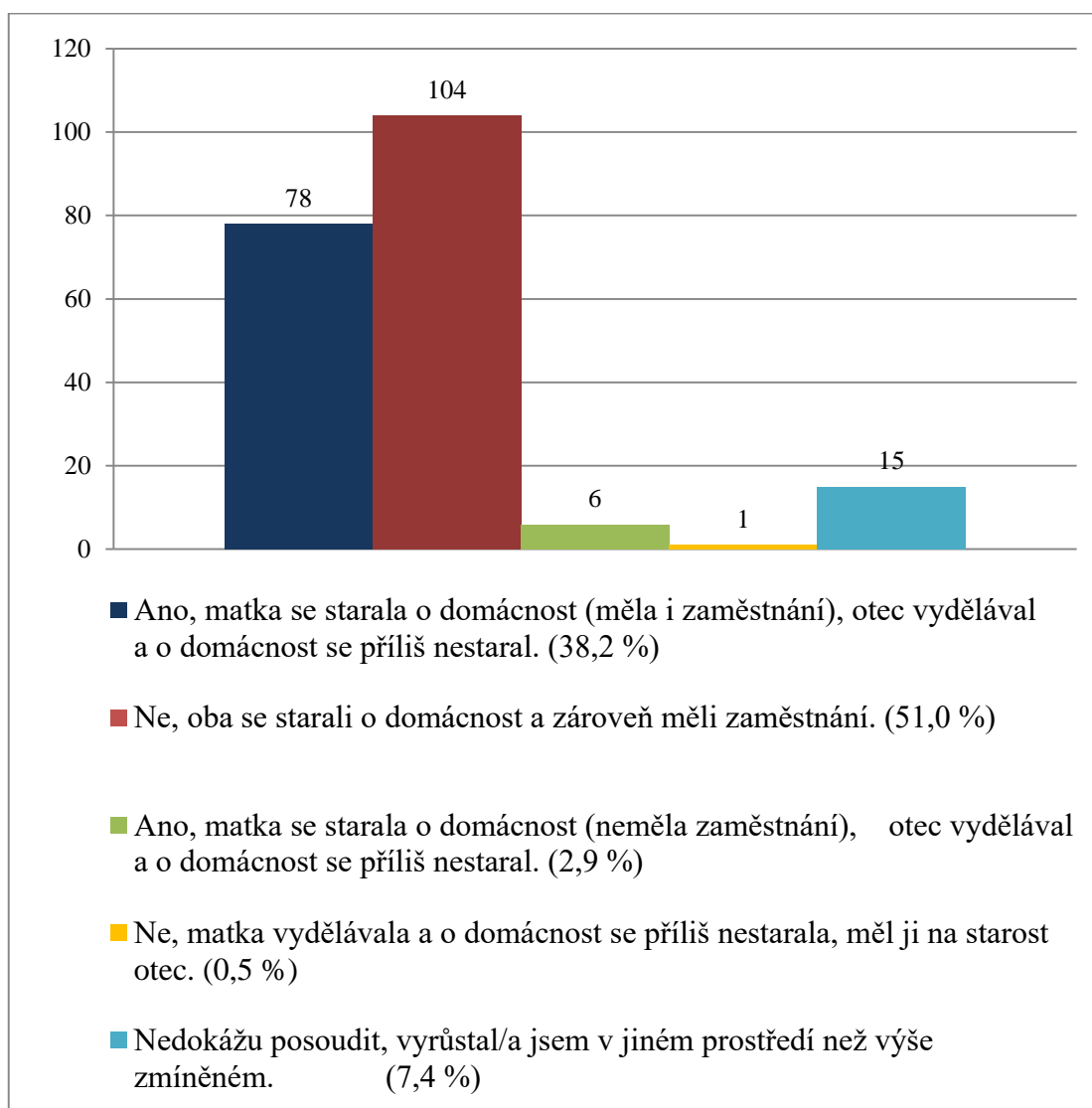
S dělbou prací v domácnosti na mužské a ženské spíše nesouhlasí 41,2 % (84 odpovědí) a rozhodně nesouhlasí 20,1 % (41 odpovědí). Spíše souhlasí 33,3 % (68 odpovědí). Avšak 4,4 % (9 odpovědí) s výše zmíněnou dělbou prací v domácnosti rozhodně souhlasí. Respondentů, kteří nevěděli, zda s dělením prací souhlasí či nikoliv bylo 1,0 % (2 odpovědi).

Graf 7 – Srovnání odpovědí na otázky č. 8, 10 a 11 ohledně stereotypních postojů v rámci genderu

Otázka č. 9: Měli Vaši rodiče typicky rozdělené role?

Nadpoloviční většina rodičů dotazovaných pedagogů měla atypicky rozdělené role v domácnosti. Oba rodiče se starali o domácnost a zároveň pracovali, takto odpovědělo 51 % (104 odpovědí). Nejméně častá odpověď, která byla zaznamenána v hodnotě 0,5 % (1 odpověď) byla, že matka vydělávala a o domácnost se příliš nestarala, měl ji na starost otec. Tato odpověď patří také do kategorie atypicky rozdělených rodičovských rolí. Typicky rozdělené role měli rodiče respondentů v 38,2 % (78 odpovědí), jejichž matka se starala o domácnost (měla i zaměstnání), otec vydělával a o domácnost se příliš nestaral. Dále také matka, která se starala o domácnost (neměla zaměstnání) a otec, který vydělával a o domácnost se příliš nestaral. Takto odpovědělo 2,9 % (6 odpovědí) respondentů. 7,4 % (15 odpovědí) respondentů nedokázalo role svých rodičů posoudit.

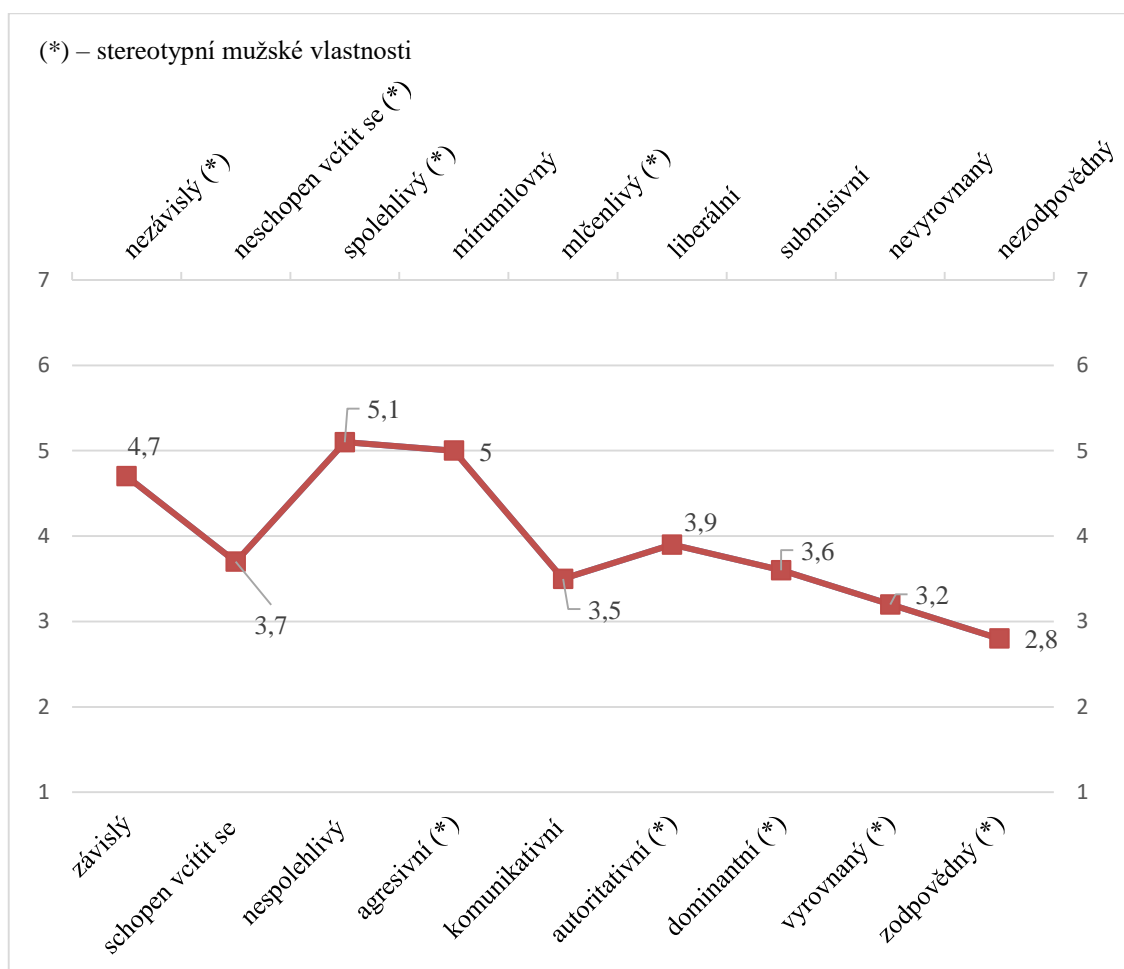

Graf 8 – Rozdělení rolí rodičů respondentů

Otázka č. 12: Jaké vlastnosti připisujete dle svých zkušeností mužům - otcům?

Respondenti svými odpověďmi, kde každou dvojici slov opačného významu hodnotili pomocí sedmi dimenzí na škále od 1 – 7, potvrdili pět z devíti stereotypních vlastností typických pro muže - otce, které na nich sami pozorují. Konkrétně tak označili vlastnosti jako být nezávislý, spolehlivý, autoritativní, dominantní, vyrovnaný a zodpovědný. Zatímco dvě z pěti stereotypních vlastností typických pro muže – otce svými odpověďmi vyvrátili, a to konkrétně být agresivní a mlčenlivý.

Typická stereotypní mužská vlastnost, kterou pozorují respondenti u muže-otce v nejvyšší míře byla spolehlivost. Zatímco když se měli respondenti rozhodnout, zda je muž-otec spíše liberální či autoritativní, tak se sice průměrem odpovědí nakonec přiblížili více k vlastnosti autoritativní, nicméně se výsledek této škály ocitl téměř přesně uprostřed obou vlastností. Z výsledků tedy vyplývá, že u muže - otce z pohledu respondentů stále přetrvávají ve většině (7 z 9) stereotypní vlastnosti, které jsou uváděny v odborné literatuře jako typicky mužské (Karsten, 2006, s. 24 – 25).

Graf 9 – Postoje respondentů k typickým vlastnostem otců

Otázka č. 13: Oslovujete někdy v případě spolupráce, jako jsou společné akce rodičů a MŠ, pouze matky?

Většina dotázaných respondentů, pedagogů, neoslovuje v případě spolupráce pouze matky, konkrétně takto odpovědělo 83,8 % (171 odpovědí).

Otázka č. 14: Při jaké příležitosti?

V návaznosti na předchozí kladnou odpověď (33 odpovědí) respondenti konkretizovali příležitosti, při kterých oslovují ke spolupráci pouze matky. Většina respondentů oslovuje matky ke spolupráci při pořádání akcí školy, konkrétně 48,5 % (16 odpovědí). 30,3% respondentů (10 odpovědí) žádá matky o spolupráci při chystání občerstvení na školní akce. Zbývajících 21,2 % respondentů (7 odpovědí) oslovuje matky v případě, když je potřeba něco v rámci školy zařídit, zaplatit či přinést.

Kategorie odpovědí		Počet odpovědí	Výroky respondentů
A	Při pořádání akcí školy.	16	<i>Společné tvoření rodičů a dětí u příležitosti různých svátků, besídky, atd.</i>
B	Při chystání občerstvení na akce školy.	10	<i>Příprava pohoštění na společné akce. Pečení cukroví.</i>
C	Když je potřeba něco přinést, zařídit, zaplatit.	7	<i>Pokud je potřeba něco zařídit, přinést a připravit. Např. kostým na karneval.</i>

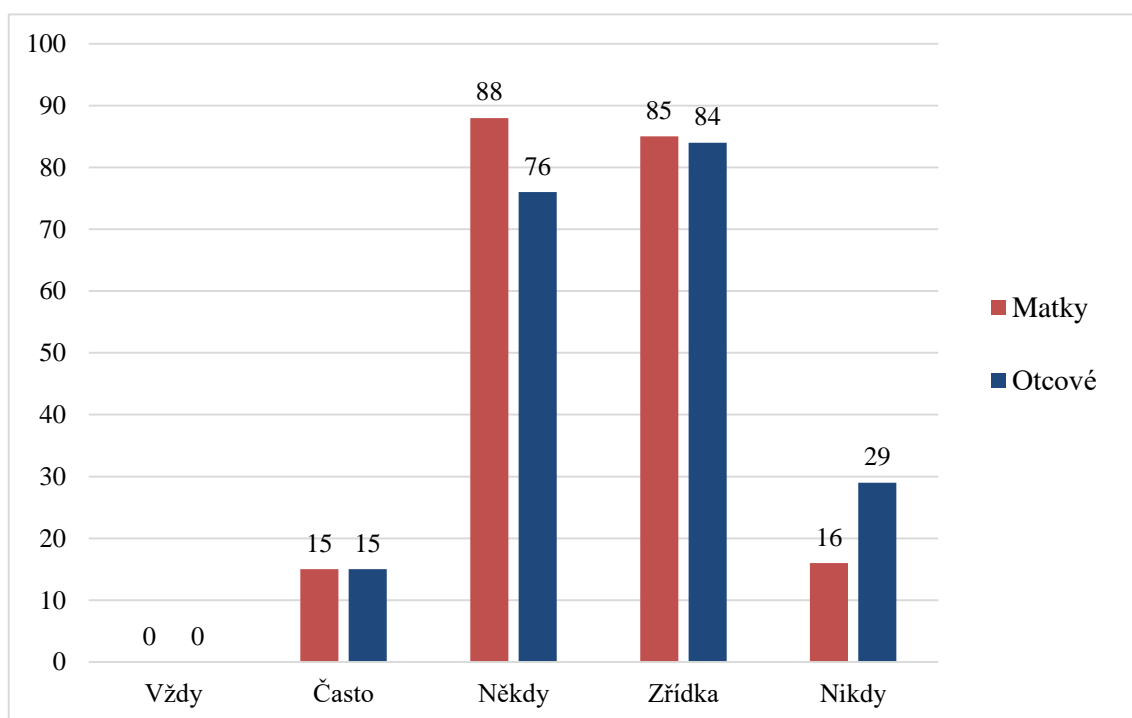
Tabulka 1 – Konkrétní příležitosti k oslovování matek v rámci spolupráce s mateřskou školou

Otázka č. 15: Setkal/a jste se s neochotou ze strany matky při jejím oslovení v rámci spolupráce na společných akcích rodičů a MŠ?

Většina respondentů se s neochotou matky v rámci spolupráce setkala někdy, ve 43,1 % (88 odpovědí) nebo zřídka v případě 41,7 % (85 odpovědí). Nikdo z respondentů se neseťkal s neochotou matky vždy, když ji oslovil. 7,4 % respondentů (15 odpovědí) se s neochotou ze strany matky setkala často a 7,8 % respondentů (16 odpovědí) se neseťkalo s neochotou matky v rámci spolupráce nikdy.

Otázka č. 18: Setkal/a jste se s neochotou ze strany otce při jeho oslovení v rámci spolupráce na společných akcích rodičů a MŠ?

Většina respondentů se s neochotou otce v rámci spolupráce setkala zřídka, ve 41,2 % (84 odpovědí) nebo někdy v případě 37,3 % (76 odpovědí). Nikdo z respondentů se neseťkal s neochotou otce vždy, když jej oslovil. 14,2 % respondentů (29 odpovědí) se s neochotou ze strany otce neseťkalo nikdy a 7,4 % respondentů (15 odpovědí) se setkává s neochotou otce v rámci spolupráce často.

Graf 10 – Srovnání odpovědí na otázky č. 15 a 18 ohledně výskytu neochoty ze strany otce/matky při jejich oslovení ke spolupráci

Otázka č. 16: Oslovujete někdy v případě spolupráce, jako jsou společné akce rodičů a MŠ, pouze otce?

Většina dotázaných respondentů, pedagogů, neoslovuje v případě spolupráce pouze otce, konkrétně takto odpovědělo 83,8 % (171 odpovědí).

Otázka č. 17: Při jaké příležitosti?

V návaznosti na předchozí kladnou odpověď (33 odpovědí) respondenti konkretizovali příležitosti, při kterých oslovují ke spolupráci pouze otce. Většina respondentů, konkrétně 69,7 % (23 odpovědí), oslovuje otce ke spolupráci zejména při manuálních či fyzicky náročných pracích, které je třeba v mateřské škole vykonat. Další část respondentů, a to 30,3 % (10 odpovědí), oslovuje otce v případě pořádání akcí školy, které jsou většinou určeny pro otce a jejich děti.

Kategorie odpovědí		Počet odpovědí	Výroky respondentů
A	Při manuální či fyzicky náročné práci.	23	<i>Oprava zahradních prvků; Stěhování nábytku; Nošení stolů a židlí na akce.</i>
B	Při pořádání akcí školy.	10	<i>Tvořivé odpoledne s tatínky; Den otců; Odpoledne s tatínkem; Zajištění akce.</i>

Tabulka 2 – Konkrétní příležitosti k oslovování otců v rámci spolupráce s mateřskou školou

Otázka č. 19: Při své profesi se z řad rodičů setkávám s

Většina respondentů - pedagogů se při výkonu svého povolání setkává především s matkami, a to v nadpoloviční převaze, konkrétně v 69 %.

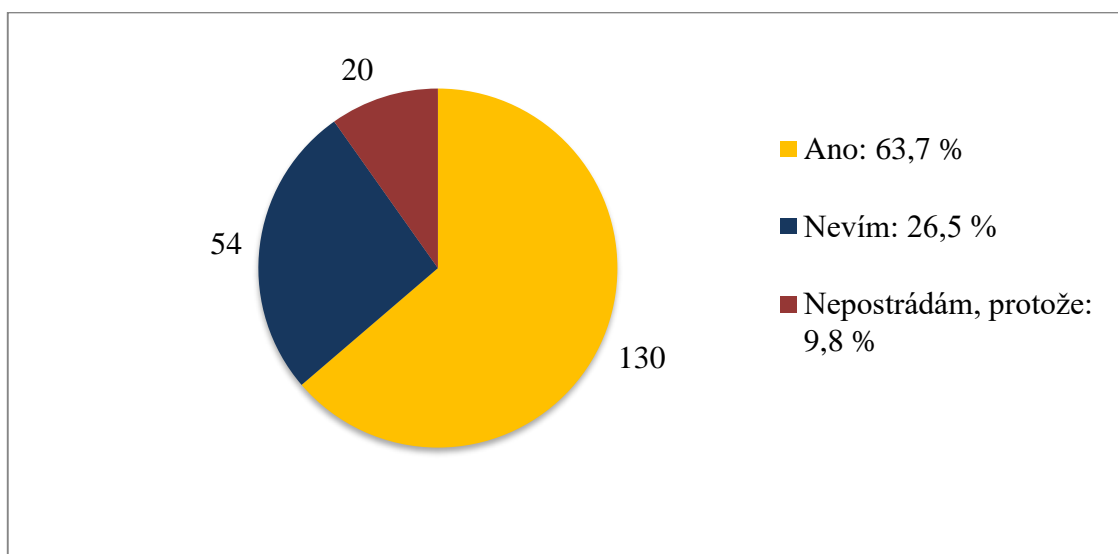
Otázka č. 20: Prostředí mateřské školy z řad mých kolegů - pedagogů je tvořeno

Pracovní prostředí mateřské školy z řad kolegů - pedagogů je dle respondentů ve výrazné většině tvořeno ženami, konkrétně 97,6 %. Vyhodnocení této odpovědi přispívá názoru, že mateřská škola je feminním prostředím v souvislosti s genderovou nevyrovnaností v řadách pedagogů.

Otázka č. 21: Postrádáte mužský element v řadách svých kolegů - pedagogů v mateřské škole?

Nadpoloviční většina respondentů postrádá mužského kolegu, co by pedagoga ve své mateřské škole, a to v 63,7 % (130 odpovědí). 9,8 % respondentů (20 odpovědí) mužského kolegu nepostrádá, a to nejčastěji z důvodu, že jsou spokojeni v kolektivu bez mužů, konkrétně takto odpovědělo 40 % (8 odpovědí). 10 % respondentů (2 odpovědi) se domnívá, že muž do mateřské školy nepatří a dalších 10 % respondentů (2 odpovědi) mají špatnou nebo žádnou zkušenost s muži jako kolegy. Dále také 15 % respondentů (3 odpovědi) mužský vzor nepostrádají a 25 % respondentů (5 odpovědi) již kolegu v mateřské škole mají.

Graf 20 – Míra postrádání muže v řadách kolegů respondentů

■ Nepostrádám protože:

Kategorie odpovědí		Počet odpovědí	Výroky respondentů
A	Jsou spokojeni v kolektivu bez mužů.	8	<i>Jsme výborný kolektiv i jen se ženskými; Jsem raději v ženském kolektivu.</i>
B	Již mají v mateřské škole kolegu-muže.	5	<i>Náš ředitel a zároveň můj kolega je muž; Jsme dva muži v kolektivu; Jednoho mám.</i>
C	Mužský vzor nepostrádají.	3	<i>Valná většina dětí v naší MŠ má mužský vzor od otce, jedná se tedy o rodinu úplnou; Pomohou nám naši muži.</i>

D	Muž do mateřské školy nepatří.	2	<i>Muž do školky podle mě nepatří, jen jako administrativní pracovník nebo údržbář.</i>
E	Mají špatnou/žádnou zkušenost.	2	<i>Setkala jsem se s 2 předškolními pedagogy a nebyli to vhodné vzory pro děti; Nemám s mužem kolegou zkušenost.</i>

Tabulka 3 – Konkrétní důvody respondentů při nepostrádání muže jako kolegy v mateřské škole

Otázka č. 22: V čem konkrétně vidíte problém v případě chybějícího mužského elementu v MŠ v řadách pedagogů?

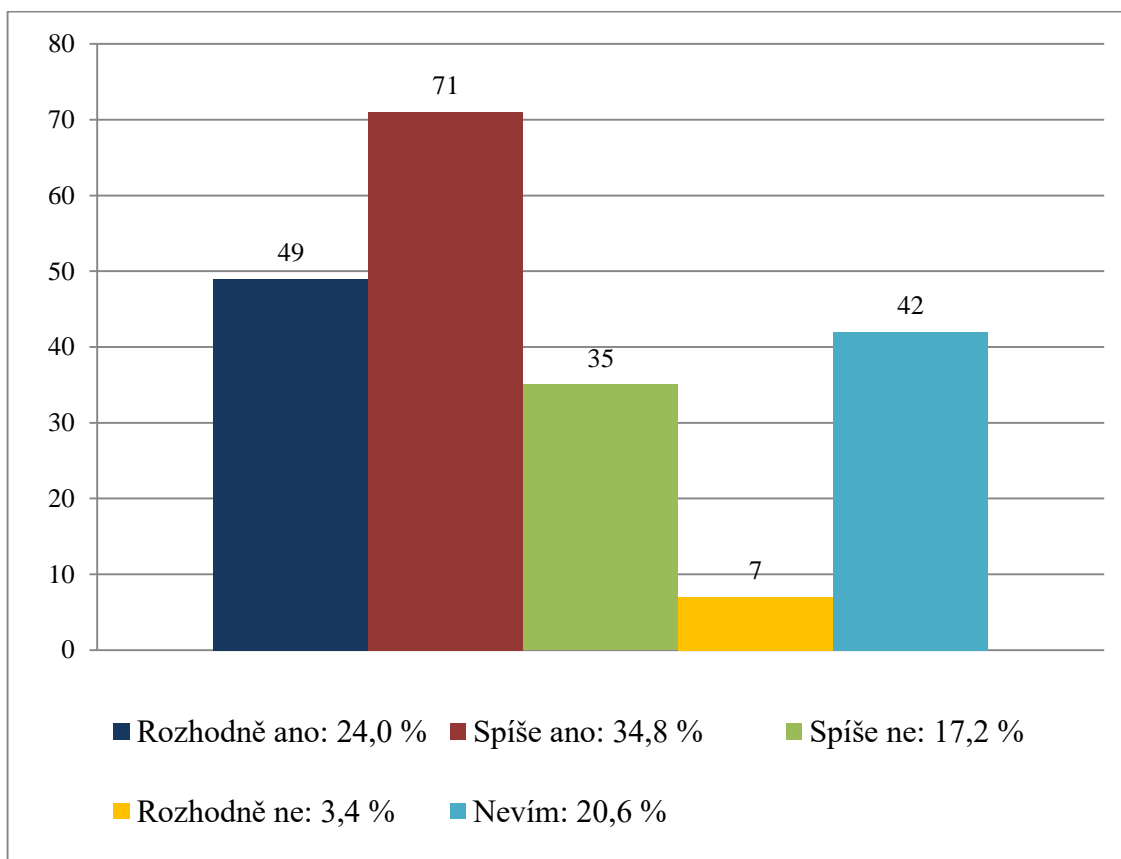
V návaznosti na kladnou odpověď (celkem 129) z předchozí otázky měli respondenti konkretizovat problém, který vidí v absenci muže - pedagoga v mateřské škole. Nadpoloviční většina odpovědí respondentů, konkrétně 63,6 % (82 odpovědí), směřovala k problému v absenci odlišného vzoru, přístupu a větší autority pro děti. Naopak nejméně, a to ve 3,1 % (4 odpovědi), viděli respondenti problém v absenci muže jako pomocníka pro manuálně a fyzicky náročné práce v mateřské škole. 12,4 % respondentům (16 odpovědí) chybí muž v rámci zpestření ženského kolektivu a zlepšení vztahů na pracovišti. Kategorii B, kde 20,9 % respondentů (27 odpovědí) vidí problém v absenci muže-pedagoga v nedostatečném finančním ohodnocení a neatraktivnosti povolání, neberu v potaz pro závěry výsledků výzkumu. (vysvětleno viz Předvýzkum).

Kategorie odpovědí		Počet odpovědí	Výroky respondentů
A	Odlišný vzor, přístup a větší autorita pro děti.	82	<i>Děti potřebují mužský vzor; Muž je pro děti přirozená autorita; Jiný přístup k práci s dětmi.</i>
B	Nedostatečné finanční ohodnocení a neatraktivní povolání.	27	<i>Platové podmínky; Zvládnutí velkého počtu dětí; Malá prestiž v očích společnosti; Nízký plat.</i>
C	Zpestření ženského kolektivu a zlepšení vztahů na pracovišti.	16	<i>Hodně žen pod jednou střechou občas značí problémy; Muž by mohl zlepšovat vztahy na pracovišti.</i>
D	Absence muže jako pomocníka pro manuálně a fyzicky náročné práce.	4	<i>Chybí tu muž pro práce, které my jako ženy tolik nezvládáme. Vrtání, práce ve výškách, atd.</i>

Tabulka 4 – Konkrétní názory respondentů na problémy související s absencí muže jako pedagoga v mateřské škole

Otázka č. 23: Uvítal/a byste, kdyby byl Váš kolega na třídě muž?

Většina respondentů by svého kolegu na třídě jako muže spíše uvítala, konkrétně 34,8 % (71 odpovědí). Rozhodně by jej uvítalo 24,0 % respondentů (49 odpovědí). Mnoho respondentů u této otázky váhalo a zvolilo odpověď „nevím“, celkem 20,6 % (42 odpovědí). 17,2 % respondentů (35 odpovědí) by spíše muže jako kolegu neuvítalo a 3,4 % (7 odpovědí) respondentů by muže jako svého kolegu rozhodně nechtělo.

Graf 11 – Postoje respondentů k možnosti mít za kolegu ve třídě mateřské školy muže

Otázka č. 24: Při komunikaci s rodičem o problému, který souvisí s jeho dítětem, cítím

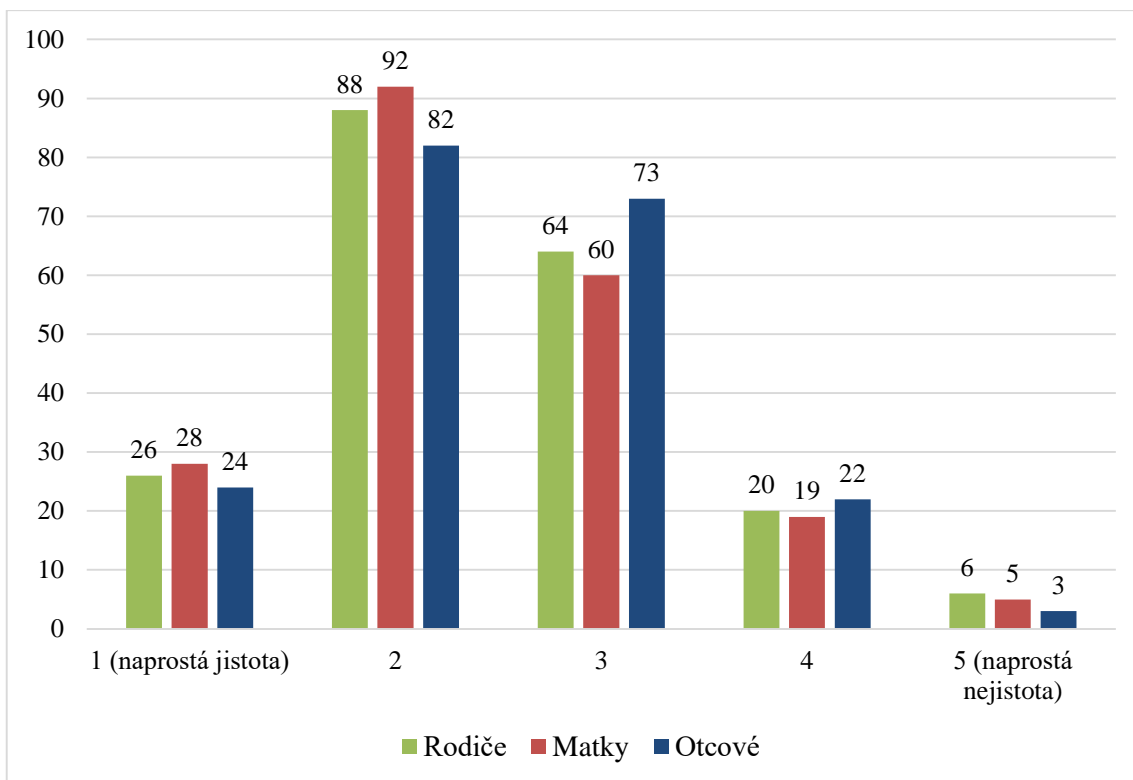
Respondenti označovali svůj pocit jistoty či nejistoty na škále od 1 – 5. Naprostou nejistotu při komunikaci s rodiči pociťuje 2,9 % (5 odpovědí) respondentů. Krajní pól „naprostou jistotu“ označilo 12,8 % (26 odpovědí) respondentů. Blíže k naprosté jistotě (číslo 4) zvolilo 43,1 % (88 odpovědí) respondentů. 31,4 % respondentů (64 odpovědí) označilo na pocitové škále číslo 3. Je zřejmé, že pedagogové pociťují při komunikaci s rodiči určité pochybnosti.

Otázka č. 25: Při komunikaci s matkou o problému, který souvisí s jeho dítětem, cítím

Při komunikaci s matkou cítí naprostou jistotu 13,7 % (28 odpovědí) respondentů. Zatímco naprostou nejistotu pociťuje 2,5 % (5 odpovědí respondentů). Opět jsou zde zřejmé pochybnosti při komunikaci s matkou o problému souvisejícím s jejím dítětem ze strany pedagogů. Avšak v porovnání s předchozím grafem pociťují respondenti při komunikaci s matkou o 0,4 – 2,0 % větší jistotu.

Otázka č. 26: Při komunikaci s otcem o problému, který souvisí s jeho dítětem, cítím

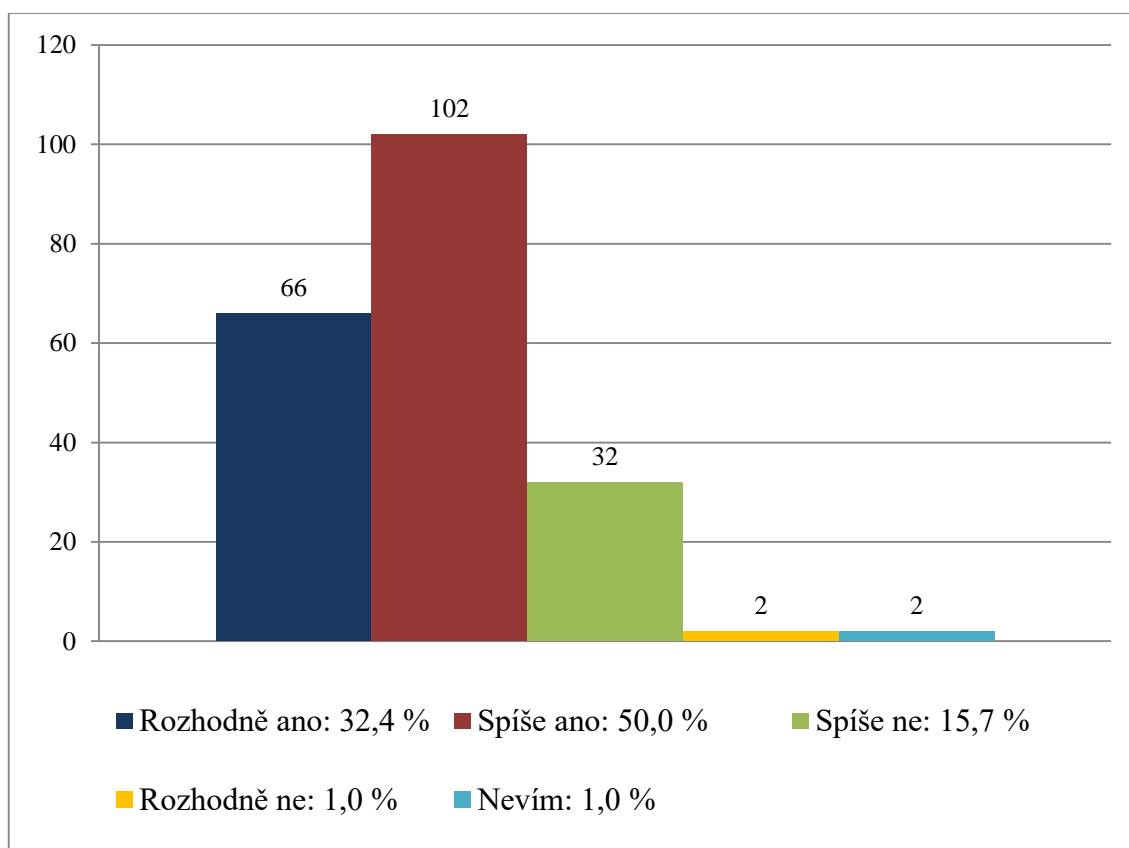
Při komunikaci s otcem cítí naprostou jistotu 11,8 % (24 odpovědí) respondentů. Zatímco naprostou nejistotu pociťuje 1,5 % (3 odpovědi) respondentů. Opět jsou zde zřejmé pochybnosti při komunikaci s otcem o problému souvisejícím s jeho dítětem ze strany pedagogů. Avšak v porovnání s předchozím grafem pociťují respondenti při komunikaci s otcem o 1 – 4,9 % menší jistotu než při komunikaci s matkou.

Graf 12 – Srovnání odpovědí na otázky č. 24, 25 a 26 týkajících se míry jistoty či nejistoty při komunikaci s rodičem/matkou/otcem o problému souvisejícím s jejich dítětem

Otázka č. 27: Myslíte si, že při výkonu své profese jednáte s matkou i otcem dítěte bez rozdílu?

Výrazná většina respondentů odpovídala na tuto otázku kladně. 50,0 % (102 odpovědí) respondentů se domnívá, že při výkonu své profese jednají s matkou i otcem dítěte spíše bez rozdílu. 32,4 % (66 odpovědí) respondentů se domnívá, že rozhodně jednají s rodiči bez rozdílu. 15,7 % (32 odpovědí) respondentů se domnívá, že spíše neuplatňují rovný přístup mezi rodiči dětí při jednání. Pouhé 1,0 % (2 odpovědi) respondentů se domnívá, že rozhodně nejednají s rodiči bez rozdílu a 1,0 % (2 odpovědi) respondentů neví, zda uplatňují rovný přístup či nikoliv.

Graf 13 – Postoje respondentů k aplikování rovného přístupu vůči rodičům při výkonu svého povolání

Otázka č. 28: V čem pozorujete největší odlišnosti?

V návaznosti na záporné odpovědi (celkem 34) v předchozí otázce respondenti konkretizovali největší odlišnosti, které je nutí k rozdílnému přístupu při jednání s rodiči dítěte. Nadpoloviční většina, konkrétně 64,7 % (22 odpovědí), se shodla, že uplatňují odlišný přístup z důvodu rozdílu v komunikaci a citlivosti matky a otce. Několikrát v těchto odpovědích zaznělo, že respondenti k matkám přistupují citlivěji a podávají jim obsáhlejší informace, protože jsou komunikativnější. Zatímco otcům informace sdělují příměji, krátce a konkrétně. S předešlou kategorií odpovědí A souvisí i druhá kategorie B, kde bylo respondenty ve 20,6 % (7 odpovědí) potvrzeno, že největší odlišnosti spatřují ve skutečnosti, že matky mají větší přehled a zájem o dítě. Proto si pro komunikaci vybírají častěji matky. Pouze 14,7 % (5 odpovědí) respondentů zohledňuje individualitu každého rodiče a nehodnotí, zda se jedná o matku či otce, spíše se zaměřují na jejich vlastnosti a vzájemné sympatie.

Kategorie odpovědí		Počet odpovědí	Výroky respondentů
A	Rozdílná komunikace a citlivost matky a otce.	22	<i>Muži jsou pragmatici a méně komunikují a ženy jsou citlivější a více komunikují; S matkou jedním citlivěji; V přístupu, volení slov a vysvětlování.</i>
B	Matky mají větší přehled a zájem o dítě.	7	<i>Oslovuji více matky, matky se ostatně také více o děti zajímají; Matky mají větší přehled o schopnostech a potřebách dítěte.</i>
C	Individualita každého rodiče.	5	<i>Záleží, jak znám matku a otce. Většinou jsou každý jiný; Je to spíše o lidech, jde určitě o vzájemné sympatie, jak u matek, tak i u otců.</i>

Tabulka 5 – Konkrétní názory respondentů na odlišnosti při jednání s matkou a otcem v mateřské škole

6 DISKUSE

Cílem výzkumu bylo zmapovat postoje pedagogů vůči roli otce na základě oslovených pedagogů z mateřských škol v okrese Hradec Králové. Ke zjištění cílů nám slouží hypotézy, které provedený výzkum potvrdí či vyvrátí. Dílčí výzkumný cíl 1 se zaměřil podrobněji na míru výskytu stereotypních předsudků vůči otcům ze stran pedagogů v mateřských školách. S tímto dílčím cílem je provázána i hypotéza H1, která tvrdí, že „*U pedagogů ve věku nad 35 let se objevují stereotypní předsudky vůči otcům častěji než u mladších pedagogů.*“. S touto hypotézou souvisí několik odpovědí v dotazníku. U otázky č. 8 souhlasí s tvrzením, že muž je živitel rodiny a matka pečuje o domácnost a děti, 34,5 % populace respondentů nad 35 let věku, nicméně mladší respondenti souhlasili ve 37,5%, což je o 3,0 % více. U této otázky byl proveden chí-test, který potvrdil nulovou hypotézu, a to že: „*Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají stejný postoj k výroku, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti.*“ U otázky č. 10 souhlasí s tvrzením, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu 81,9 % respondentů ve věku nad 35 let a 88,6 % respondentů nižšího věku, tedy o 7,5 % více. U této otázky byl proveden chí-test, který potvrdil nulovou hypotézu, a to že: „*Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají stejný postoj k výroku, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže.*“ S dělbou práce na mužskou a ženskou (otázka č. 11) souhlasilo 42,2 % respondentů starších více jak 35 let, zatímco mladší respondenti souhlasili v 31,8 % odpovědí, tedy o 10,4 % méně než respondenti starší věku 35 let. Také u této otázky byl proveden chí-test, který potvrdil nulovou hypotézu, a to že: „*Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají stejný postoj k výroku, že práce v domácnosti se dělí na "ženské" a "mužské".*“ Z procentuálního srovnání výsledků u otázky č. 12, zabývající se stereotypními vlastnostmi u otců, vyplývá, že respondenti ve věku nad 35 let přisuzují mužům-otcům dvě z devíti stanovených stereotypních vlastností. Konkrétně tak usuzují u vlastnosti jako agresivní (13,8 %) a nezávislí (54,3 %), oproti mladším respondentům, kteří vnímají agresivitu (11,3 %) a nezávislost (50,0 %) jako vlastnost mužů - otců v menší míře. Avšak zbývající stereotypní vlastnosti mužů-otců vnímají mladší respondenti jako častější než respondenti starší 35 let. Konkrétně se domnívají, že otcové nejsou schopni se vcítit (37,5 % vs.³⁴ 25,1 %), jsou spolehliví (67,0 % vs. 62,1 %), mlčenliví (30,6 % vs. 24,2 %),

---

³⁴ vs. – proti (procentuální výsledky za zkratkou vs. jsou uvedeny pro větší přehlednost a týkají se respondentů ve věku nad 35 let)

autoritativní (37,6 % vs. 31,9 %), dominantní (40,9% vs. 34,5 %), vyrovnaní (60,3 % vs. 49,2 %) a zodpovědní (63,7 % vs. 63,0 %). U všech odpovědí zabývající se dvěma proměnnými v rámci vlastností mužů byl proveden chí-test a stanoveny nulové a alternativní hypotézy. Ve všech případech těchto vlastností se potvrdila nulová hypotéza vždy v závislosti na zkoumané vlastnosti. Uvedu tedy příklad na vlastnosti závislý/nezávislý, u které zní potvrzená nulová hypotéza následovně: „Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem závislý/nezávislý u mužů.“ Z výzkumu zaměřených na stereotypní předsudky vyplývá, že u respondentů ve věku nad 35 let a do 35 let nejsou patrné výrazné rozdíly v souvislosti se stereotypními předsudky vůči mužům-otcům. V souvislosti s výše popsáním srovnáním výsledků výzkumu a provedeního chí-testu byla hypotéza (H1) vyvrácena.

Dílčí výzkumný cíl 2 zjišťoval, zda pedagogové mateřských škol pocítují rozdíl v jistotě komunikace s otcem a matkou o problému souvisejícím s jejich dítětem. Podobný výzkum na toto téma již provedla Svobodová, Vítečková (2017). Výzkum provedli v rámci dotazníkového šetření „Učitel MŠ 2016“, kterého se zúčastnilo 119 respondentů. Stejnou otázku, kterou použily výše zmíněné autorky, jsem použila v rámci svého výzkumu (otázka č. 24). Výsledky ukázaly, že naprostou nejistotu při komunikaci s rodiči pocítuje 2,9 % respondentů, zatímco ve výzkumu „Učitel MŠ 2016“ to bylo 0 %. Naprostou jistotu cítí 12,8 % respondentů, zatímco ve výzkumu Svobodové a Vítečkové to bylo 7,6 %. Stupeň jistoty 2, který je hned za označením naprosté jistoty, zvolilo ve výzkumu z roku 2016 52,9 %, zatímco v našem výzkumu 43,1 %. Oba výzkumy se liší v rozmezí 0,3 – 9,8 % na škále pocitů jistoty v komunikaci v rozmezí 1 – 5. Výsledky jsou tedy rozdílné a vyplývá z nich, že pedagogové v okrese Hradec Králové pocítují při komunikaci s rodiči větší nejistotu než pedagogové z výzkumu „Učitel MŠ 2016“. Pokud se zaměřím na odpověď dílčího výzkumného cíle 2, tak při srovnání výsledků (otázka č. 25 a 26) v rámci jistoty komunikace pedagogů s matkou a otcem jsem určitou odchylku ve výsledcích zaznamenala. Z rozdílu výsledků vyplývá, že pedagog při komunikaci s otcem pocítuje o 1,0 – 4,9 % menší jistotu než při komunikaci s matkou.

Výzkumná otázka 1 se dotazovala, jak si pedagogové uvědomují feminizaci mateřských škol a jak ji považují za problém. Tato otázka byla zodpovězena ve výsledcích výzkumu (otázka č. 21 a 22). Většina respondentů (63,7 %) si uvědomuje feminizaci mateřských škol v souvislosti s postrádáním muže mezi svými kolegy.

Největší problém dle odpovědí u otázky č. 22 shledávají v chybějícím mužském vzoru, přístupu a větší autoritě pro děti v mateřských školách. Výzkumná otázka 1 také souvisí s hypotézou H2: „*Pedagogové s délkou praxe nad 12 let by nechtěli za svého kolegu na třídě muže, na rozdíl od pedagogů s kratší délkou praxe.*“ Dle výsledků výzkumu u otázky č. 23 by uvítalo muže jako svého kolegu 58,3 % respondentů s délkou praxe nad 12 let, oproti 59,1 % respondentů s délkou praxe do 12 let. U této otázky byl proveden chí-test, který potvrdil nulovou hypotézu, a to že: „*Pedagogové s délkou praxe do 12 let a nad 12 let mají stejný postoj k výroku, zda by uvítali, kdyby byl jejich kolega na třídě muž.*“ V souvislosti s výpočtem chí-testu byla hypotéza (H2) vyvrácena.

Výzkumná otázka 2, která se zaměřila na uplatňování rovného přístupu pedagogy mateřských škol vůči rodičům bez ohledu na jejich pohlaví, byla zodpovězena výsledky výzkumu u otázky č. 27, kdy se majoritní většina respondentů (82,4 %) domnívá, že uplatňuje rovný přístup v rámci výkonu své profese pedagoga v mateřské škole. Výzkumná otázka 2 je také provázaná s hypotézou H3 která, zní: „*Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční role matky a otce, neuplatňují rovný přístup k rodičům dětí v rámci výkonu své profese na rozdíl od svých kolegů, jejichž rodiče uplatňovali moderní pojetí rolí v rodině.*“ Ze srovnání výsledků výzkumu u otázky č. 27, která se zaměřuje na skutečnost, zda pedagog jedná při výkonu své profese s matkou i otcem dítěte bez rozdílu, vyplývá, že respondenti, jejichž rodiče zastávali tradiční role matky a otce, se domnívají, že uplatňují rovný přístup k rodičům dětí v mateřské škole v míře 75,0 %. Zatímco respondenti, jejichž rodiče uplatňovali moderní pojetí rodičovských rolí, se shodli, že v 86,7 % uplatňují rovný přístup k rodičům dětí při výkonu své profese. U této otázky byl proveden chí-test, který přijmul alternativní hypotézu, a to že: „*Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční a moderní rodičovské role, mají odlišný postoj k výroku, zda jednají s matkou i otcem dítěte bez rozdílu.*“ V souvislosti s výpočtem chí-testu byla hypotéza (H3) potvrzena.

Výzkumná otázka 3, která zkoumala, jak pedagogové rozlišují spolupráci s rodiči v rámci své profese dle jejich pohlaví je zodpovězena ve výsledcích výzkumu v otázkách č. 13, 14, 16, a 17, ze kterých vyplývá, že většina pedagogů nerozlišuje spolupráci s matkou (83,8 %) či otcem (83,8 %). V případech, kdy dochází k rozlišování spolupráce pedagogů s rodiči dle pohlaví, jsou matky oslovovány nejčastěji při pořádání akcí škol a otcové jsou oslovováni ke spolupráci při manuálních či fyzicky náročných pracích. Také výzkumná otázka 4 zaměřená na způsoby, jakými pedagogové vytvářejí možné

překážky pro aktivní otcovství v prostředí mateřské školy, souvisí s výsledky výzkumu a to v rámci otázek č. 8, 10, 11 a 27 týkajících se stereotypních představ o mužích-otcích, jejichž podporou a neuplatňováním rovného přístupu mohou pedagogové mateřských škol vytvářet možné překážky pro aktivní otcovství v prostředí mateřské školy. U otázky č. 8 souhlasí se stereotypním rozdělením rolí na muže živitele a ženu pečovatelku 35,8 % respondentů. U otázky č. 10 týkající se rodičovské dovolené, souhlasí většina, tedy 84,8 % respondentů s tím, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže. S dělbou prací v domácnosti na mužské a ženské (otázka č. 11) souhlasí 37,7 % respondentů. Nicméně většina respondentů (82,4 %) se u otázky č. 27 domnívá, že uplatňuje rovný přístup v nezávislosti na pohlaví rodičů v rámci výkonu své profese.

Na tuto výzkumnou otázku bych ráda navázala **krátkou úvahou pro doporučení k praxi**. Zejména proto, že jsem učitelka v mateřské škole a výzkum této práce byl zaměřen na pedagogy pracující v mateřských školách, budu doporučení pro praxi směřovat právě jim. Domnívám se, že mnoho pedagogů již zaznamenalo určité změny, kdy otec začíná být v dnešní době více aktivní a v očích pedagoga by se časem mohl stát stejně kompetentním rodičem jako matka. Nicméně je třeba jít této aktivitě otců naproti. Pokud se budeme nadále domnívat, že rodičovské role jsou striktně rozdělené, že rodičovská dovolená není pro otce vhodná, a budeme podporovat další stereotypní představy o rodičích, mužích i ženách, nemůžeme od otců očekávat, že budou více aktivní. Musíme jim dát příležitost ukázat, že s námi jako pedagogy mohou počítat. Umožnit jim vyřešit problém, komunikovat, postarat se o neodkladné záležitosti, protože pokud jim tuto možnost poskytneme, můžeme zjistit, že zrovna někteří muži chtějí být v rámci předškolního vzdělávání svého dítěte více aktivní. Je naprosto v pořádku, když se někteří otcové nebudou chtít angažovat, stejně tak je ale v pořádku ukázat těm, co se chtějí více zapojit, že mohou a nikdo je nebude soudit, naopak jejich aktivitu podpoří.

Pokud se zaměřím na **limity výzkumu**, tak ty spatřuji zejména v pravděpodobnosti zkreslených odpovědí. I když jsem se snažila v dotazníku zabývat částečně i rolí matky, aby respondenti z otázek nevypozorovali záměr zkoumání - jejich postoje k mužům, domnívám se, že někteří z nich mohli záměr výzkumu odvodit z obsahu kladených otázek. Další limit výzkumu diplomové práce shledávám ve vzorku respondentů, který tvořili v 53,4 % pedagogy s vysokoškolským vzděláním, především v mladším věku, pocházející z menších obcí okresu Hradec Králové. Z toho důvodu

se nemuseli projevit jejich stereotypní postoje k roli otce, potažmo matky. U otázky č. 5 mohlo dojít také ke zmatení respondentů, jelikož jsem zařadila mezi odpovědi škály (5 000 – 9 999 obyvatel; 10 000 – 24 999 obyvatel), které neodpovídají struktuře obcí v okrese Hradec Králové, ve kterých pracují potencionální respondenti. Jako poslední limit výzkumu jsem osobně vnímala probíhající pandemii Covid-19. Dotazníky jsem distribuovala právě v době, kdy byla většina předškolních zařízení v okrese Hradec Králové uzavřena. Respondenty jsem tedy skrze e-mail oslovovala několikrát, abych dosáhla adekvátního počtu respondentů.

7 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo rozšíření poznatků o aktivním otcovství, aktuální vymezení role otce a jeho vliv na dítě. Tento cíl byl splněn v rámci teoretické části, zároveň jsem splnila i cíl empirické části, kterým bylo zmapovat postoje pedagogů vůči roli otce na základě oslovených pedagogů z mateřských škol v okrese Hradec Králové. Také jsem dospěla k závěrům ve všech třech hypotézách. Na základě výsledků výzkumu i teoretické části jsem došla k několika zajímavým skutečnostem.

Historie otcovství a proměna otcovské role je velmi zajímavá, a to především z hlediska markantní proměny, kdy můžete pozorovat vlivy jednotlivých období, které měli na otcovství dopad kladný či záporný. Zajímavé jsou i pohledy odborníků na vznik a vývoj otcovství. Mýty a stereotypní představy o otcích jsou stále aktuální, i když se o nich autoři ve svých knihách zmiňují již několik let zpět. I důležitost a angažovanost otců v rodině mimo jeho prisouzenou roli živitele, je tématem různých studií téměř 30 let. Odborníci zkoumají přínos a vliv otce na děti, potažmo rodinu. Aktivní otcovství, které bývá někdy vnímáno společností, jako vylučující mateřství naopak velmi často zdůrazňuje, že v případě, kdy o dítě pečují oba rodiče, má dítě jedinečnou možnost pozorovat dvojitý vzorec výchovy, z kterého dítě později ve svém životě čerpá. Pro aktivní otcovství není důležité, aby rodiče vychovávali a pečovali o své dítě totožně, ale nejdůležitější jsou právě odchylky ve výchově za předpokladu, že spolu rodiče jednájí jako rovnocenní partneři, a stanovili si společné hodnoty a hranice, které oba při výchově a péči o dítě uplatňují.

V rámci výzkumu mě velmi překvapilo složení respondentů. Byla jsem příjemně překvapena zastoupením pedagogů-mužů, i když v menšině, a také různorodým věkovým složením respondentů. Odpovědi výzkumu se odklonily od mého očekávání. Především u hypotézy, která porovnávala míru stereotypních předsudků vůči mužům-otcům u respondentů ve věku starších 35 let oproti respondentům mladším. Očekávala jsem, že více předsudků vůči mužům-otcům budou mít respondenti ve věku nad 35 let, zatímco výsledky výzkumu byli opačné. Tato hypotéza by mohla být podnětem pro další výzkum, kde by se podrobněji zkoumala podstata postojů pedagogů vůči stereotypním předsudkům v souvislosti s jejich věkem a vzory z dětství, které pozorovali u svých rodičů. V rámci výzkumu by se dal aplikovat upravený dotazník, který jsem použila k výzkumu v této diplomové práci a doplnit jej o kvalitativní část výzkumu, kterou by tvořili rozhovory

s respondenty zaměřující se právě na jejich dětství a aplikaci vzorů z dětství v dospělosti při svém povolání. Dále by bylo zajímavé porovnat postoje pedagogů z tohoto výzkumu s postoji otců vůči pedagogům v mateřských školách v okrese Hradec Králové. Aplikoval by se na ně stejný dotazník jako na pedagogy, ale s upravenými otázkami, které by mapovaly postoje otců a odhalovaly tak podíl otců s pojetím tradičním, moderním či aktivním. Zjistilo by se tak například, zda považují mateřské školy za feminní prostředí, a zda se domnívají, že je s nimi v rámci mateřských škol zacházeno odlišným způsobem nežli s matkami.

8 PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

AUGUSTYN, Józef. *Být otcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-719-2581-0.

AUGUSTYN, Józef. *O otcovství s Józefem Augustynem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-719-2632-9.

BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002, 215 s. ISBN 80-702-1605-0.

BADINTER, Élisabeth. *XY: o mužské identitě*. Praha: Paseka, 2005, 266 s. Souvislosti (Paseka). ISBN 80-718-5727-0.

BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0150-2.

BALLNIK, Peter. *Kniha pro tatínky dětí od 3 let: vše, co spojuje otce a jejich děti*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3537-5.

BÉREŠ, Marián. *Kouč vlastního života: cesta ke spokojenému životu*. Praha: Grada, 2013, 238 s. ISBN 978-802-4746-890.

BIDDULPH, Steve. *Kniha o mužství*. Praha: Portál, 2011, 278 s. ISBN 978-80-262-0012-3.

BIDDULPH, Steve. *Mužství: jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-209-6.

BRODY, Leslie. *Gender, Emotion and the Family*. Cambridge: Harvard University Press, 1999, s. 233. ISBN 978-06-7400-551-8

BURGESS, Adrienne. *Návrat otcovství: jak se stát moderním otcem*. Brno: Jota, 2004, 216 s. ISBN 80-7217-296-4.

COSBY, Bill. *Otcovství*. Praha: Talpress, 1997, 132 s. ISBN 80-719-7118-9.

GOETZ, Masa Aiba. *My Father, My Self: Understanding Dad's Influence on Your Life*. Element books, 1998. ISBN 9781862042919.

GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada, 2003, 182 s. ISBN 80-247-0415-3.

CHALOUPKOVÁ, Jana, ŠALAMOUNOVÁ, Petra. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologické studie, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, 60 s. ISBN 80-7330-062-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008, 285 s. ISBN 978-80-247-2284-9.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva. *Pohodoví rodiče - pohodové děti: podporujeme vývoj dítěte*. Praha: Portál, 2009. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-536-3.

KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Praha: Portál, 2006, 183 s. Spektrum (Portál). ISBN 80-736-7145-X.

KINDLON, Daniel J. a Michael THOMPSON. *Kainova výchova: jak ochránit emoční život chlapců*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-395-0.

LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ. *Dost dobří rodiče, aneb, Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál, 2008, 157 s. ISBN 978-80-7367-442-7.

LEMAN, Kevin. *Na otci záleží*. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-175-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. ISBN 80-864-2958-X.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-858-5075-3.
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-702-9018-8.
- NOVÁK, Tomáš. *O otcovské roli: [význam otce v rodině]*. Praha: Grada, 2013, 127 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-4498-8.
- PARKE, Ross. *Fatherhood*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1996. ISBN 978-06-7429-518-6
- POLI, Osvaldo. *Srdce táty*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Familia. ISBN 978-80-7195-408-8.
- RICHTER, Robert a Schäfer EBERHARD. *Kniha pro tatínky: Vše, co potřebujete vědět o těhotenství, porodu a prvním roce života*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2083-8.
- SEDLÁČEK, Lukáš a Kateřina PLESKOVÁ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. ISBN 978-80-903228-9-1.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4735-689.
- SCHMITT, Paul. *Otcové : Společná cesta*. Praha: Společnost pro ranou péči, 2004. Interní materiál Společnosti pro ranou péči.
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-717-8249-1.

SMALL, Meredith. F. *Naše děti, naše světy: jak biologie a kultura ovlivňují naše rodičovství*. Praha: DharmaGaia, 2012, 248 s. ISBN 978-80-7436-028-2.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

ŠMÍDOVÁ, Iva. *Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. Brno: Tribun EU, 2008. ISBN 978-80-7399-406-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro život (Portál). ISBN 80-717-8089-8.

ZAHRADNÍČEK, Tomáš. *Slovník cizích slov*. Praha: TZ-one, 2013. ISBN 978-80-87873-04-5.

ZOJA, Luigi. *Soumrak otců: archetyp otce a dějiny otcovství*. Překlad Petr Patočka. Praha: Prostor, 2005, 306 s. ISBN 80-726-0145-8.

Příspěvky ve sborníku, články v periodiku, odborné práce

DUDOVÁ, Radka. Rozporuplné diskurzy otcovství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, Praha, 7(2), 6-11. ISSN 1213-0028.

CHMELAŘOVÁ, Hana. Tátové v historii. In: SEDLÁČEK, Lukáš, PLESKOVÁ Kateřina. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí Brno. 2008. ISBN 978-80-903228-9-1.

CHUDÁČKOVÁ, Táňa. Rovnost žen a mužů v péči o rodinu a děti. In: *Sborník konference Zdravé rodičovství na téma Otcovství*. Brno: Centrum naděje a pomoci. 2004

JANOŮŠKOVÁ, Klára. Krkavčí matky. In: NOSÁL, Igor. *Obrazy dětství v dnešní české společnosti: studie ze sociologie dětství*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-80-2.

JARKOVSKÁ, Lucie. Prohlédněme genderové stereotypy. In: VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí Brno. 2004. ISBN 80-903228-3-2.

MARÍKOVÁ, Hana. Pečující otcové: Příběhy plné odlišnosti. *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review* 45 (1): 80-113. ISSN 0038-0288.

NEŠPOROVÁ, Olga. Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu. *Lidé města: Urban people*. 2012, 14(3), 457-486. ISSN 1212-8112.

PALLOVÁ, Tereza. *Aktivní otcovství*. Hradec Králové, 2007. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta: Univerzita Hradec Králové.

RAUS, Pavel. Role otce v rodině. In: *Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otcovství*, Brno: CENAP, 2004. ISBN neuvedeno.

SEDLÁČEK, Lukáš. Mýty o otcovství. In: SEDLÁČEK, Lukáš, Kateřina, PLESKOVÁ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí Brno. 2008. ISBN 978-80-903228-9-1.

VALOUCHOVÁ, Anna. Aktivní otcovství, jak zákon káže. In: SEDLÁČEK, Lukáš, Kateřina, PLESKOVÁ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí Brno. 2008. ISBN 97880-903228-9-1.

Internetové zdroje

DUDOVÁ, Radka. *Otec jako pečovatel*. (2005a) In: Sociologický ústav AV ČR [online]. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/otcove-matky-porozvodova-pece-o-deti>

DUDOVÁ, Radka. *Živitel, jako jeden z hlavních repertoárů otcovství*. (2005b.) In: Sociologický ústav AV ČR [online]. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/otcove-matky-porozvodova-pece-o-deti>

FAFEJTA, Martin, 2011. Otcovství coby životní způsob a životní styl. In KUBÁTOVÁ, Helena. *Způsoby života v pozdní modernitě*. [online]. s. 112-243 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: http://usl.upol.cz/gacr/ikony/webove_stranky/files/14_kapitola_v_knize_Zivotni_styl_a_zdravi.pdf

Finanční prostředky stanovené ministerstvem pro školy a pedagogickou práci školních družin, které jsou zřízené krajem, obcí, nebo dobrovolným svazkem obcí v roce 2020. *MŠMT: ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2020 [cit. 2020-06-11]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/financni-prostredky-stanovene-ministerstvem-pro-skoly-a>

MATZNER, M. Vaterbilder und Vaterfunktionen in Das Familienhandbuch des Staatsinstituts für Frühpädagogik. (2004) [online] [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Aktuelles/a_Elternschaft/s_378.html

MAŘÍKOVÁ, Hana. *Pečující otcové: Příběhy plné odlišností*. (2009) In: Sociologický ústav AV ČR [online]. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/34c1e87455937f459a4ce65ff6b34168fffb0a16_514_MarikovaSC2009-1.pdf

RADIMSKÁ, Radka. *Mateřství, otcovství a moc. Gender - rovné příležitosti – výzkum* (2002) [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR č. 4 [cit. 2020-04-15]. ISSN 1213-0028. Dostupné z: http://www.genderonline.cz/uploads/62bc55a798272cd0a0524f1555f45e01713be30b_r_ocnik03-4-2002.pdf

Statistika svěřování dětí do střídové péče v ČR. *Šance dětem* [online]. Praha: Šance dětem, 2018 [cit. 2020-06-02]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/graf-statistika-sverovani-deti-do-stridave-pece-v-cr-216.html>

Veřejná databáze: Předškolní vzdělávání. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2019 [cit. 2020-06-07]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&vyhltext=P%C5%99ed%C5%A1koln%C3%AD+vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%A1D&bkv=UMWZZWTFoWtvbG7DrSB2emTEm2zDoXbDoW7DrQ..&katalog=all&pvo=VZD14>

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Vzor dotazníku

Příloha 2 – Ukázka otevřeného kódování

Příloha 3 – Výpočty chí-testů v rámci ověřování hypotéz

Příloha 1 – Vzor dotazníku

Postoje pedagogů mateřských škol v okrese Hradec Králové

Vážená paní učitelko / Vážený pane učiteli,

jsem učitelka v mateřské škole a studentka oboru předškolní pedagogiky na Univerzitě v Hradci Králové, kde pod vedením Ing. Stanislava Michka Ph.D. zpracovávám diplomovou práci, která se ve své výzkumné části zabývá postoji pedagogů mateřských škol. Tento dotazník je určen všem mým kolegyním a kolegům veřejných mateřských škol z okresu Hradec Králové.

Následující dotazník je zcela anonymní a zabere Vám cca 10 minut Vašeho času. Neexistují zde žádné správné ani špatné odpovědi, proto Vás žádám, abyste odpovídal/a na všechny otázky upřímně dle svých poznatků z praxe a svého vlastního přesvědčení.

Pokud máte jakékoliv dotazy či nejasnosti k vyplňování, neváhejte mě kontaktovat prostřednictvím e-mailu: PallovaTereza@gmail.com.

Předem děkuji za Vaši spolupráci a upřímnost při vyplňování.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

žena

muž

2. Jaký je Váš věk? (napište číslici)

3. Jaká je délka Vaší praxe v mateřské škole?

do 2 let

do 6 let

do 12 let

do 19 let

do 27 let

do 32 let

nad 32 let

4. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- střední (s maturitou/bez maturity, odborné i neodborné)
- vyšší odborné
- vysokoškolské - bakalářský titul
- vysokoškolské - magisterský titul
- vysokoškolské - doktorský titul nebo vyšší

5. Kolik obyvatel má obec, ve které se nachází Vaše MŠ?

- do 500 obyvatel
- 500 - 1 999 obyvatel
- 2 000 – 4 999 obyvatel
- 5 000 – 9 999 obyvatel
- 10 000 – 24 999 obyvatel
- 25 000 - 49 999 obyvatel
- nad 50 000 obyvatel

6. Je Vaše mateřská škola zřízena při základní škole?

- Ano
- Ne

7. Jaká je kapacita dětí ve Vaší mateřské škole? (napište číslici)

8. Souhlasíte s tvrzením, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nevím

9. Měli Vaši rodiče typicky rozdělené role?

- Ano, matka se starala o domácnost (měla i zaměstnání), otec vydělával a o domácnost se příliš nestaral.
- Ne, oba se starali o domácnost a zároveň měli zaměstnání.
- Ano, matka se starala o domácnost (neměla zaměstnání), otec vydělával a o domácnost se příliš nestaral.
- Ne, matka vydělávala a o domácnost se příliš nestarala, měl ji na starost otec.
- Nedokážu posoudit, vyrůstal/a jsem v jiném prostředí než výše zmíněném.

10. Souhlasíte s tvrzením, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nevím

11. Souhlasíte s dělením prací v domácnosti na „mužské“ a „ženské“?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nevím

12. Jaké vlastnosti přepisujete dle svých zkušeností mužům - otcům?

1 2 3 4 5 6 7

závislý	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nezávislý
schopen vcítit se	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	neschopen vcítit se
nespolehlivý	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	spolehlivý
agresivní	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	mírumilovný
komunikativní	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	mlčenlivý
autoritativní	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	liberální
dominantní	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	submisivní
vyrovnaný	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nevyrovnaný
zodpovědný	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	nezodpovědný

13. Oslovujete někdy v případě spolupráce, jako jsou společné akce rodičů a MŠ, pouze matky?

- Ano
- Ne

14. Při jaké příležitosti?

15. Setkal/a jste se s neochotou ze strany matky při jejím oslovení v rámci spolupráce na společných akcích rodičů a MŠ?

- Vždy
- Často
- Někdy
- Zřídka
- Nikdy

16. Oslovujete někdy v případě spolupráce, jako jsou společné akce rodičů a MŠ, pouze otce?

- Ano
- Ne

17. Při jaké příležitosti?

18. Setkal/a jste se s neochotou ze strany otce při jeho oslovení v rámci spolupráce na společných akcích rodičů a MŠ?

- Vždy
- Často
- Někdy
- Zřídka
- Nikdy

19. Při své profesi se z řad rodičů setkávám s

Rozdělte: 100 %

matkami

---

otci

20. Prostředí mateřské školy z řad mých kolegů - pedagogů je tvořeno

Rozdělte: 100 %

ženami

---

muži

21. Postrádáte mužský element v řadách svých kolegů - pedagogů v mateřské škole?

- Ano
- Nevím
- Nepostrádám, protože

22. V čem konkrétně vidíte problém v případě chybějícího mužského elementu v MŠ v řadách pedagogů?

23. Uvítal/a byste, kdyby byl Váš kolega na třídě muž?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nevím

24. Při komunikaci s rodičem o problému, který souvisí s jeho dítětem, cítím

1   2   3   4   5

---

naprostou jistotu   naprostou nejistotu

---

25. Při komunikaci s matkou o problému, který souvisí s jeho dítětem, cítím

1   2   3   4   5

---

naprostou jistotu   naprostou nejistotu

---

26. Při komunikaci s otcem o problému, který souvisí s jeho dítětem, cítím

1   2   3   4   5

---

naprostou jistotu   naprostou nejistotu

---

27. Myslíte si, že při výkonu své profese jednáte s matkou i otcem dítěte bez rozdílu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne
- Nevím

28. V čem pozorujete největší odlišnosti?

29. Napište mi cokoliv, co Vás napadá v souvislosti s otázkami dotazníku nebo zde zanechte svůj e-mail v případě, že byste měli zájem o vyhodnocení dotazníku jako mé poděkování za Váš čas. Děkuji!

Příloha 2 – Ukázka otevřeného kódování

Ukázka otevřeného kódování u odpovědi „nepostrádám protože,“ u otázky č. 21 (Postrádáte mužský element v řadách svých kolegů – pedagogů v mateřské škole?)

Spojitosti:

- A** Jsou spokojeni (8)
- B** Mají kolegu (5)
- C** Muž není potřeba (3)
- D** Muž do MŠ nepatří (2)
- E** Mají zkušenost (2)

Kategorie – postoje respondentů:

- A** Jsou spokojeni v kolektivu bez mužů.
- B** Již mají v MŠ kolegu-muže.
- C** Mužský vzor nepostrádají.
- D** Muž do mateřské školy nepatří.
- E** Mají špatnou/žádnou zkušenost.

Otevřené odpovědi:

- E** *Nemám s mužem kolegou zkušenost.*
- B** *Jsme dva muži v kolektivu.*
- D** *Si myslím, že muž do MŠ na pozici pedagoga nepatří.*
- A** *Máme skvělý ženský kolektiv a muž by jej akorát narušil.*
- A** *Jsme výborný kolektiv i jen se ženskými, ale jako kuchaře bychom si přáli muže.*
- B** *Mám ve speciální třídě dva kolegy.*
- A** *Jsme super kolektiv i tak.*
- C** *Valná většina dětí v naší MŠ má mužský vzor od otce, jedná se tedy o rodinu úplnou.*
- B** *Náš ředitel a zároveň můj kolega je muž.*
- A** *Mám skvělé kolegyně.*
- B** *V budově máme jednoho p. učitele a díky vedení se v průběhu měsíce věnuje i dalším.*
- A** *Jsme spokojené i bez muže v kolektivu.*
- D** *Muž do školky podle mně nepatří, jen jako administrativní pracovník, nebo údržbář.*
- C** *Pomohou nám naši muži.*
- C** *Jsme malá školka o 4 zaměstnancích.*
- E** *Setkala jsem se s 2 předškolního pedagogy a nebyli to vhodné vzory pro děti.*
- A** *Jsme harmonicky kolektiv.*
- A** *Jsem radeji v ženskem kolektivu.*
- B** *Jednoho mám.*
- A** *Jsme dobrý pracovní tým.*

Příloha 3 – Výpočty chí-testů v rámci ověřování hypotéz

H1: „U pedagogů ve věku nad 35 let se objevují stereotypní předsudky vůči otcům častěji než u mladších pedagogů.“	
Otázky	Výsledek Chí-kvadrátu
8. otázka	0,72
10. otázka	0,25
11. otázka	0,16
12. otázka, závislý/nezávislý	0,35
12. otázka, schopen vcítit se/ne	0,09
12. otázka, nespolehlivý/spolehlivý	0,97
12. otázka, agresivní/mírumilovný	0,31
12. otázka, komunikativní/mlčenlivý	0,20
12. otázka, autoritativní/liberární	0,88
12. otázka, dominantní/submisivní	0,31
12. otázka, vyrovnaný/nevyrovnaný	0,06
12. otázka, zodpovědný/nezodpovědný	0,83

Tabulka 6 – Souhrn výsledků chí-testu k hypotéze H1

H2: „Pedagogové s délkou praxe nad 12 let by nechtěli za svého kolegu na třídě muže, na rozdíl od pedagogů s kratší délkou praxe.“	
Otázky	Výsledek Chí-kvadrátu
23. otázka	0,65

Tabulka 7 – Výsledek chí-testu k hypotéze H2

H3: „Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční role matky a otce, neuplatňují rovný přístup k rodičům dětí v rámci výkonu své profese na rozdíl od svých kolegů, jejichž rodiče uplatňovali moderní pojetí rolí v rodině.“	
Otázky	Výsledek Chí-kvadrátu
22. otázka	0,02

Tabulka 8 – Výsledek chí-testu k hypotéze H3

Chí-test hypotézy H1

H1: „U pedagogů ve věku nad 35 let se objevují stereotypní předsudky vůči otcům častěji než u mladších pedagogů.“

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají stejný postoj k výroku, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají odlišný postoj k výroku, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti.

8. otázka	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
Ano (rozhodně ano, spíše ano)	40	33	73
Ne (rozhodně ne, spíše ne)	74	55	129
Celkově	114	88	202
Pozorované četnosti	40 33 74 55		
Očekávaná četnost	41,20 31,8 72,80 56,2		
Signifikance chí-kvadrátového testu			0,72

Tabulka 9 – Výsledek chí-testu k otázce č. 8

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají stejný postoj k výroku, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají odlišný postoj k výroku, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže.

10. otázka	Nad 35 let	Do 35 let	Dohromady
	Responze	Responze	Responze
Ano (rozhodně ano, spíše ano)	95	78	173
Ne (rozhodně ne, spíše ne)	18	9	27
Celkově	113	87	200
Pozorované četnosti	95	78	
	18	9	
Očekávaná četnost	97,75	75,26	
	15,26	11,75	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,25		

Tabulka 10 – Výsledek chí-testu k otázce č. 10

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají stejný postoj k výroku, že práce v domácnosti se dělí na "ženské" a "mužské".

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let mají odlišný postoj k výroku, že práce v domácnosti se dělí na "ženské" a "mužské".

11. otázka	Nad 35 let	Do 35 let	Dohromady
	Responze	Responze	Responze
Ano (rozhodně ano, spíše ano)	49	28	77
Ne (rozhodně ne, spíše ne)	67	58	125
Celkově	116	86	202
Pozorované četnosti	49	28	
	67	58	
Očekávaná četnost	43,78	33,22	
	71,08	53,92	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,16		

Tabulka 11 – Výsledek chí-testu k otázce č. 11

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem závislý/nezávislý u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem závislý/nezávislý u mužů.

12. otázka, závislý/nezávislý	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	2	3	5
2	4	7	11
3	6	8	14
4	41	26	67
5	26	23	49
6	23	16	39
7	14	5	19
Celkově	116	88	204

Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	2	3	5
2	4	7	11
3	6	8	14
4	41	26	67
5	26	23	49
6	23	16	39
7	14	5	19

Očekávaná četnost	Nad	Do	
	2,84	2,16	
	6,25	4,75	
	7,96	6,04	
	38,10	28,90	
	27,86	21,14	
	22,18	16,82	
	10,80	8,20	

Signifikance chí-kvadrátového testu	0,35
-------------------------------------	-------------

Tabulka 12 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem schopen vcítit se/neschopen vcítit se u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem závislý/nezávislý u mužů.

12. otázka, schopen vcítit se/neschopen vcítit se	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	10	3	13
2	24	11	35
3	17	21	38
4	36	20	56
5	17	23	40
6	9	7	16
7	3	3	6
Celkově	116	88	204
Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	10	3	13
2	24	11	35
3	17	21	38
4	36	20	56
5	17	23	40
6	9	7	16
7	3	3	6
Očekávaná četnost	Nad	Do	
	7,39	5,61	
	19,90	15,10	
	21,61	16,39	
	31,84	24,16	
	22,75	17,25	
	9,10	6,90	
	3,41	2,59	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,09		

Tabulka 13 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem nespolehlivý/spolehlivý u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem nespolehlivý/spolehlivý u mužů.

12. otázka, nespolehlivý/spolehlivý	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	2	1	3
2	5	3	8
3	11	8	19
4	26	17	43
5	19	16	35
6	30	28	58
7	23	15	38
Celkově	116	88	204
Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	2	1	3
2	5	3	8
3	11	8	19
4	26	17	43
5	19	16	35
6	30	28	58
7	23	15	38
Očekávaná četnost	Nad	Do	
	1,71	1,29	
	4,55	3,45	
	10,80	8,20	
	24,45	18,55	
	19,90	15,10	
	32,98	25,02	
	21,61	16,39	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,97		

Tabulka 14 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem agresivní/mírumilovný u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem agresivní/mírumilovný u mužů.

12. otázka, agresivní/mírumilovný	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze	
1	4	1	5	
2	3	5	8	
3	9	4	13	
4	29	28	57	
5	18	20	38	
6	28	17	45	
7	25	13	38	
Celkově	116	88	204	100

Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	4	1	5
2	3	5	8
3	9	4	13
4	29	28	57
5	18	20	38
6	28	17	45
7	25	13	38

Očekávaná četnost	Nad	Do
	2,84	2,16
	4,55	3,45
	7,39	5,61
	32,41	24,59
	21,61	16,39
	25,59	19,41
	21,61	16,39

Signifikance chí-kvadrátového testu	0,31
--	-------------

Tabulka 15 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem komunikativní/mlčenlivý u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem komunikativní/mlčenlivý u mužů.

12. otázka, komunikativní/mlčenlivý	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	24	9	33
2	12	16	28
3	14	12	26
4	38	24	62
5	19	14	33
6	6	9	15
7	3	4	7
Celkově	116	88	204
Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	24	9	33
2	12	16	28
3	14	12	26
4	38	24	62
5	19	14	33
6	6	9	15
7	3	4	7
Očekávaná četnost	Nad	Do	
	18,76	14,24	
	15,92	12,08	
	14,78	11,22	
	35,25	26,75	
	18,76	14,24	
	8,53	6,47	
	3,98	3,02	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,20		

Tabulka 16 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem autoritativní/liberární u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem autoritativní/liberární u mužů.

12. otázka, autoritativní/liberární	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	4	5	9
2	11	10	21
3	22	18	40
4	51	31	82
5	11	10	21
6	9	9	18
7	8	5	13
Celkově	116	88	204

Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	4	5	9
2	11	10	21
3	22	18	40
4	51	31	82
5	11	10	21
6	9	9	18
7	8	5	13

Očekávaná četnost	Nad	Do
	5,12	3,88
	11,94	9,06
	22,75	17,25
	46,63	35,37
	11,94	9,06
	10,24	7,76
	7,39	5,61

Signifikance chí-kvadrátového testu	0,88
--	-------------

Tabulka 17 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem dominantní/submisivní u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem dominantní/submisivní u mužů.

12. otázka, dominantní/submisivní	Nad 35 let		Do 35 let	Dohromady
	Responze		Responze	Responze
1	3		5	8
2	17		8	25
3	20		23	43
4	60		39	99
5	12		9	21
6	1		3	4
7	3		1	4
Celkově	116		88	204
Pozorované četnosti	Nad	Do		
1	3	5		8
2	17	8		25
3	20	23		43
4	60	39		99
5	12	9		21
6	1	3		4
7	3	1		4
Očekávaná četnost	Nad	Do		
	4,55	3,45		
	14,22	10,78		
	24,45	18,55		
	56,29	42,71		
	11,94	9,06		
	2,27	1,73		
	2,27	1,73		
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,31			

Tabulka 18 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem vyrovnaný/nevyrovnaný u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem vyrovnaný/nevyrovnaný u mužů.

12. otázka, vyrovnaný/nevyrovnaný	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	17	10	27
2	25	21	46
3	15	22	37
4	47	21	68
5	9	7	16
6	3	6	9
7	0	1	1
Celkově	116	88	204
Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	17	10	27
2	25	21	46
3	15	22	37
4	47	21	68
5	9	7	16
6	3	6	9
7	0	1	1
Očekávaná četnost	Nad	Do	
	15,35	11,65	
	26,16	19,84	
	21,04	15,96	
	38,67	29,33	
	9,10	6,90	
	5,12	3,88	
	0,57	0,43	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,06		

Tabulka 19 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Nulová hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují stejnou váhu vlastnostem zodpovědný/nezodpovědný u mužů.

Alternativní hypotéza: Pedagogové do 35 let a nad 35 let připisují odlišnou váhu vlastnostem zodpovědný/nezodpovědný u mužů.

12. otázka, zodpovědný/nezodpovědný	Nad 35 let Responze	Do 35 let Responze	Dohromady Responze
1	27	24	51
2	35	22	57
3	11	10	21
4	28	19	47
5	8	6	14
6	6	4	10
7	1	3	4
Celkově	116	88	204
Pozorované četnosti	Nad	Do	
1	27	24	51
2	35	22	57
3	11	10	21
4	28	19	47
5	8	6	14
6	6	4	10
7	1	3	4
Očekávaná četnost	Nad	Do	
	29,00	22,00	
	32,41	24,59	
	11,94	9,06	
	26,73	20,27	
	7,96	6,04	
	5,69	4,31	
	2,27	1,73	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,83		

Tabulka 20 – Částečný výsledek chí-testu k otázce č. 12

Chí-test hypotézy H2

H2: „Pedagogové s délkou praxe nad 12 let by nechtěli za svého kolegu na třídě muže, na rozdíl od pedagogů s kratší délkou praxe.“

Nulová hypotéza: Pedagogové s délkou praxe do 12 let a nad 12 let mají stejný postoj k výroku, zda by uvítali, kdyby byl jejich kolega na třídě muž.

Alternativní hypotéza: Nulová hypotéza: Pedagogové s délkou praxe do 12 let a nad 12 let mají odlišný postoj k výroku, zda by uvítali, kdyby byl jejich kolega na třídě muž.

23. otázka	Nad 12 let	Do 12 let	Dohromady
	praxe	praxe	
	Responze	Responze	Responze
Ano (rozhodně ano, spíše ano)	49	71	130
Ne (rozhodně ne, spíše ne)	17	25	42
Celkově	66	96	172
Pozorované četnosti	49	71	
	17	25	
Očekávaná četnost	49,88	72,56	
	16,12	23,44	
Signifikance chí-kvadrátového testu			0,65

Tabulka 21 – Výsledek chí-testu k otázce č. 23

Chí-test hypotézy H3

H3: „Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční role matky a otce, neuplatňují rovný přístup k rodičům dětí v rámci výkonu své profese na rozdíl od svých kolegů, jejichž rodiče uplatňovali moderní pojetí rolí v rodině.“

Nulová hypotéza: Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční a moderní rodičovské role, mají stejný postoj k výroku, zda jednájí s matkou i otcem dítěte bez rozdílu.

Alternativní hypotéza: Pedagogové, jejichž rodiče zastávali tradiční a moderní rodičovské role, mají odlišný postoj k výroku, zda jednájí s matkou i otcem dítěte bez rozdílu.

27. otázka	Tradiční Responze	Moderní Responze	Dohromady Responze
Ano (rozhodně ano, spíše ano)	63	91	154
Ne (rozhodně ne, spíše ne)	21	12	33
Celkově	84	103	187
Pozorované četnosti	63 21	91 12	
Očekávaná četnost	69,18 14,82	84,82 18,18	
Signifikance chí-kvadrátového testu	0,02		

Tabulka 22 – Výsledek chí-testu k otázce č. 27